

Budkavlen

Tidskrift för etnologi och folkloristik
Åbo Akademi

Budkavlen 100 år

En tidskrift i tiden

Red. Lena Marander-Eklund & Fredrik Nilsson

Grundad av föreningen Brage
Årgång 100
2021

Ansvarig utgivare:

Lena Marander-Eklund

Redaktionsråd:

Sonja Hagelstam

Blanka Henriksson

Sonja Hukantaival

Niklas Huldén

Lena Marander-Eklund

Fredrik Nilsson

Ann-Helen Sund

Redaktörer för detta nummer:

Lena Marander-Eklund

Fredrik Nilsson

Utländskt redaktionsråd / International Advisory Board:

Professor, Dr. Thomas A. DuBois, University of Wisconsin-Madison

Professor Tove Ingebjørg Fjell, Universitetet i Bergen

Professor, Dr. Silke Götttsch-Elten, Christian-Albrechts-Universität zu Kiel

Professor Lars-Eric Jönsson, Lunds universitet

Professor Kristin Kuutma, University of Tartu

Docent Kirsti Salmi-Niklander, Helsingfors universitet

Layout: Sonja Hukantaival

Grafisk formgivning av pärmen: Tove Huldén

Omslagsbild: Sonja Hukantaival

All post, även recension- och bytesexemplar, sänds under adress:

Budkavlen, Åbo Akademi

20500 Åbo, Finland

budkavlen@abo.fi

Utges med bidrag av Svenska Litteratursällskapet i Finland

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

ISSN 2736-8246

Painosalama, Åbo 2021

Innehåll

	<i>LENA MARANDER-EKLUND OCH FREDRIK NILSSON</i> 100 år av Budkavlar – en jubileumsinledning	1
	<i>LENA MARANDER-EKLUND</i> <i>Budkavlen</i> ur ett helikopterperspektiv – faser, teman och texttyper	12
	<i>FREDRIK NILSSON</i> "Till läsaren" <i>Budkavlen</i> som emotionell, politisk praktik	42
	<i>SONJA HAGELSTAM</i> Samtal om <i>Budkavlen</i> – hågkomster från 1970–1990-talen	69
	<i>ANNA-MARIA ÅSTRÖM</i> <i>Budkavlen</i> i början av 2000-talet – förnyelsens decennier	85
	<i>LARS-ERIC JÖNSSON</i> Tidskriftslandskap i rörelse Om förändrade villkor för tidskriftspublicering	115
	TABELL 1: <i>BUDKAVLENS</i> REDAKTION 1922–1992	126
	TABELL 2: <i>BUDKAVLENS</i> REDAKTION 1993–2022	128

LENA MARANDER-EKLUND OCH FREDRIK NILSSON

100 år av Budkavlar

– en jubileumsinledning

Detta nummer

Knappt 100 år efter det första numret av *Budkavlen* hade publicerats beslutade tidskriftens redaktionsråd att ett jubileumsnummer skulle göras. Målsättningen var att belysa tidskriftens 100-åriga färdväg ur olika perspektiv. Resultatet föreligger nu i färdig form och samtliga som bidragit med texter, förutom Lars-Eric Jönsson, har under olika tider ingått i *Budkavlens* redaktionsråd. Genom att ingå i det internationella redaktionsrådet har emellertid även Jönsson en koppling till tidskriften. Hans erfarenheter från det redaktionella arbetet med tidskrifterna *Rig* och *Ethnologia Scandinavica* är värdefulla i sammanhanget. På så sätt pejlas *Budkavlen* mot andra, liknande svenska och nordiska tidskrifter.

Vi valde alltså att ge ut ett jubileumsnummer istället för en regelrätt historik. Att det är fråga om ett jubileumsnummer medför att numret till viss del har en annan karaktär än vad som vanligtvis är fallet i en vetenskaplig journal.¹ Det finns till exempel en tabell som ger en schematisk bild över tidskriftens olika redaktörer och utgivare. Tabellen är utformad av Sonja Hagelstam. Istället för strikt veten-

skapliga artiklar med presentation av empiri och eventuellt teori-tung analys, har de flesta artiklarna dessutom en eftertänksam och tillbakablickande karaktär. Ställvis förekommer upprepningar eftersom artiklarna ska kunna läsas var för sig. **Anna-Maria Åström** reflekterar på ett personligt sätt kring sin roll som ansvarig utgivare för *Budkavlen* under åren 2000–2017 och lyfter bland annat fram internationaliseringen av tidskriften, även om det också finns djupare historiska tillbakablickar i bidraget. Det redaktionella arbetet med tidskriften presenteras nämligen med utgångspunkt i en triad av för tidskriften centrala institutioner, nämligen Föreningen Brage, Åbo Akademi och Svenska litteratursällskapet i Finland. Brage grundades 1906 med syfte att bevara samt genom utövande verksamhet göra den finlandssvenska folkliga kulturen känd såväl i hemlandet som utomlands. Som ett led i att åstadkomma detta grundade föreningen *Budkavlen*. Svenska litteratursällskapet i Finland har genom åren varit en betydande finansiär av tidskriften. Åbo Akademi grundades 1918 och redan på 1920-talet etablerades ämnena folklivs- och folkdiktsforskning vid universitetet. Ämnena har sedan dess en mycket nära koppling till tidskriften.

Även **Lars-Eric Jönssons** artikel är personligt reflekterande beträffande det redaktionella arbetet med vetenskapliga journaler. I hans bidrag diskuteras också internationalisering, men Jönsson belyser därutöver en för redaktören oväntad position till följd av bredare förändringar inom akademien. I takt med att det blir vanligare med sammanläggningsavhandlingar får redaktören nästan rollen som informell doktorandhandledare med ansvar för att dels tillhandahålla arenor för publikation och dels lämna konstruktiva kommentarer på ännu inte publiceringsfärdiga artiklar. **Sonja Hagelstams** artikel består av en sammanställning av redigerade intervjuer med nyckelpersoner i *Budkavlens* historia, nämligen Nils Storå (chefredaktör 1971–1991) och John Hackman (redaktionssekreterare 1975–2005). Intervjuerna med Storå och Hackman gjordes enkom för publicering i denna volym.

De två övriga artiklarna har en annan karaktär. Eftersom 100 år har gått sedan tidskriften grundades finns det anledning att dyka ner

i det tidsliga och rumsliga sammanhang som formade tidskriften. Detta gör **Fredrik Nilsson** i en artikel som undersöker debutnumret som en emotionell praktik i ett politiskt landskap där gränsen mellan det svenska och det finska var inflammerad samtidigt som gränsen mellan vetenskap och politik var porös. Han ser på tidskriften som en politisk budkavle i dess ursprungliga mening. Under de 100 år som *Budkavlen* utgivits har den genomgått både innehållsmässiga, redaktionella och typografiska förändringar. Ett försök till överblick över dessa förändringar ges i **Lena Marander-Eklunds** artikel – som inte ska läsas som ett försök till historik. Överblicken erbjuder istället en exposé över tidskriftens olika faser och belyser teman och texttyper som ingått i den. Exposén har möjliggjorts genom en närläsning av tidskriftens innehållsförteckningar med fokus på såväl kontinuitet som förändring.

Tid som i tidskrift

Vad är det för tid som ryms i en tidskrift? Enligt historikern Lenart Lundmark (1993), bland andra, är tid en social konvention som hjälper oss att skapa ordning. En sådan ordning består av tidsintervall som preciserar avståndet mellan två händelser i tiden, ett händelseförlopps varaktighet, vilket kan ha symbolisk betydelse. För *Budkavlens* del motsvaras detta av ett 100 år långt förlopp från starten fram till föreliggande jubileumsnummer. Förloppet är betydelsebärande i kulturell mening eftersom det inte enbart handlar om en avsevärd tidsrymd, utan också för att hundraåringar omges av en särskild aura. Granskas sedan det långa tidsintervallet närmare så finner man åtskilliga kortare intervaller där tydliga start- och slutpunkter manifesterar tid. Vissa punkter har därvidlag större symbolisk tyngd än andra, såsom den punkt som i hög utsträckning ger arbetet med *Budkavlen* (i likhet med andra tidskrifter) en särskild energi: Den ödesmättade tidpunkt som benämns deadline och som kräver inlämning av en slutgiltig artikel. Lundmark påpekar dessutom att tid inte enbart läggs i dagen genom intervaller och punkter, utan även i perioder såsom 1920-talet eller det långa 1900-talet. I relation till *Budkavlen* speglas detta tidsperspektiv i

de utvecklingsfaser som åskådliggörs i Åströms respektive Marander-Eklunds bidrag, men som också lyfts fram i Hagelstams intervjuer med Storå respektive Hackman. På sätt och vis behandlar även Jönssons bidrag en sådan tidslighet. Men dessa bidrag fångar även en annan viktig förståelse av tid, nämligen tid som process och förändring som kan ske med olika hastighet.

Vad har då tiden gjort med *Budkavlen*? Tidskriften har som nämnts genomgått förändringar, både i relation till målgrupp, utseende, innehåll och i relation till det redaktionella arbetet. Samtidigt finns det en varaktighet – den har utkommit under hela perioden, trots krig och pappersbrist, trots svackor, trots en konstant ökande akademisk arbetsbörda och trots att finansieringen många gånger varit osäker. På så sätt kan man säga att *Budkavlen* varit seglivad, eller ska vi säga att de som arbetat med tidskriften har visat prov på kreativitet, anpassningsförmåga och en remarkabel idoghet. Byten av ansvariga utgivare, generationsskiften, inflöde av nya vetenskapliga ideal, perspektiv och praktiker har också bidragit till att tillföra välbehövligt syre och energi. Därmed har *Budkavlen* även haft betydelse för etnologins och folkloristikens utveckling, den har varit en plats att samlas kring och en arena för idéutbyte. Flera av artiklarna i denna volym tangerar detta tema, men de är inte på något vis heltäckande. Under hela *Budkavlens* existens har den därtill haft som mål att kommunicera med sin omgivning och en föränderlig läsekrets.

Till viss del kan ovanstående förändringar diskuteras i termer av generationsskiften, även om generation inte är något helt entydigt. Generation kan dock sägas vara en livsfas; unga eller äldre personer som vuxit upp under liknande förhållanden får generationsspecifika erfarenheter (Krekula & Johansson 2017:24). Det tycks tillika finnas ett behov bland nya akademiska generationer att bryta med de gamla i syfte att skapa sitt eget vetenskapliga universum, vilket till viss del skymtas i både Åströms och Marander-Eklunds bidrag. En anpassning till samtida vetenskapliga ideal är nästan en förutsättning för en tidskrifts fortsatta existens, något som även kan omfatta nya ideal rörande hur en vetenskaplig tidskrift ska utformas.

Sådana ideal är i regel kopplade till mer övergripande förändringar inom universitetsvärlden och kan medföra svåra utmaningar för tidskrifter samtidigt som de även kan ge upphov till dynamisk utveckling, vilket är föremål för insiktsfulla reflektioner i Jönssons bidrag.

Samtidigt som vi alltså kan konstatera förekomsten av generationsskiften så är *Budkavlen* också ett exempel på generationsöverskridande samarbete där nya generationer akademiker skolas in i tidskriftsarbetets vardag. Även om föränderlighet är framträdande i *Budkavlens* långa historia så är alltså tradition och överföring av kulturellt stoff ett annat framträdande drag. Olika tidsdimensioner samt generationsskiften har sålunda påverkat och kommer även fortsättningsvis att påverka *Budkavlen*.

Tid som i tidskrift har fler betydelsebärande skikt. Etymologiskt härstammar *tidskrift* från en sammanslagning av tyskans *zeit* (tid) och *schrift* (skrift). Det är alltså en skrift som med viss regelbundenhet fångar eller beskriver tidens skeenden. *Svenska akademins ordbok* (online) anger att ordet tidskrift används om periodiskt utkommande tryckalster som vanligtvis behandlar frågor inom bestämda fack- eller intresseområden. Begreppsmässigt närliggande ord är journal, magasin och tidning. I *Uppslagsverket Finland* (online) presenteras olika typer av tidskrifter. De kan uppdelas i två stora kategorier: För det första tidskrifter riktade till den stora allmänheten eller populärpressen och för det andra tidskrifter med en speciell publik såsom yrkesgrupper, intressegrupper, organisationer, grupper kring religiösa åskådningar, politiska sammanslutningar och partier. Som tidskrift kan *Budkavlen* definieras både som en tidskrift för den stora allmänheten och som en tidskrift för en specifik läsgrupp, även om denna grupp varierat under tidens gång.

Budkavlens redaktionsråd – verksamheten backstage

Det redaktionella arbetet syns sällan utåt och därför kan verksamheten, för att knyta an till Erving Goffman (1959), sägas ske *backstage*, medan den färdiga produkten presenteras för tilltänkta läsare *frontstage*. Denna främre scen har förändrats till följd av att frågan om forskningens tillgänglighet har fått en framträdande roll inom akademien under det senaste decenniet. Finlands Akademi kräver till exempel att forskningsresultat ska publiceras öppet tillgängligt (Fredriksson 2020:26). *Budkavlen* blev digitalt tillgänglig 2020 och är inte längre enbart öppen för prenumeranter. Den publiceras på plattformen Journal.fi som upprätthålls av Vetenskapliga samfundens delegation. Men hur gick processen till då *Budkavlen* blev öppet tillgänglig och vilka beslut respektive åtgärder behövdes för att åstadkomma detta? Processen innehöll många olika steg som alla var knutna till professionalisering och anpassning till samtida krav på tidskrifter.

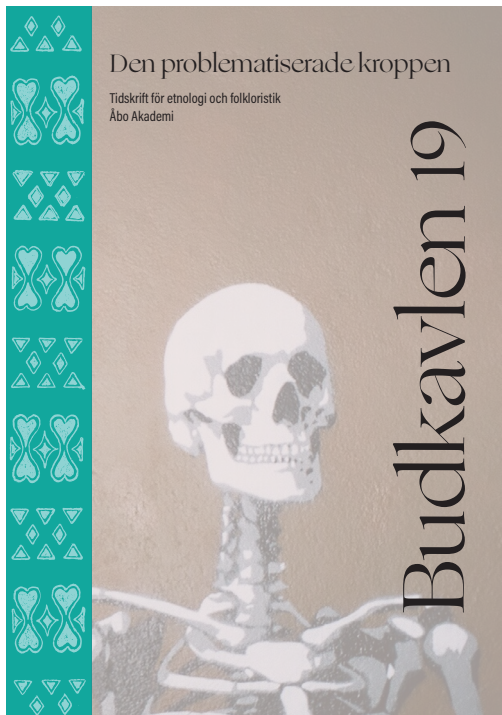
Budkavlen blev en kollegialt granskad tidskrift år 2004 med avsikt att säkerställa artiklarnas vetenskapliga kvalitet. Referee-processen har sina rötter i 1660-talets brittiska *Royal Society of London for Improving Natural Knowledge*, men fick ett bredare genomslag på 1940-talet då tidskrifter ersatte monografier inom många vetenskapsområden. Andra vetenskapsgrenar hade använt sig av referee-praxis sedan länge, medan humanister under lång tid motsatte sig denna praktik (Jytilä & Laakso 2019). Referee-processen ska idealt sett vara anonym, genomskinlig och selektiv gällande val av referenter. För *Budkavlens* del innebar detta en *dubbel blind review*, det vill säga att varken referent eller skribent skulle, och ska, vara kända för varandra. I praktiken är det emellertid inte lätt att alltid genomföra granskningsprocessen enligt detta ideal eftersom de etnologiska och folkloristiska kretsarna också i ett nordiskt perspektiv är ganska små.

Som nämnts fanns det en motvilja inom humaniora att infoga sig i referee-systemet. Somliga menade att granskningsprocessen var

överflödig eftersom texter ofta granskades kollegialt och andra hävdade att den inskränkte på den vetenskapliga friheten. Numera är det mer ovanligt med sådana invändningar och istället menar de flesta, enligt vår erfarenhet, att processen bidrar till att säkerställa kvaliteten. I en undersökning, utan koppling till *Budkavlen*, framkom i linje med detta att finländska forskare har en relativt positiv uppfattning om referee-processen. Samtidigt lyftes även nackdelar fram såsom makt(miss)bruk och det faktum att referee-utlåtanden sinsemellan kan vara motstridiga (Jytilä & Laakso 2019). Sannolikt har sådana motstridiga utlåtanden förekommit i *Budkavlens* granskningsprocess, men inledningsvis var problemen av mer prosaisk karaktär. Arbetet sköttes till en början manuellt, vilket innebär att granskarna fick en blankett som de skulle fylla i och sedan skicka tillbaka. Hanteringen sköttes via e-postmeddelanden och var onödigt arbetskrävande. Genom digitaliseringen har detta arbetsmoment förändrats.

Ytterligare insatser för att professionalisera tidskriften gjordes 2011 då den inkluderades i databasen *Publikationsforum*.² I denna klassificeras tidskrifterna enligt kategorierna 1 (basnivå), 2 (ledande nivå) och 3 (högsta nivå). Minimikravet för nivå 1 är att tidskriften genomgår en referee-process och att det finns ett redaktionsråd bestående av specialister inom området. *Budkavlen* befinner sig just nu på nivå 1, men målet är givetvis att höja den. Kvalitetsmässigt sett kan nämligen *Budkavlen* redan mäta sig med andra likvärdiga tidskrifter som återfinns på högre nivåer. År 2013 infördes ett redaktionsråd (*advisory board*) med utländska specialister som ytterligare ett sätt att professionalisera tidskriften. Ungefär samtidigt höjdes röster om att *Budkavlen*, såsom många andra tidskrifter, borde bli en öppet tillgänglig tidskrift (*open access*) och att referee-processen skulle hanteras via en plattform avsedd för detta ändamål. I samband med att ett nytt redaktionsråd valdes beslutades i linje med detta att *Budkavlen* skulle bli öppet tillgänglig. Ämnet Nordisk etnologi hade då, hösten 2015, fått en ny professor i Fredrik Nilsson som kom från den kulturanalytiska miljön vid Lunds universitet. Ungefär samtidigt hade professorn i Nordisk folkloristik, Ulrika Wolf-Knuts, gått i pension och ersatts av Lena Marander-Eklund

som sedan 2020 är ordinarie professor i Nordisk folkloristik. Det visade sig emellertid inte vara helt enkelt att göra *Budkavlen* till en öppet tillgänglig tidskrift då Åbo Akademis egen plattform inte fungerade helt tillfredsställande. Av denna orsak ansökte *Budkavlen* om medlemskap i Vetenskapliga samfundens delegation (tsv). Vetenskapliga samfundens delegation är ett oberoende sakkunnigorgan i frågor beträffande forskning och forskningspolitik. Dess uppgift är att främja samarbetet mellan vetenskapliga samfund och förmedla vetenskaplig information och publikationsverksamhet för forskare och övriga samhället. Den består av 282 olika vetenskapliga samfund. Hit hör både forskare och vetenskapsintresserade, sammanlagt ca 250 000 medlemmar (tsv.fi). Genom att bli en del av delegationen fick *Budkavlen* tillgång till en mer funktionell plattform, Journal.fi. Den digitala publiceringen var efterlängtd men medförde också nya, ovana arbetsuppgifter. Ett nytt tekniskt

Budkavlen 2019.
Pärmens layout är
skapad av Tove Huldén
i samråd med redak-
tionsrådet.

system kräver uppövande av nya kompetenser samtidigt som en mängd olika handgrepp ska internaliseras och göras till oreflekterade vanor. Här har Niklas Huldén och Blanka Henriksson gjort stora insatser. År 2020 publicerades så tidskriften för första gången på denna plattform. Även om referee-proceduren ännu inte sköttes via plattformen så var därmed *Budkavlen* en digitalt öppet tillgänglig tidskrift. *Budkavlen 2020* var sålunda det första numret som enbart publicerades digitalt. Sanna Lillbroända-Annala och Sonja Hagelstam redigerade därefter ett nummer som belyste relationen människa och djur. Att använda sig av ett öppet *call for abstracts* i förening med digitaliseringen gjorde att fler forskare, också nordiska, upptäckte *Budkavlen*.

Generationsskiftet som nämnts ovan innebar också att arbetet i den kulturanalytiska miljön vid Åbo Akademi fördelades på ett annat sätt än tidigare. Fredrik Nilsson tog ansvar för det kulturvetenskapliga arkivet *Cultura* vid Åbo Akademi, ämnenas gemensamma arkiv, och Lena Marander-Eklund blev *Budkavlens* ansvariga utgivare. Som ett resultat av att ämnet kulturanalys dessutom hade införts på kandidatnivå uttrycktes en önskan om att manifesteras den kulturanalytiska bredd som fanns inom etnologi och folkloristik vid Åbo Akademi. Detta gjordes genom ett specialnummer av *Budkavlen* med titeln *Under ytan – kulturanalyser av det bortglömda, dolda och triviala* (Marander-Eklund & Nilsson, red. 2018). Att *Budkavlen* hade gått in i en ny fas ville vi också understryka genom att ge tidskriften en ny layout. Formgivningen sköttes av post doc-forskaren Sonja Hukantaival. Senare designade Tove Huldén en ny logotyp och pärm för tidskriften.

Avslutningsvis vill vi återkoppla till tid som i tidskrift. Som nämnts kan tid förstås på olika sätt. Utöver det som redan nämnts kan tid både vara en kvantitet och representera kvalitet: Man kan ha ont om tid eller befinna sig i den bästa av tider. I vissa avseenden vill vi påstå att det senare är karaktäristiskt för 100 år av Budkavlar. Arbetet med tidskriften är både njutbart och viktigt. I likhet med andra vetenskapliga tidskrifter bidrar *Budkavlen* till vetenskaplig utveckling och den är en plantskola för nya generationer av akade-

miker. Det är vår förhoppning och övertygelse att det kommande seklet blir minst lika dynamiskt som det första; tidskriftens bästa tid är nämligen intimt sammankopplad med den idériakedom som präglar den kulturanalytiska miljön vid Åbo Akademi och som utvecklas genom fortsatt samverkan med nordiska kollegor.

Vi vill rikta ett stort tack till alla som medverkat i detta nummer: författare, granskare, redaktionsrådet samt Sonja Hukantaival för arbetet med layouten. Ett stort tack också till Svenska litteratursällskapet i Finland för ekonomiskt bidrag.

Litteratur

Budkavlen 2018–2020. Åbo: Åbo Akademi.

Fredriksson, Malin 2020. *The transition towards open access publishing in humanities: A case study of researchers' publishing patterns, views on and experiences of OA publishing at a Finnish university*. Avhandling pro gradu i informationsvetenskap. Åbo: Åbo Akademi. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/178078/fredriksson_malin.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Goffman, Erving 1959. *The presentation of self in everyday life*. Doubleday: New York.

Jytilä, Riitta & Mikael Laakso 2019. *Selvitys avoimesta vertaisarvioinnista kotimaisen tiedejulkaisemisen kentällä*. https://www.tsv.fi/sites/tsv.fi/files/media/selvitys_avoimesta_vertaisarvioinnista_kotimaisen_tiedejulkaisemisen_kentalla.pdf

Krekula, Clary & Johansson, Barbro 2017. Inledning. I: Krekula, C. & Johansson, B. (red.) *Introduktion till kritiska åldersstudier*. Lund: Studentlitteratur, s. 11–38.

Lundmark, Lennart 1993. *Tiden är bara ett ord. Om klockornas makt och hur man bryter den*. Stockholm: Prisma.

Marander-Eklund, Lena & Nilsson, Fredrik (red.) 2018. *Under ytan – kulturanalyser av det bortglömda, dolda och triviala (Budkavlen 2018)*. Åbo: Åbo Akademi.

SAOB [online]. *Svenska akademins ordbok*. Uppslagsord: Tidskrift. Läst 14.1.2021.

Tsv [online] www.tsv.fi/sv/verksamhet. Läst 19.1.2021

Uppslagsverket Finland [online]. Uppslagsord :Tidskrifter. Läst 19.1.2021.

Noter

- 1 Däremot är artiklarna kollegialt granskade i vanlig ordning.
- 2 Under 2000-talets inledning började forskarna tala om tidskrifters klassificering och var det lönade sig att publicera sina alster, dvs. var det ansågs gagneligt för karriären att låta trycka sin forskning. Klassificeringen är dessutom kopplad till universitetets finansiering eftersom publikationer på de olika nivåerna värderas olika. Ju lägre nivå en tidskrift befinner sig på desto mindre pengar får universitetet.

LENA MARANDER-EKLUND

Budkavlen ur ett helikopterperspektiv – faser, teman och texttyper

Inledning

Det har i år gått hela 100 år sedan första numret av tidskriften *Budkavlen* utkom. Detta föranleder oss verksamma etnologer och folklorister att blicka tillbaka och se vilka förändringar tidskriften genomgått. Tidskriften är och har varit ett centralt språkrör för etnologi och folkloristik vid Åbo Akademi. Men under tiden har dess komposition förändrats. I detta bidrag kommer jag att studera vad just tiden gjort åt tidskriften. Jag kommer att skärskåda vilka typer av texter som ingått i *Budkavlen* under årens lopp och också att se på vilka typer av teman som behandlats i texterna. Detta gör jag med utgångspunkt i tidskriftens innehållsförteckningar genom att anlägga ett helikopterperspektiv på dem. Mitt fokus är alltså på texttyper och teman såsom dessa kommer till uttryck i tidskriftens innehållsförteckningar över tid. Med tema avses här ett genomgående ämne eller huvudsakligt innehåll.

Nyckelord: *Budkavlen*, vetenskapshistoria, tidskrift, etnologi och folkloristik

Går det att urskilja specifika faser i *Budkavlens* 100-åriga levnadsöde? I denna artikel¹ går jag inte in på hur artiklarna och de övriga texterna har författats, det vill säga vilka vetenskapliga ideal och vilken vetenskaplig praxis som framträder i dem. Artikeln är heller ingen personlig reflektion av utgivningsarbetet. Mitt bidrag är således annorlunda än både Anna-Maria Åströms och Sonja Hagelstams som handlar om personliga minnen. Det är också olikt Fredrik Nilssons bidrag som fokuserar på ett nummer av tidskriften. Mitt mål är istället att ge en överblick av tidskriften.

Jag lägger som sagt fokus på texttyper och teman. Eftersom både folkminnesforskare/folklorister och folklivsforskare/etnologer publicerat sig i *Budkavlen* kommer jag också att diskutera relationen mellan dessa två discipliner. Var sätts tyngdpunkten under de olika decennierna och har det alltid varit uppenbart om en artikel är skriven av en etnolog eller en folklorist? För att kunna göra detta behöver jag stödja mig på något slag av definition av ämnena – något som naturligtvis förändrats under de 100 år som gått. Jag diskuterar detta i texten nedan. Eftersom *Budkavlen* haft relativt få redaktörer kommer jag också att i viss utsträckning studera hur dessa avspeglar sig på tidskriftens utformning och innehåll. Här handlar det snarare om generationsskiften än enbart personliga insatser. I förlängningen innebär det huruvida innehållsförteckningarna kan säga något om målgrupp eller läsare.

Metodologiskt har jag gått till väga så att jag utgått från tidskriftens innehållsförteckningar och jag har inte gått till själva texterna/artiklarna. Jag gör en kulturanalytisk läsning² av innehållsförteckningarna och försöker identifiera olika faser, som ett uttryck för tidlig förändring gällande teman. Vilka mönster träder fram i läsningen av dem? Hur redaktörerna tänkt kan framgå i protokoll eller promemorior men det går jag inte in på i denna artikel. Jag intresserar mig endast för effekterna av förändringen så som de blir uppenbara i själva innehållsförteckningen av tidskriften samt tidskriftens grafiska utseende samt i viss grad det redaktionella arbetets tekniska karaktär. Jag har även nyttjat de tre publicerade register³ över *Budkavlen* som sammanställts under årens lopp. Jag lägger

som sagt ett helikopterperspektiv på analysen av tidskriften vilket betyder att jag ser på den utifrån (eller egentligen uppifrån) för att få fram centrala och övergripande drag i form av en exposé över den. Helikopterperspektivet antar jag för att kunna behandla 100 år av utgivning i en artikel⁴. I förlängningen innebär det att texten ohjälpligt blir aningen ytlig och jag kan inte alltid ge förklaringar till de förändringar som skett. Jag har varit engagerad i *Budkavlens* redaktionella arbete på ett eller annat sätt sedan år 1998, men tar inte fram egna erfarenheter av arbetet med tidskriften. Samtidigt är det svårt att inte låta texten färgas av minnet av det redaktionella arbetet.

Orvar Löfgren talar om de faser som var aktuella när etnologin som ämne i Sverige växte fram och utvecklades vid Lunds universitet. Han utgår från tre metaforer för faserna i en disciplin: Fågel Fenix, doktor Faust och Narcissus. Fågel Fenix föds ur askan av något gammalt och fasen kännetecknas av en iver att få sätta igång något nytt – en slags pionjärande. Den fas, som representeras av metaforen doktor Faust, innebär ett handfast och systematiskt arbete med att ordna upp och dra gränser. De ursprungliga ambitionerna och den därpå följande ordningen kan leda till spänningar och också till en viss leda. Då framträder Narcissus som söker mål och mening med tillvaron och verksamheten kan komma att övergå i ett tillbakablickande och navelskåderi. I Löfgrens analys framträder Fenix hos de första entusiasterna, Faust i ämnets etableringsfas och Narcissus då blickarna vänds bakåt (Löfgren 1988:144–145). I min uppfattning av de faser som utgivningen av *Budkavlen* uppvisar har jag i viss mån inspirerats av Löfgrens text. Intressant är förstås inte bara att se till förändring och trender utan också på kontinuitet. Vad är sådant i utgivningen av tidskriften som inte förändrats under tidskriftens 100 år?

Vid genomgången av tidskriftens utgivning har jag kunnat identifiera följande faser: 1) Pionjärfasen 2) Konsolideringsfasen 3) Retrospektionsfasen 4) Omstartsfasen 5) Formaliserings- och tematiseringsfasen och 6) Internationaliseringsfasen. Jag strukturerar min artikel med utgångspunkt i dessa faser.

Pionjärfasen 1922–1939: ett nationellt uppdrag

K. Rob. V. Wikman (1886–1975) var en relativt ung forskare då han åtog sig uppdraget att bli *Budkavlens* första huvudredaktör (1922–1929). Wikman fungerade som lärare vid Svenska folkakademien i Malm på 1920-talet och arbetade samtidigt med utgivandet av *Finlands svenska folkdiktning*. År 1927 blev han föreståndare för Institutet för nordisk etnologi (INE) vid Åbo Akademi, och efter sin disputation år 1937 fungerade han som docent och professor i sociologi (1942–1955) vid Åbo Akademi (*Uppslagsverket Finland*: Wikman). Wikman var således både etnolog och sociolog (Larsson & Suolinna 2008).

I förordet till det allra första numret från 1922 presenterar Wikman målet med tidskriften (se Nilsson i denna volym). Det framgår att *Budkavlen* riktas till den svenska folklivsforskningens utövare, gynnare och vänner. *Budkavlen* omnämns fylla en lucka då tidskriften *Hembygden* upphört att utkomma. I ett register för *Hembygden* (1910–1918) sammanställt av Alfhild Forslin skriver hon om tillblivelsen av *Budkavlen*. Gabriel Nikander innehade sedan 1921 professuren i nordisk kulturhistoria och folklivsforskning vid Åbo Akademi. Hans stora intresse för allmogekultur och ambitionen att förmedla denna tillbaka till bygderna var orsaken till att *Budkavlen* började utges (Forslin 1981:38). Den ursprungliga tanken med *Budkavlen* var således att fungera som förbindelseänk, en stafettpinne eller budbärare, mellan forskarna på ”den svenska folkkunskapens vidsträckta, delvis ännu jungfruliga områden” och den talrika allmänhet som intresserade sig för ”svenskt folkliv och svensk bygd i vårt land” (Wikman 1922/1:1). Det här förklarar även tidskriftens namn – att fungera som budkavle. I förordet uppmanas även allmänheten ”medan det ännu är tid” att tillvarata ”folkminnen i dikt och sed, de andliga såväl som de materiella alstren av svensk folkkultur i Finland” (Ibid). På så sätt kunde gemene man bidra till att ge näring åt svenskheten. Föreningen Brage⁵ och dess sektion för folklivsforskning uppfattade utgivandet av *Budkavlen* som ett sätt att realisera denna tanke. Wikman var känd för sin relativt radikala svensknationella hållning och hade förespråkat en modell

där det svenska och det finska inte skulle sammanblandas (Wikman 1914). Förutom intresset för svenskheten framkommer här att det brådskade med insamlingen. Detta har kallats för ”brandkårsmentalitet” – etnologer och folklorister skulle skynda sig att ta vara på kulturella fenomen som antogs försvinna (jfr Isacson & Silvéen 2006:155).

Wikman poängterar att samlingsverksamheten var betydelsefull för bygdeforskaren. Det var alltså fråga om ett slags amatörinsamlande som bedrevs av personer med intresse för ”folkstammens dyrbaraste arvegods” i form av folkminnen (jfr Ekrem 2014:94). Wikman underströk också att bygdeforskaren behövde förvärva kunskaper i insamlarens konst (Wikman 1922:1). För att bereda mark för växelverkan mellan forsknings- och samlingsverksamheten började *Budkavlen* utkomma. *Budkavlen* byggde inledningsvis på närheten mellan forskarna och allmänheten, mer specifikt allmogen.

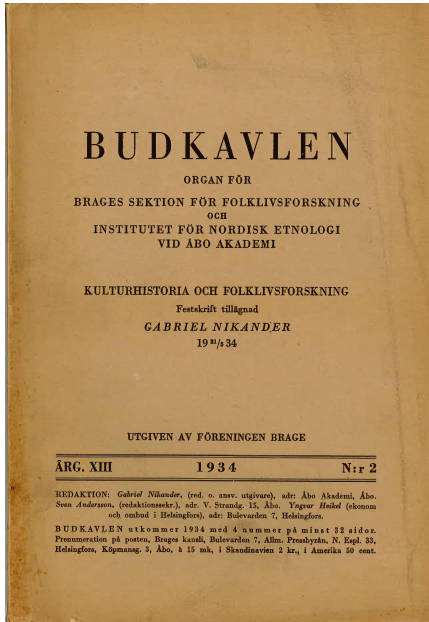
Budkavlen utkom med fyra nummer om året från utgivningens början fram till år 1947⁶. De allra första årgångarna innehöll följande texttyper: uppsatser, materialsamlingar och fältforskningar, meddelanden från Svenska litteratursällskapets folkloristiska arkiv, dödsrunor, bokanmälningar, redovisning av Brages verksamhet samt redaktionella meddelanden. Uppsatserna är det vi idag skulle kalla för artiklar. Under 1920-talet är uppsatsernas antal fyra till åtta per år. Författarna är till stor del kända upptecknare och forskare såsom Yngvar Heikel, V.E.V. Wessman, K.Rob.V.Wikman, Otto Andersson, Anders Allardt, Valter Forsblom, Gabriel Nikander, Jakob Tegengren, Gunnar Landtman och Greta Dahlström. Även några aningen mindre kända namn har skrivit bidrag, men också till exempel Nils Lithberg från Sverige.

En genomgång av uppsatsrubrikerna under 1920-talet (1922–1929) visar på en mångfald av teman. Det är folkdans, folktro, säljakt, folksaga, ölbrygd, sägner, fornnordisk mytologi, byggnadstyper, råsegel, dräktskick, folksedsforskning, instrument, spelmän, bomärken, marknader, lysningspresenter, brudkronor och båtleder. Även några personporträtt och diskussioner kring nyetablerade museer

ingick. Temana är relativt enkla att definiera som antingen folklivsforskning/etnologi eller folkminnesforskning/folkloristik. Den tidiga folkloristiken studerade till en början den andliga kulturen med fokus på folktro, folkdikt och folklig sed (Wolf-Knuts 1983). Alla folkloristiska uppsatser går under någon av dessa centrala genrekategorier. De folkloristiska artiklarna är aningen fler till antalet än de etnologiska och utgår från folkloristiska genrer. Den tidiga etnologin i sin tur studerade materiell och social kultur på antikvarisk, språklig, regional och kulturhistorisk grund (Storå 1990). Då handlade det om att dokumentera ett försvinnande allmoge-samhälles livsformer och kulturmönster såsom bland annat säljakt, båtleder, byggnadstyper (jfr Gustavsson 2014). Temana i uppsatserna relaterar sålunda mycket väl till disciplinernas dåvarande inriktningar.

Under *Budkavlens* tidiga utgivning presenteras även dokumentation i fält rikligt i form av materialsamlingar och beskrivningar av fältforskning. I det första numret presenteras 17 stycken kortare notiser om allt från talkoarbete, seder och bruk i samband med slakt, offerstenar, vidskepelse, bröllop och barnlekar. Bland de som lämnat dessa observationer återfinns kända insamlare såsom Otto Andersson, K.Rob.V. Wikman och V.E.V. Wessman men också amatörinsamlare. Under denna rubrik ”Kortare notiser” framkommer också ”smärre meddelanden” som är materialpresentationer i mindre omfattning. Dessa meddelanden kan ses som uppgifter från fältet, från ”folket”. Riktningen här var från allmogen (nerifrån) till allmänheten (upp). I det allra första numret förekommer meddelanden från Svenska litteratursällskapets folkloristiska arkiv, dödsrunor, meddelanden om Brages verksamhet och bokanmälningar. Denna ymnighet fortsätter under hela 1920-talet. Från och med 1926 har ”smärre bidrag” fått en egen rubrik med bidrag på en eller två sidor där bland annat gratulationsverser, offer vid badning, kyrkofrid, kvinnors klädedräkt, nidvisa om bröllop presenteras.

I upplagan från 1926 ingår också ett sakregister för de fem första numren. Sakregistret är detaljerat på samma vis som de register som finns i *Finlands svenska folkdiktning*. Här kan man till exempel

Budkavlen 1934:2. Redaktör Gabriel Nikander.

slå upp ”Bada – ej i blommande vatten (EN, PA) II:51”. Läsaren kan slå upp var det i *Budkavlen* omnämns folktröföreställningar kring – i detta fall – badande upptecknade på två orter: Ekenäs och Pargas. I ett förord framkommer att *Budkavlen* sägs omhulda traditionen att ”samla och vårda det folkliga kulturarvet” för att på så sätt ge en ”större blick för kulturens sammanhang” för dem ”som förenas av den svenska odlingens band” (Bk 1926:130). Det nationella framom det vetenskapliga uppdraget är således uppenbart. I *Budkavlen* 1928 presenteras⁷ det nyupprättade Institutet för nordisk etnologi, INE. *Budkavlens* nummer 1929:3 innehåller uppsatser tillägnade Otto Andersson, då professor i musikvetenskap och folkdiktsforskning vid Åbo Akademi, på hans 50-årsdag. Uppsatserna är författade av inhemska och svenska forskare med tonvikt på folkmusikforskning.

Under 1930-talets början sker inga stora förändringar utan texttyperna uppsatser, materialsamlingar och smärre bidrag samt vissa meddelanden från bland annat Föreningen Brage ingår i tidskrif-

ten. *Budkavlen* har en ny redaktör i Gabriel Nikander. Han intresserade sig för folklivets ekonomiska, sociala och rättsliga aspekter, folksederna, böndernas och fiskarnas existensvillkor, näringar, sjöfart, handel, hantverk och hemslöjd, kulturgeografi och bebyggelse, byliv och byggnadsskick, stads-, bruks- och herrgårdskultur. Under åren 1908–1916 insamlade han ett stort etnografiskt och folkloristiskt material för Svenska litteratursällskapet (*Uppslagsverket Finland*: Nikander). Mellan åren 1932 till 1937 hade Nikander hjälp av Sven Andersson i det redaktionella arbetet.

De teman som uppsatserna handlade om under 1930-talets början är ganska långt desamma som under 1920-talet. Fortfarande handlar uppsatserna om enskilda konkreta företeelser såsom främst om sälfångst, fiske, dräktskick, bodar, olika typer av föremål (bland annat åldermansstavar, skärör), fartygsbygge, skotillverkning, ungdomsliv, bröllopsgratulationer, folkvisor, folkmål, magiska föreställningar, omen, folkdans och ramsor. Andelen etnologiska uppsatser överväger under tiden 1930–1936 och uppsatserna kan sägas representera folklivsforskning med fokus på allmogeliv eller folkminnesforskning med fokus på några av folklorens genrer. Otto Anderssons artiklar om *Kalevala* sticker ut bland artiklarna då de har en jämförande ansats. Även vissa personporträtt ingår i uppsatserna. Antalet uppsatser under denna tid varierar från fyra till 12 per årgång. Författarna är både inhemska och svenska. Återkommande författare är Sven Andersson (bl.a. om jordbruksredskap och fiskemetoder), Otto Andersson, Alfhild Adolfsson (g. Forslin), K.Rob.V. Wikman, Yngvar Heikel med flera. I nummer 1933:1 ingår ett sakregister för årgångarna VII–XII. Efter detta uppgjordes inte längre denna typ av detaljerade sakregister. I nummer 1934:1 ingår en festskrift till Gabriel Nikander med anledning av hans 50-årsdag.

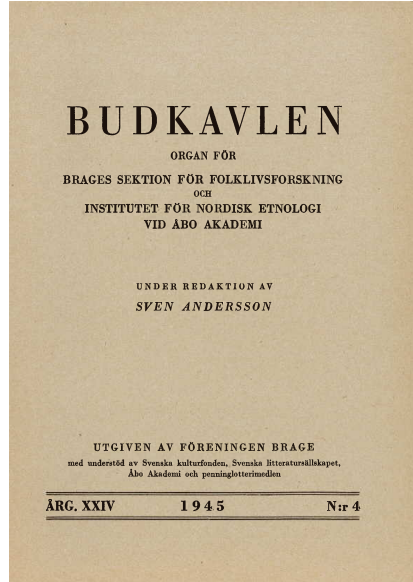
Under tiden 1930–1939 är mängden information om materialsamlingar och fältforskningar relativt jämn men betydligt mindre än under 1920-talet. Andelen smärre bidrag minskar dock markant. En rapport över Föreningen Brages verksamhet ingår i alla nummer. Utgivare för *Budkavlen* på 1930-talet var Föreningen Brage.

Budkavlen omtalas som organ för Föreningen Brages sektion för folklivsforskning och Institutet för nordisk etnologi vid Åbo Akademi.

Pionjärfasen höll i sig från 1922 till 1939 då antalet uppsatser markant minskade. Speciellt tydligt syns detta i andelen texter om materialsamling och fältforskning samt smärre bidrag och meddelanden. Den iver och pionjäranda som de tidigaste numren reflekterar – om att allt som berör det svenska i Finland ska samlas in och ges ut – har försvunnit. Följande fas, som jag valt att kalla konsolideringsfasen, kunde också benämnas konstitueringsfasen eftersom de inblandade då strävade till att legitimera verksamheten (jfr Brante 2003:135). Legitimeringen av utgivningen av *Budkavlen* är något som syns i de förord som speciellt K.Rob.V. Wikman författade och där han starkt betonade tidskriftens betydelse för det svenska i Finland. Tidskriften blev dock under senare delen av 1930-talet snarare ett vetenskapligt språkrör än något som skulle ge näring åt det svenska i Finland. 1930-talets slut kan på så vis sägas vara en brytpunkt i utformningen av *Budkavlen*. Innehållet blir mer koncentrerat, de korta notiserna är borta och uppsatserna längre. *Budkavlen* gick över i konsolideringsfasen. Samtidigt bör sägas att övergången till en ny fas inte var abrupt utan innebar snarare en glidning från iver till att hålla kontakten med den svenska hembygden till att *Budkavlen* blev en tidskrift som kommunicerade med vetenskapare.

Konsolideringsfasen 1940–1959: Vetenskapliggörandet av *Budkavlen*

År 1937 fick *Budkavlen* en ny huvudredaktör. Denna gång var det Sven Andersson, etnolog och marinhistoriker, som tog över stafett-pinnen. Han var intendent på Sjöhistoriska muséet, fil.lic. och fick professorstitel år 1970. (*Uppslagsverket Finland*: Sven Andersson). Han kom att vara *Budkavlens* chefredaktör fram till år 1970 – i hela 33 år. Under 1940-talet var dock K.Rob.V. Wikman tillfällig redaktör för några nummer (1941 och 1942). Under Anderssons alla första år som huvudredaktör inträffar inga stora förändringar,

Budkavlen 1945:4. Redaktör
Sven Andersson.

varken i innehåll eller utseende, utan förändringarna sker så småningom.

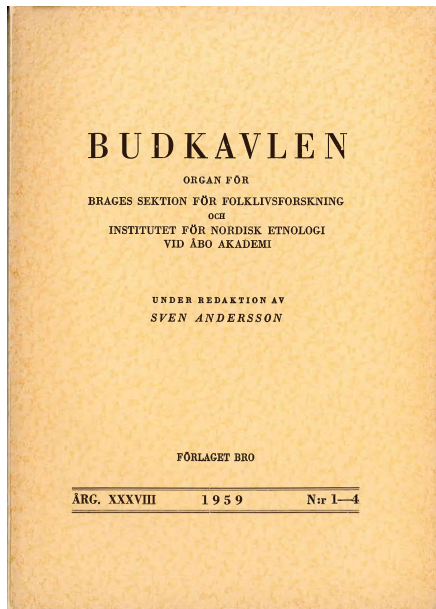
Under 1940-talets början blir innehållsförteckningarna allt kortare. Uppsatsernas antal är för det mesta fyra per årgång under åren 1940–1943. Den fåtaliga mängden beror på pappersregleringen under krigstiden (Bk 1945/4:60). Fortfarande utkommer *Budkavlen* med fyra nummer om året. Exempelvis år 1940 handlar uppsatserna om en melodiinsamlare (Otto Andersson), om en sjömans grav (Svante Dahlström) och läderberedning i Karlebytrakten (Gabriel Nikander). Dessutom ingår två dödsrunor. Materialinsamlingarna representeras av två inlägg och dessutom finns en rapport om Föreningen Brages verksamhet och Brages urklippverk (numera pressarkiv). Däremot är antalet inlägg i kategorin ”Materialinsamlingar, fältforskning m.m.” 13 stycken år 1942. En ny textkategori år 1942 är ”litteratur” då recensioner av vetenskaplig litteratur börjar utgöra en del av innehållet. Årgången från 1944 är diger med elva uppsatser. Från och med 1945 är uppsatsernas antal nio till 12 per årgång. I *Budkavlen* årgång 1946 kan vi läsa om spelmannen Väi-

nämöinen (Otto Andersson), om vidskepelse i Pedersörebygden (Gabriel Nikander), om *Finlands svenska folkdiktning* (K.Rob.V. Wikman). I övriga nummer från 1940-talet återfinns uppsatser bland annat om spring- och tafattlekar (Max. Stejskal, Bk 1946) och julfredsutlysning (Gabriel Nikander, Bk 1947). Både etnologiska och folkloristiska teman förekommer följaktligen, här främst med fokus på folkliv i form av folkliga näringar och folkminnen i form av genrer såsom folkvisa och folksaga.

Uppsatsernas teman börjar också bli mera analytiska såsom i Otto Anderssons text om vem som diktade de finska fornsångerna (Bk 1944), Uno Harvas uppsats om huruvida sången om Sampo-rovet hade en urform (Bk 1944) och K.Rob.V. Wikmans uppsats om folkloristisk och etnologisk vetenskap i Finland (Bk 1944). Den sistnämnda visar att begreppen folkliv och folkminnen, åtminstone i detta sammanhang, övergivits till förmån för etnologi respektive folkloristik samt att skribenterna intresserade sig för själva vetenskaperna, inte bara för det kulturella stoffet. Fängslande är intresset för *Kalevala*, något som Otto Andersson inledde redan på 1930-talet (se Forslin 1955:102). Orsaken till Anderssons intresse för *Kalevala* kan inte utläsas ur innehållsförteckningarna. Det här tyder på att *Budkavlen* inte längre kan uppfattas som enbart ett nationellt projekt för att tillvarata svensk folkkultur i Finland. Även uppsatser av Uno Harva, vars forskarintresse berörde de finsk-ugriska folken, tyder på det. Samtidigt finns uppsatser i början av 1940-talet som mycket liknar de två tidigare decenniernas – om båthus, fiske, hantverk och julfriden. En relativt stor mängd av uppsatserna är etnologiska, etnografiska eller kulturhistoriska till sin karaktär. De folkloristiska artiklarna är inte många, men de förekommer. Ur innehållsförteckningarna kan jag inte utläsa orsaken till det fåtaliga antalet folkloristiska uppsatser. Under den senare delen av 1940-talet återfinns endast ett fåtal materialinsamlingar, redogörelser för fältforskning under en egen rubrik samt presentationer av Föreningen Brage och Brages urklippverk. Recensionernas antal ökar däremot. En flitig recensent är Greta Dahlström.

Under 1950-talet kan man skönja en förändring i innehållet. Till exempel i *Budkavlen* 1953 framöver anges texterna inte längre som uppsatser utan rubriken för texterna är rätt och slätt Innehåll. Antalet uppsatser är färre, fyra till fem per årgång trots att *Budkavlen* fortfarande utkommer med fyra nummer om året men nu i form av en årsbok. Ett nytt fenomen är att artiklar i vissa fall publiceras på engelska. I *Budkavlen* 1954 publicerade Otto Andersson två artiklar på engelska om brittiska folkliga instrument och om ballader på Orkney-öarna. Både innehållet och framställningssättet är sålunda internationellt. I årgång 1953 presenterar Greta Dahlström en internationell folkmusikkonferens. Nytt för årgång 1947 fram till 1959 är att *Budkavlen* utges på Förlaget Bro, som Otto Andersson grundade 1939 (Nyqvist 2007, Andersson 2018).

I *Budkavlen* 1955 ingår ett register uppgjort av Alfhild Forslin över de 35 första årgångarna av tidskriften. I detta framgår att de överlägset flitigaste skribenterna under hela denna period är Otto Andersson, Sven Andersson, Alfhild Forslin och V.E.W. Wessman (totalt 84 uppsatser och fältinsamlingar under åren 1922–1955). I slutet av 1950-talet ingår för första gången artiklar som behandlar traditionsprocesser och inte bara traditionen i sig. Ett exempel är Lars Huldéns artikel ”Modern traditionsbildning kring en fälsup” (Bk 1956). Intresset för traditionsbärarna och tillvaratagandet av traditionen framkommer också i Otto Anderssons uppsats ”A.P. Svensson som vissamlare” (Bk 1956) samt i Alfhild Forslins uppsats om Sveriges radios inspelningar av svensk folkmusik i Finland (Bk 1958). Intresset för folkminnen/folkloristik är relativt stort, eventuellt beroende av Otto Anderssons inflytande, vilket innebär att spökhistorier, folklig läkekonst och folkviseforskning behandlas (Bk 1957). *Budkavlen* 1959 är i sin helhet tillägnad föredrag från den 14:e nordiska folklivs- och folkminnesforskarmötet i Åbo hösten 1959 (utges 1961). Även här syns traditionsprocessen såsom i föredrag som ”Nyhetsspridare och traditionsbrytare” (Sigfrid Svensson), ”Omformninga av det gamle bondesamfunnet kring siste hundreårsskifte” (Olav Bø), ”Där havet isolerat och förenat” (Sven Andersson) och ”Musikens roll i bondekulturen förr och nu” (Otto

Budkavlen 1959:1–4. Redaktör Sven Andersson.

Andersson). De nordiska länderna är välrepresenterade i listan på författare.

Materialinsamlingar och fältforskning förekommer ännu i början av 1950-talet, men inte som texter i gruppen ”smärre bidrag”. Från 1953 framöver påträffas inte längre materialinsamlingar och fältforskning. Detta kan hänga ihop med att arbetet med *Finlands svenska folkdiktning* på 1950-talet i stor utsträckning var slutfört. Men det kan också spegla en förändrad vetenskapssyn, nu med fokus på analys av empirin snarare än enbart presentation av den. Kopplingen till Föreningen Brage syns heller inte på samma sätt. På tidskriftens titelsida (t.ex. Bk 1952, Bk 1961–62) framgår att *Budkavlen* fortfarande är ett organ för Brages sektion för folklivsforskning men några rapporter från Föreningen Brage ingår inte i själva texterna.

Jag har med inspiration i Orvar Löfgrens (1988) analys av framväxten av ämnet etnologi kallat fasen 1940–1959 för konsolideringsfasen. Begreppet konsolidering är egentligen en teknisk term

och innebär att något tätnar och stelnar. I överförd betydelse avser konsolidering att ge stadga, befästa, trygga och ge fasthet åt något (SAOB 1937, 14:2157). Den första fasens iver och pionjäranda är borta och *Budkavlen* och den vetenskapssyn som tidskriften reflekterar har fått stabilitet. Nu står vetenskapen i fokus snarare än det traditionsmaterial som speglar det svenska i Finland. I slutet av perioden märks också en vetenskapssyn där traditionsprocessen ges utrymme. Både folklivs- och folkminnesforskningen ges plats i tidskriften. Fokus på vetenskapligheten och utvecklandet av samarbete märks också i publiceringen av konferensföredrag. *Budkavlen* har sin givna plats i det nordiska vetenskapssamfundet vilket skapar en känsla av trygghet (om konsolidering se Brante 2003:135).

Retrospektionsfasen 1960–1970

När 1960-talet gör entré syns inga dramatiska förändringar i *Budkavlens* utgivning förutom att *Budkavlen* inte längre utkommer med fyra nummer i året utan bara med en årlig volym. Försättningsvis var Sven Andersson redaktör. Det första numret, *Budkavlen* 1960, tillägnas K.Rob.V. Wikman på hans 75-årsdag. Nya namn såsom John Rosas, Ulrika Wolf, Bo Lönnqvist och Nils Storå börjar dyka upp bland skribenterna. Dubbelnummer där två årgångar slås ihop börjar förekomma. Så skedde åren 1961–1862, 1964–1965 och 1969–1970. Kvinnliga skribenter har funnits i hela *Budkavlens* historia om än få sådana. Under 1930–1950-talen var Alfhild Forslin en relativt flitig skribent. Nu på 1960- och 1970-talen ökar antalet kvinnliga skribenter och detta speglar också studenternas könsfördelning gällande universitetsstudier i allmänhet. Andelen kvinnliga studerade vid Åbo Akademi var under dess första årtionden ungefär en tredjedel. Under 1960-talet ökade antalet kvinnliga studerande för att bli en majoritet från år 1971 (Herberts 2018:293).

Budkavlen har nu utkommit i 40 år och ett visst tillbakablickande börjar skönjas. ”Den unga Gabriel Nikander” av John Gardberg (Bk 1961–1962) och ”Otto Andersson – idéernas man” av Alfhild Forslin (Bk 1969–1970), ”Otto Andersson, hans vetenskap och forsk-

ning” samt ”Sven Andersson” av K.Rob.V. Wikman (Bk 1963) är exempel på tillbakablickande artiklar. Forskarna som var unga och ivriga när *Budkavlen* började publiceras på 1920-talet har nu nått en aktningvärd ålder och hedras av sina medarbetare. Wikmans 80-årsdag uppmärksammas genom att årgångarna 1964–65 tillägnas honom med ett stort antal artiklar skrivna av både inhemska och nordiska kollegor. Otto Andersson, som genom åren varit otroligt produktiv i *Budkavle*-sammanhang, avled 1969 och artiklarna i *Budkavlen* 1969–1970 hyllar hans minne.

Övriga artiklar handlar fortfarande om visor, vissångerskor, visupptecknare å ena sidan och skeppshus, kläder, leksaker å andra sidan. Fortfarande är det synnerligen uppenbart vilka artiklar som skrivits av folkminnesforskare respektive folklivsforskare. En grov uppskattning ger vid handen att antalet artiklar skrivna av folkminnesforskare är aningen fler. Nytt i *Budkavlens* (1964–1965) utgivning är en begreppslig analys av begreppet kultur, skrivet av den danska museimannen Axel Steensberg.

Man kan fråga sig varför denna fas av retrospektion infinner sig mitt i *Budkavlens* utgivningshistoria. En möjlig förklaring är att de som startat tidskriften nu var endera ålderstigna eller avlidna. Det fanns alltså en orsak att blicka tillbaka och reflektera över det man åstadkommit. Vid denna tid inföll också ett generationsskifte. Otto Andersson var borta och hans efterträdare som professor i musikvetenskap och folkdiktsforskning, John Rosas, var förmodligen inte intresserad av arbetet med *Budkavlen*. Åtminstone har han inte lämnat speciellt många spår i *Budkavlens* utgivning. Likaså var Gabriel Nikander avliden. En annan möjlig orsak är att Sven Andersson, vars gärning i sammanhanget är beundransvärd, eventuellt tröttnade på uppdraget. Han var kanske väl länge redaktör för *Budkavlen* för att orka hålla tidskriften livskraftig och nydanande. Ur innehållsförteckningar och titelsidor framgår inte om Sven Andersson haft någon hjälparbetskraft. I praktiken kan detta förstås ha sett helt annorlunda ut men det går inte att utläsa ur tidskrifternas. Ett undantag är numret med föredragen från den 14:e nordiska konferensen (Bk 1959). Här framgår att Helmer Tegengren

redigerat tidskriften tillsammans med redaktör Sven Andersson. Under åren 1953–1971 var Helmer Tegengren professor i Nordisk kulturhistoria och folklivsforskning, men han var aldrig redaktör för *Budkavlen*. Genom att läsa innehållsförteckningar får jag tyvärr inte svar på frågan om varför det var så. En tredje möjlig orsak är att ämnena folkdiktsforskning och folklivsforskning nu stod inför ett byte av vetenskaplig inriktning. Ämnena benämnda som etnologi och folkloristik befinner sig i ett vardande.

Omstartsfasen 1970–1991

Från och med den årgång som utgavs år 1970 skedde många förändringar. Ny huvudredaktör var den då ännu inte installerade professorn i etnologi Nils Storå. Storå var från 1959 i olika repriser knuten till Åbo Akademi, där han 1972–1997 var professor i nordisk etnologi. Hans forskargärning har haft tonvikt på skärgårdens sedvänjor. Han har skrivit Kronobys historia 1865–1968 i två band och var redaktör för tidskriften *Budkavlen* 1971–1997 (*Uppslagsverket Finland*: Storå). Till sin hjälp hade han en eller ibland flera redaktionssekreterare. Inledningsvis var det Ulf Wasström och några år senare John Hackman, båda etnologer, som utförde uppgiften. I några nummer (åren 1980, 1984, 1989) fungerade Ulrika Wolf-Knuts, som då var lektor i folkloristik, som redaktionssekreterare. En annan förändring var att *Budkavlen* i början av 1970-talet fick ny layout. Pärmerna var blank och varje nummer hade en pärm i varierande färg. Utgivare var Kulturhistoriska institutionen (föregångare till ämnet etnologi) och Institutionen för folkdiktsforskning vid Åbo Akademi. Kopplingen till Föreningen Brage omnämns endast som att föreningen var grundare till tidskriften. Nu blåser nya vindar och *Budkavlen* befinner sig i en fas av omstart eller nystart, åtminstone gällande organisation och utformning. Från 1977 består *Budkavlens* layout av dubbelspaltig text – även detta en nyhet för att på så sätt likna andra motsvarande tidskrifter eller journaler.

Samtidigt ger en blick på innehållet en annan bild än tidigare. Fortfarande förekommer tillbakablickande artiklar om Sven Andersson

(Alfhild Forslin) och om Irja Sahlberg (Ragna Ahlbäck) (Bk 1971–1972). Andra artiklar handlar om fiske, den åländska stugan och herrgårdar. Även numret från 1974 är tillbakablickande då två av Helmer Tegengrens artiklar utges postumt och då Alfhild Forslins publikationer presenteras (Gun Herranen). I årgången från 1975 presenteras en minnesruna över K.Rob.V. Wikman (Nils Storå). I senare nummer under denna tidsperiod förekommer däremot inte många retrospektiva artiklar utan fokus blir alltmer på samtida etnologi. Numret från år 1973 är helt tillägnat den maritima etnologin och många nummer kom senare att handla om detta tema. Det kom sig av att både Nils Storå (åren 1970–1972) och John Hackman (1972–1975) var verksamma vid Sjöhistoriska institutet vid Åbo Akademi (då Sjöhistoriska museet).

Från och med nummer 1974 anges etnologiska och folkloristiska institutionerna som utgivare av *Budkavlen*. Benämningarna folklivs- och folkminnesforskning har fått träda tillbaka. Fokus ligger alltmer på samtida etnologi vilket innebär att det tillbakablickande greppet inte längre dominerar. Det här relaterar tidsmässigt väl till ämnenas förändrade inriktningar (Svensson 2002:68; Skott 2008:15–17). Fortfarande ges den maritima etnologin stor plats i *Budkavlen*, exempelvis artiklar om storbåten i Roslagen (Kerstin Berg) och om källor i båtforskning (Birger Törnroos) (Bk 1977–1978; Bk 1979). *Budkavlen* 1980 är ett folkloristiskt nummer med artiklar om folkmusikinsamlare (Ann-Mari Häggman), övergångsriter (Jürgen Schopp), räkneramsor (Carola Ekrem) och synen på finnar (Anne Bergman). *Budkavlen* 1984 handlar bland annat om julbockar (Anne Bergman), råttor och möss i folksagan (Jan-Öjvind Swahn) och språkgränser (Bo Lönnqvist). I dessa två nummer är det folkloristiska ämnet inte längre helt knutet till genrer utan handlar också om riter och identitetsuttryck i nutid (jfr Wolf-Knuts 1983). *Budkavlen* 1985 har fokus på folklig konstutövning. Från och 1985 anges det nyinstiftade Institutet för folklivsforskning⁸ som utgivare. Sedan volym 1986 finns engelska sammanfattningar av artiklarna i *Budkavlen*. Läsekretsen av *Budkavlen* antas bli mer internationell då det vid denna blir allt vanligare att en *summary* ingår i vetenskapliga tidskrifter. Under 1980-talet är antalet artiklar

fem till sju per volym. Antalet recensioner (anmälningar) är sex till sju per nummer.

Under Nils Storås ledning, under 1970- och 1980-talen, blev *Budkavlen* en alltmer genomtänkt tidskrift med överlagd utformning. Allt detta sker dock inte på en gång. Samtidigt träder ämnena etnologi och folkloristik och samtidsforskning fram på scenen. Enligt Margareta Hallberg, som studerat hur etnologin som ämne rört sig i ambitionen att gestalta verkligheten, utvecklades etnologin i Sverige på 1960-talet till ett brett humanistiskt ämne (Hallberg 2001:65, 129). Den så kallade nya etnologin tar form på 1980-talet då med fokus på tänkande och uppfattningar snarare än på ting (Ibid. 130). Härmed kom etnologin att bli mer lik folkloristiken. Denna utveckling syns inte med tydlighet i *Budkavlen* – åtminstone inte ännu. Ännu är det uppenbart vilka artiklar som är skrivna av etnologer och vilka av folklorister. Andelen etnologiska artiklar överväger tydligt under denna tid och de folkloristiska bidragen samlas (främst) i vissa få nummer som redigerades av Ulrika Wolf-Knuts. Orsakerna till detta finns inte att finna i innehållsförteckningarna.

Formaliserings- och tematiseringsfasen 1992–2017

Nils Storås var professor fram till år 1997 då han avgick med pension. Men redan innan han avslutade sin karriär lämnade han över ansvaret för *Budkavlen* till sina medarbetare. Storås nämns inte längre som huvudredaktör, men någon annan person får inte heller denna uppgift. I stället har varje nummer en redaktör som ansvarar för utgivandet. Under långa tider, fram till år 2005 var det John Hackman som innehade redaktörskapet. Men uppgiften utfördes också av etnologerna Monica Nerdrum, Anna-Liisa Kuczynski eller av alla tre tillsammans. Nytt år 1993 är också instiftandet av ett redaktionsråd som ett sätt att professionalisera tidskriften och formalisera arbetet med den. Redaktionsrådet bestod av medlemmarna i Institutet för folklivsforsknings ledningsgrupp av vilka de flesta var etnologer.

Tanken om att använda sig av en granskningsprocess med utomstående granskare, *peer review*, hade i detta skede ännu inte slagit rot. I tidskriften framgår även att Svenska litteratursällskapet i Finland gett ekonomiskt bidrag till utgivandet av den. Nytt år 1992 är också en ny och fräsch layout. Pärmens färg skiftar från år till år, nu med ett stort stiliserat B på.

Författarna till artiklarna i *Budkavlen* består dels av etablerade folklorister, till exempel Ann-Mari Häggman (Bk 1992), Anne Bergman (Bk 1993) och Carola Ekrem (Bk 1994, Bk 1997) och av etablerade etnologer såsom Wolter Ehn (Bk 1992), Nils Storå (Bk 1997, Bk 1997) och Kurt Genrup (Bk 1997). En annan stor grupp av författare är nyblivna magistrar som komprimerat sina avhandlingar pro gradu till artiklar, exempelvis Marina Airo (Bk 1992) och Gunilla Sand (Bk 1993). Ett nytt drag är också att licentiander och doktorander i ämnena etnologi och folkloristik bidrar med artiklar. Även författare från närliggande ämnen deltar med uppsatser. Här behandlas till exempel ortnamn (Peter Slotte, Bk 1992) och kyrkohistoria (Ingvar Dahlbacka, Bk 1995, Solveig Widén, Bk 1996). Likaså figurerar finska etnologer som författare, bland annat Teppo Korhonen och Jukka Saarinen (Bk 1996). Vissa nordiska skribenter har lämnat bidrag såsom Kerstin Louise Johansson (Bk 1993) och Agneta Lilja (Bk 1996). Hur valet av författare till de olika numren gick till framgår inte i själva tidskrifterna (Se Sonja Hagelstams text i denna volym).

Både etnologiska och folkloristiska artiklar förekommer med en viss slagsida mot etnologi. Tematiskt ligger fokus under denna period på kulturella och samhälleliga aspekter i samtiden. Ett exempel på detta är Åsa Juslins artikel ”Up with people – en etnografisk studie” (Bk 1994). Den är också ett exempel på en artikel som vid första anblicken inte direkt kan klassificeras som antingen etnologi eller folkloristisk. Det råkar vara en sammanfattning av en magisteravhandling i etnologi men kunde lika väl vara det i folkloristik på basis av artikelns titel. Intresset för samtida fenomen och etnografiskt fältarbete gör skiljelinjen mellan ämnena mera diffus

än den var tidigare. Här finns spår av den nya etnologin som jag omtalar ovan.

Recensionernas eller anmälningarnas antal ökar under 1990-talet. I början av decenniet är de fyra till fem per nummer och i slutet av perioden sju till nio. Från 1998 och fram till år 2011 fungerade jag som redaktör för anmälningsavdelningen. Att denna syssla separerades från redaktörens uppgifter innebar att redaktören kunde fokusera på arbetet med artiklarna och helheten. Under 00-talet ökar mängden recensioner då många aktiva etnologer och folklorister vid ämnena vid Åbo Akademi och personalen vid Folkkultursarkivet (numera SLS Arkiv) deltog med recensioner.

Från 1999 var Anna-Maria Åström innehavare av professuren i nordisk etnologi. Åström intresserade sig för stads-, hem-, släkt- och brukskultur, kulturell konfrontation och självbild, finlandssvensk marginalitet och självhävdelse i kulturanalytiskt perspektiv (*Uppslagsverket Finland: Åström*). Hennes bidrag till *Budkavlen* syns från och med det nummer som gavs ut år 2000. I själva tidskriften framgår inte ännu att hon var vare sig huvudredaktör eller ansvarig utgivare, men detta kan vara ett misstag i layouten; den som gjort försättsbladet har helt enkelt glömt bort att nämna det. Åström hade en idé om att införa temanummer (jfr Åströms text i denna volym). I sitt förord i *Budkavlen* 2000 skriver hon att fyra av totalt sju artiklar handlar om ämnen som ligger kvinnor nära. Detta förord presenteras också på engelska. Två av dessa sju artiklar är skrivna av folklorister. *Budkavlen* 2001 presenteras som ett "mansnummer". Även här är skiljelinjen mellan etnologi och folkloristik inte helt uppenbar. Till exempel Ann-Helen Sund skriver om Formel 1-tävlingar som fenomen och Sven-Erik Klinkmann om Elvis och *coolness* i *Budkavlen* 2001, men att Sund är etnolog och Klinkmann är folklorist framgår inte av innehållsförteckningen. Dessa exempel visar också att populärkulturella fenomen börjar ingå i *Budkavlen*. Under 00-talets början ökar antalet artiklar i tidskriften och består av sju till nio per nummer. Skribenterna är främst nyblivna magistrar i etnologi men också magistrar i folkloristik samt doktorander vid Åbo Akademi, det vill säga skribenterna härstam-

made från ämnenas närmaste krets. Bruket att samla artiklar kring ett specifikt tema blir mer och mer avancerat.

I *Budkavlen* 2003 smyger sig en nyhet in. I slutet på innehållsförteckningen aviseras en ”vägledning till författarna”. I denna vägledning kan man läsa om hur man skulle göra för att sända in ett manuskript och att manuskripten värderas. Mycket lågmält men ändå betydelsefullt var steget ut till en kollegial granskning av artiklarna. Refereeprocuduren användes fullt ut från och med volymen år 2006. Målet var en kvalitetsförhöjning. Anvisningarna till författarna i *Budkavlen* 2003 gällde även formalia, det vill säga hur redaktionen önskade att hänvisningarna och litteraturförteckningen skulle utformas. Både den kollegiala granskningen och försöket att få skribenten att författa sin text utgående från vissa formella kriterier ser jag som led i formaliseringen av tidskriften. Man kunde även kalla det för professionalisering av tidskriften, en utveckling som skedde också för andra vetenskapliga tidskrifter ungefär vid samma tid. Men man måste också komma ihåg att alla tiders vetenskapare har ur sitt perspektiv och i den tidsanda de verkat i varit professionella.

Från och med nummer 2007 anges Anna-Maria Åström som ansvarig utgivare. John Hackman utförde det praktiska redigeringsarbetet fram till sin pensionering år 2005. Numret 2005 tillägnas honom. Efter det här varierar redaktörerna för de olika numren, men ofta samarbetade Lotta Wessberg och Sanna Lillbroända-Annala, båda etnologer. År 2005 utgavs ett specialnummer på engelska där vissa för ämnena representativa artiklar ingick. *Budkavlen* får alltmer fokus på temanummer. Den ansvariga utgivarens förord blir allt längre. Artiklarna är skrivna på svenska men till exempel i *Budkavlen* 2009 aviseras att de även kan författas på andra nordiska språk. Däremot önskade *Budkavlen* inte artiklar på engelska utan ville behålla en nationell och nordisk prägel.

Under 2010-talet varierade *Budkavlens* teman och ibland fanns inget specifikt tema (Bk 2010) medan temat andra gånger var mer genomgående. Fortfarande är andelen sammanfattningar av avhandlingar pro gradu ganska stor. En annan grupp av skribenter är

nordiska etnologer och folklorister. Mot slutet av 2010-talet börjar redaktionen utlysa regelrätta *call for abstracts* genom att i det föregående numret och på tidskriftens hemsida ange temat för följande nummer. I uppmaningen gavs också en tidtabell för arbetet. Antalet artiklar varierar under denna tid med fyra till sju per nummer. Andelen artiklar med etnologiskt eller folkloristiskt innehåll är ganska jämn. En ytlig och utomstående blick på innehållsförteckningen avslöjar inte alltid om det är fråga om etnologi eller folkloristik. En liten detalj bör ännu nämnas – Institutet för folklivsforskning upphörde sin verksamhet 2010. Efter det var utgivare för *Budkavlen* ämnena etnologi och folkloristik vid Åbo Akademi. Föreningen Brage nämns endast som grundare av tidskriften.

I denna fas, under Anna-Maria Åströms ledning, sker mycket med utgivningen av *Budkavlen*. Det redaktionella arbetet stramas upp och fördelas på flera personer. Skriftliga anvisningar ges till författarna för att de ska använda samma system för hänvisningar och ett enhetligt sätt att sammanställa litteraturförteckningen. Det tematiska tänket blir allt tydligare. Och inte minst – *Budkavlen* blir en referee-tidskrift och upptas i den nationella databasen Publikationsforum. Artiklarna är för det mesta skrivna ur ett samtidsperspektiv med allt mindre skillnad mellan ämnet etnologi och folkloristik.

Internationaliseringsfasen 2018 – Steget ut till det digitala

Från år 2018 blev undertecknad *Budkavlens* ansvariga utgivare. Det första numret sammanställdes med utgångspunkt i ett internt *call for abstracts* och 12 av ämnenas forskare, både etnologer och folklorister medverkade i specialnumret *Under ytan – kulturanalyser av det bortglömda, dolda och triviala* som samtidigt var *Budkavlen* årgång 2018. Tanken var att lyfta fram kulturanalysen som en gemensam nämnare för ämnena etnologi och folkloristik. Fredrik Nilsson och undertecknad fungerade som redaktörer för tidskriften som också detta år fick en ny layout.

Följande nummer, *Budkavlen* 2019, kom att bli det sista nummer som publicerades i tryckt form. I samband med detta nummer har steget ut till det digitala tagits. Detta innebar att tidskriften fanns tillgänglig på nätet för var och en att läsa. Vad innebar då digitaliseringen för innehållet i tidskriften? Temat 2019 var kulturvetenskapliga perspektiv på kropp med Blanka Henriksson och Jakob Löfgren som redaktörer. *Call for abstracts* hade gått ut och fyra av fem artiklar skrevs av nordiska kollegor. Att majoriteten författare inte är kopplade till Åbo Akademi anser jag är anmärkningsvärt och kan vara en följd av digitaliseringen av *Budkavlen*. Samtidigt är det för tidigt att säga om det är en trend eller endast en tillfällighet. Numret består förutom av de kollegialt granskade artiklarna även av två introduktioner till doktorsdisputationer (*lectio praecursoria*), ett antal recensioner samt en inledning skriven av redaktörerna.

Budkavlen 2020 var det första numret som publicerades enbart digitalt på plattformen Journal.fi som upprätthålls av Vetenskapliga samfundens delegation. Redaktörerna Sanna Lillbroända-Annala och Sonja Hagelstam sammanställde numret kring temat relationen människa och djur. Att använda sig av ett öppet call for abstracts-förfarande gjorde att många, också nordiska forskare önskade publicera sig i *Budkavlen*. Fyra av sex artiklar är skrivna av författare utan koppling till Åbo Akademi. Att kunna välja artiklar som ingår i tidskriften ur en större mängd kan betraktas som ett sätt att säkerställa ett vetenskapligt nyhetsvärde och en vetenskaplig kvalitet. Dessutom innebär förfarandet att det på intet sätt är svårt att hitta skribenter till tidskriften. Tidskriften har etablerat sig som en öppet tillgänglig tidskrift för forskare som önskar publicera sig på svenska eller nordiska språk. På så sätt kan man säga att *Budkavlen* blivit mer internationell (om än nordisk) än tidigare. Men här måste man komma ihåg att tidskriften även tidigare velat nå ut till en bred läsekrets, till exempel under 1950-talet då Otto Andersson publicerade artiklar på engelska. Temana kropp och relationen mellan människa och djur är aktuella forskningsområden. Att skilja mellan vilka författare som är etnologer och vilka som är folklorister ter sig i detta skede inte ens motiverat. Det innebär i förlängningen att ämnena har närmat sig varandra med ett ge-

mensamt fokus på kulturanalytiska perspektiv. På så sätt relaterar *Budkavlen* också till undervisningssituationen då kandidatexamen numera har fokus just på Kulturanalys.

Sammanfattning

I denna artikel diskuterar jag tidens inverkan på tidskriften *Budkavlen* – främst med utgångspunkt i innehållsförteckningarna. Jag har använt mig av ett så kallat helikopterperspektiv och försökt se på förändring och kontinuitet både uppifrån och utifrån. Med inspiration av Orvar Löfgren (1988), har jag kunnat urskilja olika faser med avseende på tidskriftens syfte, innehåll och organisation. Den första fasen kallar jag för pionjärfasen (1922–1939) då arbetet med *Budkavlen* var nytt, spännande med fokus på ett nationellt uppdrag. Wikman, som första redaktör, satte sin prägel på tidskriften. Tanken var att den skulle fungera som en förbindelselänk mellan forskare, arkiv, Föreningen Brage och allmogesamhället i form av texttypen meddelanden och fältforskningar. Nikander gör *Budkavlen* mer till ett vetenskapligt språkrör men rollen som förmedlare kvarstår. Författarna till texterna är både inhemska och nordiska och texttyperna är många: uppsatser, meddelanden och materialinsamlingar. I början av fasen ligger tyngdpunkten på folkloristiska texter medan det i slutet ligger på det etnologiska. Redaktörernas respektive avtryck syns således tydligt på innehållet. I slutet av fasen avtar antalet texter.

Budkavlen går nu in i konsolideringsfasen (1940–1959) under Sven Anderssons ledning. Fortfarande är det allmogesamhället som är i fokus men det är inte längre fråga om ett nationellt projekt. Karaktären av en budkavle mellan allmogebefolkningen och vetenskapsmän och arkiv återfinns inte längre tydligt. Under denna tid vetenskapliggjordes tidskriften och den fick redaktionell stadga. Texterna är nu färre och främst uppsatser samt recensioner – inte längre rapporter från fältet. Det finska och nordiska får plats och ett internationellt stråk syns i innehållet. I slutet av denna period märks en viss redaktionell matthet: antalet artiklar minskar och ett

flertal dubbelnummer förekommer. Folklivsforskningen/etnologin dominerar i utbudet av texter. Följande fas är retrospektionsfasen (1960–1970) fortfarande under Sven Anderssons ledning. Artiklarna kännetecknas av tillbakablickande och hyllande av tidigare kollegor. Fortfarande är det uppenbart vilka artiklar som är skrivna av folklorister respektive etnologer. Under denna tid finns en liten dominans av folkloristiska texter.

Efter en fas av tillbakablickande och en viss trötthet sker en omstart med en ny huvudredaktör i Nils Storå (1971–1991). En ny layout markerade också nystarten. Omstarten innebär inte ändå så stora skillnader i innehållet annat än att texterna kännetecknas av etnologi och specifikt maritim etnologi under denna tid. Nu talas inte längre om folklivs- respektive folkminnesforskning. De folkloristiska texterna är fåtaliga och samlade i vissa specifika nummer. Formaliserings- och tematiseringsfasen (1992–2017) inleds med John Hackman som redaktionssekreterare och då Anna-Maria Åström blev professor i etnologi tog hon över ansvaret. Artiklarna samlas kring specifika teman som introduceras i ett förord. Artiklarna får engelska sammanfattningar och år 2006 införs kollegial granskning av artiklarna. Skribenterna är både etnologer och folklorister och många gånger nyblivna magstrar. Den sista fasen, internationaliseringsfasen (2017–) kännetecknas av digitalisering och öppen tillgänglighet som leder till att majoriteten av skribenterna är verk-samma utanför Åbo Akademi. Snarare än ämnena etnologi och folkloristik träder kulturanalysen fram som centralt fokus.

Att två ämnen samsas om en tidskrift är inte helt vanligt. Detta samarbete har sett olika ut i olika tider, samtidigt som det funnits en dragkamp mellan ämnena och tyngdpunkten gällande vilka texter som publicerats har skiftat beroende på vem som varit huvudredaktör. Alla huvudredaktörer har satt sin prägel på tidskriften och ofta också markerat detta med tidstypisk layout. Kontinuiteten hittas i att etnologiska och folkloristiska (och på senare tid kulturanalytiska) texter med Åbo Akademi som bas har utgivits i 100 år. Samtidigt har *Budkavlen* på ett mycket tydligt sätt uppvisat den föränderlighet som ämnena genomgått under dessa år. Tidskriften

och ämnenas utveckling har således gått hand i hand. Just nu har både ämnet etnologi och ämnet folkloristik fått ta ett steg tillbaka då ämnet kulturanalys blivit en gemensam nämnare på estraden.

Men *Budkavlen* avspeglar också en allmän utveckling som skett gällande vetenskapliga journaler, emellertid med en viss fördröjning (jfr Fredriksson 2020). Förändringen gällande de texttyper som ingår har gått från bland annat uppsatser, fältrapporter och meddelanden till kollegialt granskade och öppet tillgängliga vetenskapliga artiklar. *Budkavlens* historia är också nära förknippad med ämnenas, arkivens och forskningens utveckling och den avspeglar olika samhällsliga och politiska ideal. Samtidigt kan den sägas vara ett litet kuggjul i Åbo Akademis drygt 100-åriga historia. En fråga som kunde utvecklas, i något sammanhang, är en läsning av *Budkavlens* i relation till den kritik om trevlighetsforskning som etnologi-ämnet (och varför också inte folkloristiken) fått ta del av (jfr Hallberg 2001:121).

Målgruppen, läsaren, har varierat under årens lopp. Inledningsvis var läsaren, förutom den bildade allmänheten, främst allmogebefolkningen som skulle få ta del av sin egen folkkultur. Relativt fort förändrades målgruppen från en bildad allmänhet till andra forskare inom vetenskapsområdena. På sätt och vis kan man säga att tidskriften stängt in sig inom universitetens väggar. *Budkavlen* är ingen populärvetenskaplig tidskrift, men har kanske uppfattats så under vissa tider (jfr Hagelstam i denna volym). Huruvida den borde vara populärvetenskaplig är heller ingenting som diskuteras idag. Dagens forskare är måna om att publicera sig i journaler som för dem är meriterande och som genererar medel till universitetet. Det här innebär också att de vetenskapliga tidskrifternas framtid, åtminstone på kort sikt ser bra ut. På 1950-talet publicerades artiklar på engelska i *Budkavlen*, vilket gav tidskriften en internationell prägel. Det här är inget som *Budkavlen* fortsatt med. Detta är ganska medvetet eftersom redaktionen önskar värna om de nationella språken i ett vetenskapligt sammanhang. Istället innebär den internationella prägel en nordisk kontext i sammanhanget.

Framtidsplanerna för tidskriften ser lovande ut. Tidskriften har under stora delar av dess existens erhållit ekonomiskt understöd från Svenska litteratursällskapet i Finland. Övergången till det digitala innebär att prenumeranterna och intäkter via dem har fallit bort. Samtidigt finns inga tryckningskostnader, men nog utgifter för utgifter för att få publicera sig på den digitala plattformen. Numren kommer med stor sannolikhet också i framtiden att vara tematiska där redaktörer för ett specifikt nummer ansvarar för arbetsprocessen. Ivern eller nödvändigheten hos forskare att publicera sig gör att tidskriften knappast har svårt att hitta bidrag till den. På så sätt kan man säga att tidskriften fortfarande fungerar som en budkavle och kommer att göra det också i framtiden – som en budbärare från forskare till forskare som läser och skriver på svenska och andra nordiska språk.

Källor och litteratur

- Andersson, Matts 2018. *Farbror Otto: över bygden skiner sol*. Helsingfors: Arap Group.
- Andersson, Otto 1928. En ny härd för svenskt folkdivs- och folkdiktsforskning. *Budkavlen* 1928, s.1–6.
- Brage 100 år. *Arv, förmedling, förvandling* 2006. Red. Bo Lönnqvist, Anne Bergman & Yrsa Lindqvist. Helsingfors: Föreningen Brage.
- Brante, Thomas 2003. Konsolideringen av nya vetenskapliga fält. Exemplet forskning i socialt arbete. *Socialt arbete. En nationell genomlysning av ämnet*. FAS: Högskoleverkets. <http://www.fas.se/upload/dokument/publiaktioner/pdf/socialtarbete.pdf>, s. 135–197.
- Budkavlen* (Bk) Årgång 1–99. (1922–2019).
- Danielsson, Margareta 1992. Register till *Budkavlen*. Årgång 1–71 (1922–1992). *Budkavlen* 1992, s. 62–110.
- Ekrem, Carola 2014. ”Belysandet af vår allmoges andliga lif”. Traditionsinsamlingen inom Svenska litteratursällskapet I: Carola Ekrem, Pamela Gustavsson, Petra Hakala & Mikael Korhonen. *Arkiv, minne, glömska. Arkiven vid Svenska litteratursällskapet i Finland 1885–2010*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland, s. 22–198.

- Forslin, Alfhild 1981. Register till tidskriften *Hembygden* I–VIII (1910–1918). *Budkavlen* 1981, s. 28–85.
- Forslin, Alfhild 1955. Register till tidskriften *Budkavlen* årgång I–XXXIV (1922–1955). *Budkavlen* 1955, s. 101–128.
- Fredriksson, Malin 2020. *The transition towards open access publishing in humanities: A case study of researchers' publishing patterns, views on and experiences of OA publishing at a Finnish university*. Avhandling pro gradu i informationsvetenskap. Åbo: Åbo Akademi. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/178078/fredriksson_malin.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Gustavsson, Karin 2014. *Expeditioner i det förflutna. Etnologiska fältarbeten och försvinnande allmogekultur under 1900-talets början*. Stockholm: Nordiska museet.
- Hallberg, Margareta 2001. *Etnologisk koreografi. Att följa ett ämne i rörelse*. Nora: Nya Doxa.
- Herberts, Kjell 2018. Akademin och karriären. Studenterna i statistikens ljus. I: *Åbo Akademi och samhället. Perspektiv på växelverkan mellan samhällsförändring och universitet 1918–2018*. Red. Anders Ahlbäck & Henry Nygård. Åbo: Åbo Akademis förlag, s. 271–331.
- Isacson, Maths & Silvén, Eva 2006. Historia med framtidsvittring. I: Eva Silvén & Magnus Gudmundsson (red.) *Samtiden som kulturarv. Svenska museers samtidsdokumentation 1975–2000*. Stockholm: Nordiska museet, s. 154–173
- Larsson, Anna & Suolinna, Kirsti 2008. Mellan etnologi och modern sociologi. K.Rob.V. Wikman som medlare i Finland och Sverige. *Sociologisk forskning*. Vol. 45 nr 2 <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:866530/FULLTEXT01.pdf>
- Löfgren, Orvar 1988. Ett ämne väljer väg. I: Bringéus, Nils-Arvid (red.) *Folkklivsarkivet i Lund 1913–1988. En festskrift till 75-årsjubileet*. Lund: Skrifter från Folkklivsarkivet i Lund 26, s. 144–166.
- Nyqvist, Niklas 2007. *Från bondson till folkmusikikon: Otto Andersson och formandet av "finlandssvensk folkmusik"*. Åbo: Åbo Akademi.
- SAOB 1937. *Svenska akademiens ordbok*: Konsolidera. SAOB 1937, 14:2157 <https://www.saob.se>
- Skott, Fredrik 2008. *Folkets minnen. Traditionsinsamling i idé och praktik 1919–1964*. Göteborg: Göteborgs universitet.

- Storå, Nils 1990. *Fem etnologier. Etnologin i Finland ur ett finlandssvenskt perspektiv*. Åbo: Åbo Akademi.
- Sund, Ann-Helen 2012. Mera med mindre – föremål, material och praktiker i Marthaförbundets hushållsrådgivning. *Budkavlen* 2012, s. 45–55.
- Svensson, Birgitta 2002. Etnologin mellan kulturhistoria och samtidsanalys. *RIG - Kulturhistorisk tidskrift*, vol. 85, nr. 2.
- Uppslagsverket Finland* [online]. <https://uppslagsverket.fi/sv/start/>
- Wessberg, Lotta 2002. Register till *Budkavlen* årgång 72–81 (1993–2002). *Budkavlen* 2002, s. 110–131.
- Wikman, K.Rob.V. 1922. Till läsaren. *Budkavlen* 1922/1, s. 1–2.
- Wikman, K.Rob.V. 1914. Österbottens svenskar. I: *Svenskt i Finland. Ställning och strävanden*. Helsingfors: Söderström, s. 80–93.
- Wolf-Knuts, Ulrika 1997. Kuriren finns till för hela Svensk-Finland. I: Häger, Andreas (red.) *Populärkultur under press. Studier av finländska tidningstexter om populärkultur*. Vasa: Institutet för finlandssvensk samhällsforskning.
- Wolf-Knuts, Ulrika 1983. *Introduktion till folkloristiken*. Åbo: Åbo Akademi.

Noter

- 1 Denna text har inspirerats av diskussioner med prof. Fredrik Nilsson och doktorand Ann-Helen Sund. Tack till Ulrika Wolf-Knuts och Sonja Hagelstam för synpunkter på manuskriptet.
- 2 Eftersom läsningen av innehållsförteckningarna gjorts i nutid har jag valt att använda mig av presens i min framställning.
- 3 Det första registret utarbetat av Alfhild Forslin täcker åren 1922 till 1955 och är alfabetiskt uppställt med utgångspunkt i textförfattare (Forslin 1955). Registret särskiljer uppsatser, materialinsamlingar och fältforskningar samt recensioner och anmälningar. Det andra registret sammanställt av Margareta Danielsson behandlar åren 1922 till 1992 (Danielsson 1992). Registret är alfabetiskt och tar upp artiklar och recensioner, däremot inte materialinsamling och andra smärre bidrag. Det sista registret är sammanställt av Lotta Wessberg och täcker åren 1993–2002 (Wessberg 2002). Detta register delar in texterna i artiklar och recensioner. Artiklarna presenteras enligt vissa teman (t.ex. forskningshistoria, kulturmöten, årscykeln, stadskultur, mat och kostvanor). I registret framgår inte vad indelningen i temana baserar sig på.
- 4 Liknande studier om tidskrifter har gjorts om *Kuriren* (Wolf-Knuts 1997) och om Marta-förbundets tidskrift *Martha* (Sund 2012).
- 5 Föreningen Brage grundades 1906 på initiativ av Otto Andersson. Den hade som syfte att vårda och främja finlandssvensk folkkultur. Tanken var att föreningen skulle fokusera på insamling, forskning och konstnärliga scenuppträdanden för att på så sätt sprida kännedom om den folkliga kulturen, men också att väcka intresset för folkkulturen bland allmogen. Föreningen bestod av olika sektioner (körsång och folkdans). Sektionen för folklivsforskning startade 1922 tidskriften *Budkavlen*. Sektionen ger även sedan 1906 ut *Brages årsskrift* (*Uppslagsverket Finland*: Brage; Brage 100 år 2006).
- 6 Mellan åren 1947 och 1963 utkom 4 nummer men de publicerades en gång i året.
- 7 Otto Andersson meddelar att en stor mängd samlingar från Svenska litteratursällskapet deponerats vid Åbo Akademi för att på så sätt underlätta redigeringsarbetet med *Finlands svenska folkdiktning* (Andersson 1928: 1–6).
- 8 Institutet för folklivsforskning vid Åbo Akademi verkade mellan åren 1985 och 2010 och hade som främsta uppgift att publicera tidskriften *Budkavlen*. Institutet hade en ledningsgrupp som dels fungerade som *Budkavlens* redaktionsråd, dels planerade insamling och utgivning. Institutet lades ner i samband med att Åbo Akademi inte längre var ett statligt verk utan en så kallad offentlighetsjuridisk person år 2010. Inofficiellt fortsatte *Budkavlen* ännu några år att ges ut av Institutet för folklivsforskning.

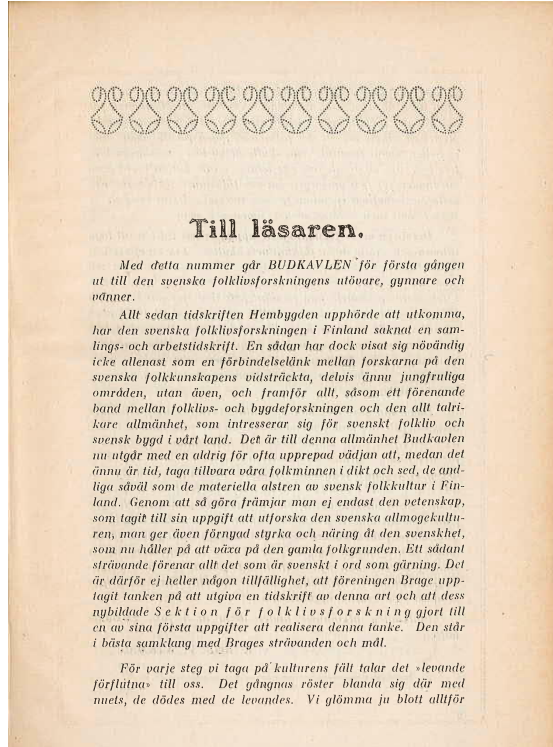
FREDRIK NILSSON

"Till läsaren"

Budkavlen som emotionell, politisk praktik

”Till läsaren. Med detta nummer går *Budkavlen* för första gången ut till den svenska folklivsforskningens utövare, gynnare och vänner”. Orden är huvudredaktören K.Rob.V. Wikmans och inleder det första numret av *Budkavlen* (1922). Av anslaget att döma förväntade sig Wikman att tidskriften skulle locka en i vissa avseende heterogen läsekrets. Men hur skulle en ny tidskrift lyckas med detta? I föreliggande bidrag undersöks på vilka sätt det viktiga första numret gavs en inramning och ett innehåll som mobiliserade såväl folklivsforskningens utövare som dess gynnare och vänner. Mobilisering är alltid förknippat med känslor; det handlar om att väcka ett engagemang och att skapa en särskild stämning, en atmosfär, kring exempelvis en rörelse eller en särskild uppgift (t.ex. Nilsson 2000; Lundin & Nilsson 2020). Lanseringar av vetenskapliga tidskrifter utgör därvidlag inget undantag. Tidskriften analyseras därför som en emotionell praktik som får sin särskilda karaktär av att lanseras i en politiskt laddad samtid där det svenska Finland föreföll hotat av fennomaternas ambition att genomdriva en förfinskning av Finland. Artikelns huvudfråga lyder: Hur mobiliserade *Budkavlen*,

Nyckelord: Wikman, dans, Replot

K.Rob.V.Wikmans presentation av tidskriften *Budkavlen* i 1922 (1).

genom de bidrag som publiceras i det första numret, ett intresse för tidskriften och i förlängningen ett engagemang för det svenska i Finland? Av utrymmesmässiga skäl är det inte möjligt att analysera samtliga texter och jag har därför gjort ett urval som speglar helheten. I sin helhet innehåller premiärnumret följande texter: *Till läsaren*, K.Rob.V. Wikman; *Trädet – människan*, K.Rob.V. Wikman; *Talkoarbetet i Ö. Nyland*, Anders Allardt; *Seder och bruk vid slakt i Replot*, Wilhelm Sjöberg; *Stora själen*, Yngvar Heikel; *Ur vallhördingarnas liv*, Ernfrid Olenius; *Ortstraditioner*, Wilhelm Sjöberg; *Meddelande från Svenska litteratursällskapetets Folkloristiska arkiv*; *Bokanmälningar*; *Brages verksamhet*; *Brages vignett* (som beskriver

omslaget), samt: *Budkavlens förkortningar av svenska ortsnamn*.¹ Av dessa kommer Wikmans, Allardts, Sjöbergs och Heikels bidrag att analyseras. Men innan dess ska jag kortfattat redogöra för det tidliga och rumsliga sammanhang som formar tidskriften, vilket följs av en teoretisk precisering av hur känslor undersöks i föreliggande bidrag. Därefter följer själva analysen.

Ett politiskt uppvaknande

Budkavlen är endast ett av flera uttryck för en mobilisering av det svenska Finland vid denna tid. Några år tidigare, 1918, hade till exempel Åbo Akademi återetablerats med en palett av så kallade nationella vetenskaper. Historia och folklivsforskning ingick bland dessa. Det handlade om vetenskaper som skulle öka kunskapen och medvetenheten om den egna nationens historia, språk och kultur, vilket samtidigt innebar att de skulle bidra till att forma och stärka den nationella identiteten. Folklivsforskningen var på detta vis, i likhet med Åbo Akademi, politiserad från början (Villstrand 2018:44, 199) och rottrådarna sträcker sig ned i det föregående århundrandet.²

Intresset för en till synes allt svagare svensk allmogekultur i Finland ökade under andra delen av 1800-talet som en konsekvens av att fennomanin vann mark, men även till följd av att industrialisering, urbanisering och emigration tilltog. Med ambition att dokumentera vad som återstod av den svenska kulturen begav sig folklivs-, folkminnes- och/eller hembygdsforskare ut på landsbygden; de samlade in föremål, sagor och berättelser. Redan 1874 grundade Axel Olof Freudenthal Svenska landsmålsföreningen och lite senare, 1885, bildade Ernst Lagus Svenska Litteratursällskapet i Finland (SLS) (Wikman 1955:3–8).³ Det uppväckta intresset omfattade även Nykarleby seminarium (1873), Svenska Folkskolans Vänner (1882), Arbetets vänner (1891), Svenska Odlingens Vänner (1909) och Svenska Folkpartiet (1906).⁴

Föreningen Brage, som gav ut *Budkavlen*, ingick också i den spretiga svenska rörelsen. Föreningen grundades 1906 av Otto Anders-

son med målsättning att dokumentera, bevara och främja svensk folkmusik och folkdiktning i Finland. Brage, den fornnordiska skaldekonstens gud, ställdes i direkt kontrast till Kalevala-traditionen (Rask 2006:7–11). Brage verkade således från första början för det svenska i Finland och 1910 sammanfattades föreningens målsättning på följande högstämda vis:

Brages strävan är i stort sett att framhäva det äktsvenska, det bondsvenska, att bringa det till heders i vår odling, att låta den svenska tonen från våra stilla, undanskymda bygder ljuda ren och klar, väckande genljud i varje svenskt bröst, lärande även den mest kultiverade, mest kosmopolitiska, var han är hemma, var han bör söka sina likar liksom hela den svenska odlingens rötter. (efter Lönnqvist 1983:191)

För de organisationer och föreningar som ingick i den svenska väckelsen var dokumentation och synliggörande av kulturarvet ett mål som samtidigt tjänade ett högre syfte: Man sökte spår efter en ursprunglig folklig kultur som kunde definiera det svenska kulturarvets särart och rättmätiga plats i Finland.⁵ Kulturen skulle fästas i territoriet och detta speglades i en livlig publikationsverksamhet.

Finlands svenska folkdiktning utkom med sin första volym 1917. I arbetet, som skedde inom SLS ramar, deltog bland andra Wikman och Gabriel Nikander. Den senare blev sedermera (1921) den första innehavaren av den Kiseleffska professuren i Nordisk kulturhistoria och folklivsforskning vid Åbo Akademi. Nikander var också involverad i skapandet av *Budkavlen*. Utgivningen av serien *Folkloristiska och etnografiska studier*, som inleddes 1916 av SLS, ingick också i den allt livligare publikationsverksamheten. Översiktsverket *Det svenska Finland*, som utkom 1919–1923 med Nikander som redaktör, bör likaså nämnas i detta sammanhang. Tillsammans med historikern Ernst von Born publicerade Nikander dessutom *Den svenska nationaliteten i Finland* (1920) som definierades som finlandssvenskarnas Magna Charta. Vid samma tid diskuterades nämligen också svenskt självstyre, i synnerhet inom Svenska Folkpartiet och 1919 presenterade Svenska Finlands folkting ett förslag på svenskt självstyre i Finland (Engman 2016:371–383). Nikander

låg bakom förslaget som senare publicerades i ovan nämnda *Den svenska nationaliteten i Finland* (Nilsson 2021).

Budkavlen verkar sålunda i en politiskt laddad tradition och atmosfär, vilket gör namnvalet särdeles intressant. En budkavle är en kommunikationsteknologi som i bondesamhället förknippades med politisk makt. Vem som hade rätt att kalla till samling och i vilket syfte var reglerat genom statligt styrda byordningar.⁶ Det var åldermannen som kallade till samling genom att blåsa, trumma eller skicka budkavle till samling. Budkavlen knöt samman isolerade eller vidsträckta geografiska rum samtidigt som den vidmakthöll sociala och politiska gemenskaper. Budbärarens trovärdighet och legitimitet vilade på möjligheten att visa upp kavlen, symbolen som signalerade att bäraren på åldermannens uppdrag förde ut budskap (jfr Forsblom 1917:69–71). Men budkavlen kunde också föra fram subversiva budskap. Sedan tidig medeltid hade budkavlar använts i Norden för att mana till uppror (Würtz Sørensen 1988:35–40), vilket ännu var fallet under 1800-talet (Nilsson 2000). Skulle namnvalet förstås som att Brage, genom Wikman, tog rollen som ålderman i det svenska Finland och att man manade till en sammanhållen finlandssvensk rörelse i direkt eller indirekt opposition till det finska? Kanske. Klart är dock att budkavlens politiska kulturhistoria bidrar till att skapa en särskild atmosfär kring tidskriften.

Nätverk, mobilisering och emotionella praktiker

Studien inspireras av en grundtanke som formulerats av den franske sociologen Bruno Latour: ”Samhället är inte det som håller oss samman, det är vad som hålls samman” (1998:54). Det är relationen mellan människor samt relationen mellan människor och olika artefakter som skapar eller stabiliserar ett samhälle eller en intressegemenskap. Samhället/gemenskapen kan därför inte studeras som ett objektivet faktum, utan ska ses som ett ”heterogent kollektiv som måste förverkligas aktivt” (1998:276). Studier inspirerade av denna idé präglas av ett intresse för performativitet där frågan om hur nätverk stabiliseras utgör ett huvudspår. Nätverkens hållbarhet

ska dock inte överdrivas, de är ständigt utmanade av konkurrerande nätverk. Med utgångspunkt i denna övergripande förståelse av nätverk, i förening med det högexplosivt laddade politiska landskapet, formuleras artikelns huvudfråga: Hur mobiliserade *Budkavlen*, genom de bidrag som publiceras i det första numret, ett intresse för tidskriften och i förlängningen ett känslomässigt engagemang för det svenska i Finland?

Känslor ligger till grund för meningsskapande genom distinktioner och enligt detta synsätt är känslor produktiva, relationella och performativa (jfr Frykman 2012:34–39). De är produktiva genom att bidra till ett kulturellt meningsskapande som formar ett Vi och de Andra. Härigenom är känslor också relationella; känslor uppstår och uttrycks alltid i relation till någon annan eller något annorlunda (Ahmed 2004:120, 125). Känslor är dock inte överhistoriska, utan situerade. Vi förväntas, menar till exempel Sarah Ahmed, känna något särskilt i vissa situationer och detta innebär att den enskilde individen, för att inte framstå som avvikande, iscensätter känslan kroppsligt, muntligt eller skriftligt. Vi måste visa att vi är i ”rätt” sinnesstämning, *in the mood*, för att få ett erkännande och därmed inkluderas i gemenskapen (Ahmed 2014:17). Andra känslor har inte samma värde och kan, om de kommer till uttryck, leda till exkludering eftersom de förstör stämningen. Det talade eller skrivna ordet kan därmed studeras som en emotionell praktik i samband med mobilisering inför en viss fråga eller rörelse (Scheer 2012:209). Jag kommer att betrakta *Budkavlen* som en sådan emotionell praktik som vill väcka engagemang för tidskriften och i förlängningen det svenska i Finland.

I följande avsnitt diskuteras Wikmans inledande programförklaring och därefter undersöks innehållet i tidskriften med fokus på följande teman: Vilka platser lyfts fram som betydelsebärande i detta första nummer?; vad föreföll känneteckna de som bebodde det svenska Finland?, samt; varför ansågs folkdansen Stora själen så pass betydelsefull att beskrivningen av den gavs utrymme i en uppenbarligen politiskt laddad tidskrift?

"Medan det ännu är tid". Att samlas kring en fråga

Wikmans programförklaring, *Till läsaren*, vände sig som framgått till en delvis heterogen läsekrets som sannolikt inte var helt okänd för honom. Förmodligen ingick somliga i denna krets i den svenska väckelse som vuxit i styrka sedan 1800-talets senare del och som Wikman också var en del av (jfr Åström 2006:184–185). När *Budkavlen* skapades fördes alltså en särskild stämning omedelbart med in i arbetet: Tidskriften manade till mobilisering för det svenska i Finland, vilket också träder i förgrunden i den inledande programförklaringen.

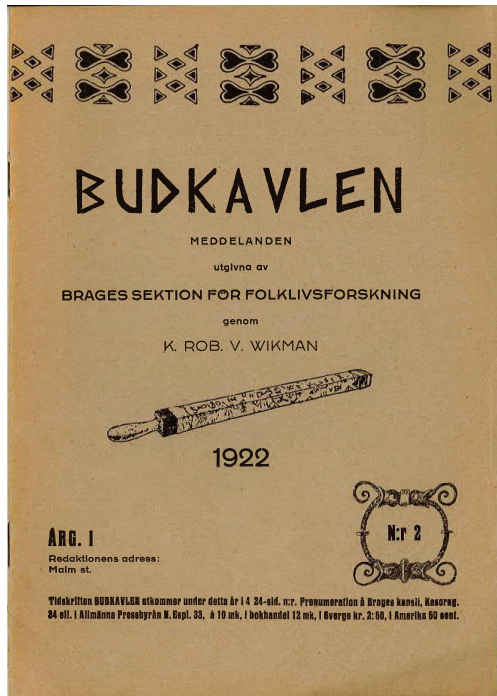
Wikman inledde med att konstatera en brist eller ett problematiskt tomrum: ”Allt sedan tidskriften *Hembygden* upphörde att utkomma, har den svenska folklivsforskningen i Finland saknat en samlings- och arbetstidskrift” (Wikman 1922:1). Tomrummet saknade inte kulturell tyngd. Tidskriften *Hembygden. Tidskrift för svensk folkkunskap och hembygdsvetenskap i Finland* hade initierats av språk- och folklivsforskaren Väinö Solstrand och gavs ut 1910–1918.⁷ Solstrand omgavs av en särskild aura. Han räknas till de så kallade storsamlarna vid SLS och tidskriftens koppling till hembygdsvetenskapen hade gjort den till ett viktigt komplement till SLS i stigande grad strikt vetenskapliga utgivningsverksamhet (Ekrem 2014:75). *Hembygden* som fenomen omgavs dessutom av en positiv grundton; hembygden motverkade kulturell vilshenhet, det var platsen för det äkta, rena kulturarvet och skulle därför värnas.⁸ Genom att peka på ett tomrum anspelade Wikman på en känsla av förlust och det var inte första gången som Wikman använde tomrummet som retoriskt grepp.

När Nationalmuseet hade öppnat i Helsingfors 1916 ställde sig Wikman kritisk till vad den svenska allmogen skulle upptäcka på museet; det svenska i Finland saknades (Storå 1992:88). Med utgångspunkt i vad som uppfattades som ett tomrum i museet initierades arbetet med översiktsverket *Det svenska Finland*, på samma sätt som han nu slog ett slag för *Budkavlen*. Tidskriften skulle ut-

göra en viktig förbindelselänk mellan de professionella folklivsforskare som undersökte det svenska i Finland och samtidigt skulle den fungera som ett: ”förenande band mellan folklivs- och bygdeforskningen och den allt talrikare allmänhet, som intresserar sig för svenskt folkliv och svensk bygd i vårt land” (Wikman 1922:1). Tidskriften skulle samla folket kring en viktig fråga – precis som en verklig budkavle – och det var bråttom.

Det är till denna allmänhet Budkavlen nu utgår med en aldrig för ofta upprepad vädjan att, medan det ännu är tid, taga tillvara våra folkminnen i dikt och sed, de andliga såväl som de materiella alstren av svensk folkkultur i Finland. (Wikman 1922:1)

Kulturarvet var hotat och snabb mobilisering var en absolut nödvändighet för att ”medan det ännu är tid” förhindra att det kollektiva arvegodset förskingrades: ”Det är en av de förnämligaste uppgifter

Budkavlen 1922:2. Redaktör K. Rob. Wikman

vår tid har att taga tillvara och samla dessa folkminnets skatter. För en eftervärld skall detta icke längre vara möjligt” (Wikman 1922:2). För den som tog sitt ansvar väntade en belöning; en upplevelse av att ha förenats med det förflutna: ”Den samlare, som någon levat sig in i de minnen, som passera inför åldringen syn, han har redan i denna upplevelse en belöning för sin möda” (Wikman 1922:2). I Wikmans text flätades vördnad för det förflutna dessutom samman med nuet och framtiden, vilket ytterligare förstärkte känslan av akut brådskas.

Visst är, att vördnaden för det gångna förminskats i kapp med vördnaden för de gamla. Men lika säkert är, att det folk, som ingen forntid äger, äger ej heller någon framtid. Illa skulle vi ha läst i människosläktets bok, om vi trodde, att vår odling skulle kunna bestå utan vördnaden för och omsorgen om vår folkstams dyrbaraste arvgods, dess andliga egendom genom tiderna. Detta arvgods är svensk sed, svensk sång, svensk sägen och saga. (1922:1–2)

Vårt arvegods, Vår folkstam måste värnas! – så skulle man känna för det svenska i Finland. Programförklaringen var på detta vis en emotionell praktik, men också ideologisk kompass och ett vetenskapligt ställningstagande. Wikman avslutade nämligen som han började; genom att betona tidskriftens position som förenande länk mellan samhälle och vetenskap, men också mellan amatörer och professionella forskare.

Av samlaren måste bli en forskare, som medvetet går fram mot sitt mål. Den oskolade samlaren kan utträta betydande ting, härpå finnas vackra bevis. Men djuplöjningen är förbehållen den egentliga bygdeforskaren. Därför måste en ständig växelverkan äga rum mellan forsknings- och insamlingsverksamhet. En sådan växelverkan vill denna tidskrift i mån av sina krafter upprätthålla. (Wikman 1922:2)

Det är inte av en slump som Wikman betonade länken mellan den professionella fältarbetaren och den mer amatörmässiga samlaren. Folklivsforskningen, i likhet med folkminnesforskningen, professi-

onaliserades under 1920-talet efter decennier av mer eller mindre systematisk hembygdsforskning (Wikman 1968:8).⁹ Men professionaliseringen fick inte skapa ett avstånd till lokala samlare eftersom de delade samma målsättning, nämligen att värna det svenska i Finland (jfr Ekrem 2014:94). Som vi ska se härnäst var övriga bidrag formade av snarlika tanketrådar och känslor.

Folktrons lockande landskap

I numrets första bidrag, *Trädet – människan*, analyserar Wikman folktro kring träd och i likhet med övriga bidrag är texten kort (drygt tre sidor). Det ska inte överraska att Wikman valde detta tema. Även om hans mer omfattande arbete var inriktat mot folkseder så hade han tidigt intresserat sig för folktro (Wikman 1955:18). I detta fall utgick artikeln från en specifik berättartradition: ”Folktron i Övermark socken i Österbotten vet förtälja, att man skall fälla timret till ett nytt hus, medan månen är i avtagande. De träd, som skola bilda första stockvarvet, böra hemforslas med toppändan förut. Då skall man slippa ohyra i gården” (1922:3). En anledning till att *Budkavlen* inleds med en analys av just denna tradition var sannolikt kopplad till platsen eller området som sådant. Österbotten hade en särställning som svenskt område i Finland (jfr Lönnqvist 1986:11–12) och enligt exempelvis Nikander var Österbotten särskilt intressant eftersom byarna inte hade förändrats av radikala skiftesreformer (Nikander 1919).¹⁰ Vissa bygder var sålunda mer lämpliga att fokusera på än andra. Kanske var idén om autenticitet alltså en anledning till att Wikman utgick från Övermark socken; möjligtvis skulle traditionen representera äktsvensk ursprunglighet. En annan anledning står att finna i att traditionen uppfattades som unik: ”Uppgiften står, så vitt jag vet, ensam för sig i det svenska Finlands härintills kända folktro” (Wikman 1922:3). Folkdivs forskningens ambition var, som nämnts, att fästa kulturen i territoriet och det unika manade därmed till mer forskning: ”[M]an kan endast hoppas, att våra svenska bygdeforskare framdeles skola finna flere belägg och varianter” (Wikman 1922:3). Om fler belägg kunde

hittas i andra delar skulle det svenska i Finland knytas samman som en helhet och kanske rent av, i bokstavlig mening, vinna mark.¹¹

Även om det inte fanns fler belägg gav sig Wikman ödmjukt i kast med en analys som tyder på en sådan ambition. Han konstaterade att traditionen var ett exempel på den ”sympatetiska månmagin” och detta var en föreställning som även förekom på annat håll: ”Regeln lyder, att ved och timmer böra fällas i ny, men den har ett betydelsefullt undantag: för att verka skyddande mot ohyran i det blivande huset, måste timret huggas i nedan” (Wikman 1922:3). När det konstaterats att traditionens magiska grundidé även fanns i andra delar av det svenska Finland presenterades studiens huvudfråga: ”Varför skola de fällda träden släpas från skogen med toppändan förut?”. Även detta svar knöts till utbredda folkliga föreställningar: ”Folkföreställningen synes vara att trädet, som bakvänt hemforslas från skogen, för med sig övernaturliga krafter, vilka eljest förbliva kvar i skogen” (Wikman 1922:6). Det var denna övernaturliga makt som sedan höll ohyran borta. I linje med den tidens komparativa spridningsparadigm sökte han återigen efter liknande exempel på annat håll. I Nagu hade en liknande tradition upptecknats och dessutom förekom föreställningen i andra delar av det svenska Finland samt i Norden och Estland (1922:4). Det som i förstone presenteras som något unikt, säreget, kopplades således samman med ett vidare territorium; den lokala traditionen var kopplad till svenska områden i Finland men även med andra kulturområden. Det svenska var på detta vis inte ett litet isolat, utan ingick ett vidare kulturellt sammanhang. I ytterligare två bidrag närmade sig tidsskriften *Österbotten* och folktrons magiska landskap, men nu med utgångspunkt i folkliga traditioner från Replot.

Bidragen är i motsats till Wikmans text inte analytiska, utan det handlar om uppteckningar från SLS arkiv gjorda av Wilhelm Sjöberg. Det framgår inte om Sjöberg själv initierat publiceringen eller om redaktionen på egen hand valde att lyfta fram materialet ur arkivet. De publicerades dock under avdelningen *Materialsamlingar och fältforskningar* och manifesterar *Budkavlen* som mötesplats mellan professionella forskare och bygdeforskare. Anledningen

till att just Replot på detta vis gavs dubbelt utrymme var sannolikt kopplat till att platsens avskildhet. Som nämnts förmodades svenska Österbotten spegla en ålderdomlig kultur, vilket i synnerhet gällde isolerade byar såsom Replot. Den första uppteckningen, *Seder och bruk vid slakt i Replot*, är daterad januari 1922 och undertecknad av Sjöberg. Det finns ingen ytterligare presentation av författaren och det är inte alldeles osannolikt att läsekretsen kände till honom sedan tidigare. När Budkavlens första nummer lanserades i dagstidningar presenterades dock Sjöberg som ”den förtjänstfulla samlaren av österbottnisk folktradition” (*Pedersöre. Tidning för Jakobstad med omnejd* 7.6.1922). Under 1800-talets senare del hade, som tidigare påpekats, intresset för folkdiktningen i det svenska Finland väckts. Fadern till Wilhelm, Olof Reinhold Sjöberg, var länsman i Replot och hade på 1880-talet samlat in folkvisor och folksmelodier från hembygden. Wilhelm följde, tillsammans med brodern Hugo, i hans spår och tillsammans har de lämnat in en imponerande mängd uppteckningar till SLS, totalt 1 770 sidor (Biskop 2012:283).¹² Bland denna omfattande mängd uppteckningar finns beskrivningen av slakt i Replot, men förmodligen även det andra bidraget, *Ortstraditioner*, daterat 1919. Kanske valde redaktionen medvetet att lyfta fram vad som uppfattades som två av Sjöbergs mest intressanta uppteckningar från just detta område.

I *Seder och bruk vid slakt i Replot* kastas läsaren rakt in i en situerad kulturell praktik. Den första meningen lyder: ”Slaktningen utföres av kvinnor, då det gäller kalvar och får, men de biträdas av männen vid ko- och svinslakten” (1922:9). Den abrupta inledningen väcker i efterhand frågor. Förutsatte redaktionen att läsaren redan var bekant med folkliga traditioner i Replot? Utgick man från att just slakt var något som intresserade läsaren? Uppteckningen fortsätter med en lika kontextlös som detaljerad beskrivning av slakten.

Den vid slaktningen använda kvinnan kallas ”stickarin”. Sedan denna uppskurit djurets hals, eftersökes först ”välände” (matstrupen), varom en garnända knytes. Därefter avskäres pulsådern, och man låter blodet rinna i ett för ändamålet lämpligt kärl. Kniven, varmed stickningen utförts, bör vara blöt-, ej skarphärdad,

emedan djuret dör fortare, om en ej alltför skarp kniv användes. Djuret har svårt att dö, om en närvarande person ”ynkar” eller hyser medlidande med detsamma. För att påskynda djurets död vid slakten, sticker man kniven i djurets strupe samt avskär dess bägge öron och svansspetsen. (1922:9)

Därefter beskrivs hur djurkroppen togs om hand, men det berättas också om blodsoffer till tomten. Då slakten utfördes inne i stugan skulle nämligen några droppar blod, som en gåva till tomten, stänkas bakom ugnens mur. Uppteckningen ger ytterligare andra exempel på hur slakten färgades av folktro. När djuret skars upp togs en cirkelrund broskbit mellan båda framfogarna bort och kastades upp i taket.

Stickerskan kastar denna broskbit i taket, varefter den blir någon tid kvarsittande. Råkar en ogift person stå under, när broskklappen faller ned, blir han förlovad eller gift inom ett år därefter. Om någon annan person befinner sig under vid broskappens nedfallande, inträffar för denna någon viktig händelse. (1922:9–10)

Uppteckningen fortsätter med en än mer intresseväckande detalj: ”Synes på djurets kropp efter hudens avtagning någon ryckning eller rörelse innanför den yttre köthinnan, säger man: ’köte lever’. Om en mörkrädd person med tänderna biter i ett sådant ställe, försvinner rädslan” (1922:10).

I *Ortstraditioner* fokuserar Sjöberg på särskilda stenar i folktraditionen. Uppteckningen inleds med en tragisk händelse från 1700-talet då ett brudfölje hade seglat på en sten strax under vattenytan. Samtliga ombord drunknade (1922:17). Ett annat exempel handlar om en äng vid Replot by där en brudgum kört omkull med sin brud ”vilket fick till följd att hon förlorade kronan” (1922:18). Enligt folklig tradition väntade ”synnerligt stor olycka” om man körde omkull på denna äng. Det sista exemplet i uppteckningen behandlar en ”av kummelsten uppförd cirkelformig byggnad, vilken omsluter några flata stenar”. På platsen hade förmultnade benrester hittats och dessutom hade kyrkklockor hörts ringa från platsen. Dess säregna, mystiska ställning förstärks av att

”vidskepliga vallfärder” genomförts till platsen. I uppteckningen konstateras även att det fanns andra liknande platser i Replot och dessa är ”ofta förbundna med spökhistorier av olika slag” (1922:18). Det förflutnas landskap framställs återigen som magiskt, lockande och annorlunda, men det var samtidigt ett förflutet som ännu gick att fånga. I Replot levde, som det verkar, det gamla, rena och äkta folklivet kvar.

Sjöberg hade sålunda, i likhet med Wikman, en särskild ställning i studier av det svenska folklivet i Finland och Replot var dessutom en speciellt intressant plats. Ämnet, platsen och bygdeforskarens ställning gav därmed tyngd åt premiärnumret. Av samma anledning gavs sannolikt Anders Allardt utrymme.

Den urgamla gemenskapen

Budkavlen vilade som framgått på en idé om brådska; ett försvinnande kulturarv skulle räddas undan glömskan och budkavlen spred budskapet om att det ännu var möjligt om folket i det svenska Finland bidrog. En av dem som var beredd att delta i arbetet var hembygdsforskaren Anders Allardt som redan 1889, med inspiration från landsmålsföreningens arbete, hade gjort den första större sammanställningen av folktro och folksed (Wikman 1955:17). När det första bandet av *Finlands svenska folkdiktning* (1917) följdes av två band med sagor i urval redigerades dessa av Allardt (Ekrem 2014:127). Allardt var, i likhet med Wikman och Sjöberg, väletablerad som utforskare av det svenska Finland. I de artiklar som med anledning av premiärnumret publicerades i pressen presenterades den förre som ”nestorn bland våra folkminnesforskare” (*Pedersöre. Tidning för Jakobstad med omnejd* 7.6.1922).

”Folket och dess traditioner sågs uttryckligen som en resurs, en reservoar av sunda ofördärvade traditioner” skriver Carola Ekrem om den tidiga insatsen att dokumentera folklivet i det svenska Finland (2014:24) och det är en synnerligen passande beskrivning av Allardts bidrag. I *Talkoarbetet i Ö. Nyland*, som också publicerad-

es under *Materialsamlingar och fältforskningar*, målar Allardt upp bilden av en förfluten, harmonisk gemenskap i det svenska Finland.

Den samkänsla, som är ett utmärkande drag för bygdefolket i Östra Nyland, har tagit sig ett vackert uttryck i de s.k. talkotillställningarna. Dessa arbetsfester äro urgamla och ha synbarligen sitt ursprung i den handräckning man gav en eller annan av sina grannar under skördetiden, då rågen börjat ”rinna”. Man skyndade då till hjälp för att icke ”Guds län” skulle gå till spillo. (1922:6)

Bidraget är inte daterat, men beskriver ”urgamla” arbetsfester som manifesterade gemenskap, en vilja att hjälpas åt, kanske insikt om en delad utsatthet. Med beundran noterade Allardt att skördetalkon i regel genomfördes på söndagseftermiddagen då allmogen egentligen borde vila efter en krävande arbetsvecka, men ”våra kärnsunda, starka förfäder kunde dock, som det tycktes, med lätthet undvara denna vila” (1922:6–7).¹³ Allardt beskriver därefter hur allmogen, såväl unga som gamla, samlades inför arbetet och att det förvisso bjöds på sprit ”men försiktigt, ty ett krävande arbete förestod” (1922:7). Den urgamla gemenskapen präglades, enligt Allardt, av harmoni, hälsa och styrka, men även disciplin, moral och skötsamhet. Samtidigt som en generell beundran uttrycks inför kollektivet så träder vissa individer fram med tydligare kontur i Allardts text.

De egentliga storskärarna funnos bland männen, vanligen de äldre, som skaffat sig stor färdighet i att ”svepa” och föra skäran. En sådan storskärare tog vanligen plats på tegen ytterst till vänster och ”förde” ensam nästan hela tegen. Då gick det hett till. Solen stekte, svetten lackade, skärorna blixtrade snabbare fram än vanligt, och den vita skjortan låg lackande våt längs ryggen som hade blivit doppad i sjön. (1922:7)

I bidraget understryks att skördetalkots gemenskap inte var unik, utan sådana uttryck för gemenskap förekom också vid andra tillfällen. När han beskriver potatisupptagning fångas även ett ljudlandskap som ger texten en särskild kvalité.

Under potatisupptagningstiden kunde man i arla morgonstunden, medan ännu skymningen vilade över nejden, höra talkofolket bege sig till potatisåkern. Först hörde man lätta fotsteg på den steniga vägen över skogsbacken och kvittrande glada röster – det var de unga flickorna, som lågmält samspråkande och fnittrande bildade förtruppen. Så följde gossarnas hårdare klackar och starkare stämmor. Så kommo de äldre kvinnorna (gummorna) prattande och sist kom gubben eller ett par gubbar, körande plögen på en kärra. (1922:7–8)

I likhet med bilden av storskärarnas arbete är beskrivningen av rörelsen på väg mot potatisupptagningen knivskarp, men också skönlitterär. Det skönlitterära anslaget är betydelsefullt om man betänker att *Budkavlens* ambition var att mobilisera för det svenska i Finland.¹⁴ Allardt var bekant med genren sedan tidigare. År 1888 hade han publicerat den skönlitterära *En framtidsman. Teckning ur språkstridernas tidehvarf* som beskriver en hotad svensk folkkultur (Lönnqvist 1983:185). Utöver detta verk publicerade han bland annat *Byberättelser. Bilder ur svenskt allmogeliv i Nyland* (1885–1908), en samling bestående av fyra skönlitterära folklivsskildringar (formade enligt realismens stilkrav) som också beskrev hotet från förfinskningen samt industrialiseringen (jfr Engman 2016:168). När han beskriver talkoarbetet i *Budkavlens* tycks det vila på samma litterära ideal. Beskrivningarna av talkoarbeten fortsätter i ett snarlikt tonläge och vedtalkon får särskild uppmärksamhet.

Särskilt vacker ter sig den samkänsla och hjälpsamhet, som kommer till synes i de s.k. vedtalkorna. En gammal, fattig inhyseskvinna har icke råd att köpa sig det vedförråd hon behöver för vintern. Hon ställer då till vedtalko. Bönderna begiva sig den dagen vanligen själva till skogen och komma med var sitt lass [...] Av detta upplag dela de med sig [...] och draga sedan efter att ha fullgjort sitt barmhertighetsverk med glatt hjärta hem. (1922:8)

Det harmoniska ersätts emellertid med en mörkare stämning när bidraget avslutas. Förvisso levde hjälpsamhet och sällskaplighet ännu kvar ”men icke så litet av dess forna glada ursprunglighet och omedelbarhet ha dock under trycket av förändrade tidsför-

hållanden nöts av” (Allardt 1922:8). På detta vis anknöt han till känslan av ett hotat svenskt kulturarv, utan att precisera vad som avsågs med ”tidsförhållanden”. Pendlingen mellan ljusa och mörka stämningsslägen ska inte överraska med tanke på att Allardt redan tidigare hade tagit plats i den svenska väckelsen och sannolikt var detta också en anledning till att han gavs utrymme i tidskriftens premiärnummer. Han kunde dessutom förmedla ögonblicksbilder från det förflutna med en skönlitterär finesse. Som kommer att framgå härnäst ingick även Yngvar Heikel, författaren till *Stora själen*, i den svenska rörelsens kärntrupp.

Att dansa sig svensk

I Pyttis Vesterby upptecknades av undertecknad i augusti 1921 följande folkdans, som å platsen utfördes enligt spelmannen Berndt Brinkas anvisningar. Bland den äldre allmogen förekommer dansen ännu i den dag som är. (Heikel 1922:10)

På detta vis inleder Yngvar Heikel bidraget om folkdansen *Stora själen*. Han beskriver noggrant hur dansen skulle utföras och i bidraget ingår även noterna till musiken. För en nutida läsare förefaller bidraget en smula besynnerligt och definitivt kontextlöst. Varför ansågs bidraget så pass viktigt att det skulle tryckas i det första numret av *Budkavlen*? Det enkla svaret är förstås att folkdans i sig uppfattades som ett viktigt inslag i kulturarvet. Intresset för folk-kulturen hade, som nämnts, succesivt ökat under 1800-talet. Som ett led i detta uppstod ett intresse för insamling av folkliga danser (Biskop 2012:38) som förmodades bära spår av nationens minne.¹⁵ Föreningen Brage tog därför tidigt initiativ till en systematisk insamling av danser i Svenskfinland och Heikel var drivande i detta arbete.¹⁶

I introduktionen till *Stora själen* betonas dansens ålderdomlighet, äkthet och i vissa avseenden kontinuitet till den svenska tiden. Det var ”gamla spelmansveteraner” som hade förmedlat kunskapen om ”denna dans, som påstås härstamma från 1700-talet” (Heikel

1922:10). Vid sidan av tradition uppmärksammades läsaren även på dansens egendomlighet.

I Lappträsk, där dansen förekommit blott i en enda by, Hindersby, dansas en annan variant av densamma med 13 turer, av vilka förra delen av turerna har sina motsvarigheter i nedanbeskrivna variant, medan den för alla turer gemensamma ”själen” eller ”själningen” (=slingringen) dansas helt olika, egendomlig även den i sitt slag. (Heikel 1922:10)

Uppteckningen i sig representerade dessutom något sensationellt, nydanande, genom att stegen återgavs, vilket länge hade varit dansforskningens akilleshäla. Att befinna sig i en dansstuga där människor snabbt rörde sig i mer eller mindre komplicerade mönstertyper och i varierande tempo var en utmaning för fältarbetaren. Det var i stort sett omöjligt att hinna registrera vad som hände och på papper fånga dansens rörelser (Biskop 2012:292). Det ges ingen ytterligare information om hur det hade gått till när Stora själen, som alltså ansågs vara en egendomligt komplicerad dans, nedtecknades i Pyttis Vesterby. Genom att undersöka andra källor kan vi emellertid komma metoden på spåren. Det finns nämligen en beskrivning av hur det gick till då Stora själen nedtecknades av Heikel för första gången i Hindersby, Lappträsk.

Beskrivningen återfinns i *På forskningsresor i svenskbygden* (1986) där Heikel blickar tillbaka på sin forskargärning. 1907 hade Brages danslag publicerat ett första häfte med dansbeskrivningar utarbetat av danslagets arbetsutskott, men eftersom ”man var ovan” utelämnades många detaljer och ”beskrivningarna var därför svåra att tolka rätt” (Heikel 1986:36). En särskild dansbeskrivningskommitté som skulle beskriva folkdanser i detalj bildades därför 1910. Kommittén tillkom på Viktor Allardts initiativ (bror till Anders), Thure Roos var ordförande och Heikel sekreterare (Biskop 2007:46).¹⁷ Inledningsvis hade kommittén problem på fältet. Under den första expeditionen 1910 ville allmogen inte medverka ”ty de ansåg det vara syndigt att dansa och ville inte bli till spektakel för ungdomen”. Roos lyckades dock övertala dem efter att ha ”framhållit att de till heder för sin hembygd bidrog till bevarandet av förfäders kultur-

arv” (Heikel 1986:36–37). Året därpå gav sig Roos tillsammans med Heikel åter ut i fält och upptäckte då Stora själen.

Expeditionen färdades med tåg till Lappträsk station och vidare därifrån med skjutskärta till Hindersby som var ”känt i hela trakten för sina skickliga dansare och en del säregna danser” (Heikel 1986:38).¹⁸ Heikel tycks understryka det kulturella avståndet mellan Hindersby och Helsingfors genom att beskriva bytet av färdmedel och de säregna danserna; expeditionen var på väg till en unik plats orörd av moderniteten. Det var en resa i rummet, men också en resa i tiden. Dagen därpå inleddes arbetet och återigen var det Roos som, för att knyta an till Sarah Ahmed (2004), skapade en särskild stämning. Med sin vana att umgås med allmogen överbrygade han avståndet mellan forskare och allmoge ”så att vi genast blev hemvana med varandra” (Heikel 1986:40). Ett viktigt element i detta vilade på ömsesidighet. Danslaget lärde ut några finlandssvenska och rikssvenska folkdanser: ”Livade härav och med glädjande förståelse för värdet av att tillvarataga deras danser var de ivriga att förevisa så många av sina danser som de kunde. Och det var icke så få” (Heikel 1986:40). Stora själen var en av de danser som visades upp, vilket särskilt betonas i Heikels minnen.

En av de intressantaste var fyra-pars dansen ”Stora själen”, vilket betyder stora slingringen och vilken dans ingen förr kunnat uppteckna och av inga andra än Hindersbyborna dansas på så sätt, som den dansades här, ehuru dansen enligt gamla spelmäns utsägo förekommit allmänt på bröllop och andra fester i byn redan på 1830-talet. (Heikel 1986:40)

Dansen hade aldrig förr upptecknats och Heikel är uppenbart nöjd med att han lyckades fånga den komplicerade slingringen: ”Först såg det ut som om alla gått i en röra om varandra och det var en gåta hur envar återkom till sin plats” men genom att följa *en* persons rörelser ”löstes gåtan” (Heikel 1986:40). Dansens gåta löstes emellertid inte enbart genom att observera, utan också genom att delta i dansen: ”Då vi ritat upp deras rörelser på papper, gick vi med i dansen och dansade slingringen, utgående från fyra olika platser. Sedan upptecknades *genast* alla detaljer” (Heikel 1986:40).

I *Finlands svenska folkdiktning* betonar Heikel också dansens svårighetsgrad, det var endast Hindersbyborna som klarade av dansen medan ”övriga sockenbor på grund av dansens invecklade karaktär haft svårighet att inlära densamma” (Heikel 1938:420).

Det är alltså inte av en händelse som just Stora själen ingick i detta nummer av *Budkavlen*; dansen representerade ett värde i sig, en kulturskatt, samtidigt som metoden var banbrytande (Biskop 2007:57).¹⁹ Utöver detta var bidraget viktigt av ytterligare en anledning. Genom att beskriva dansen samt dessutom inkludera noterna skulle läsaren kunna lära sig hur att själv utföra dansen och därmed bidra till en revitalisering av det svenska kulturarvet i Finland (jfr Biskop 2012:30). Heikel avslutar bidraget med ett välmenat råd: ”I Pyttis dansas i regeln alla 18 turer, men vid uppvisning kan dansen förkortas, t.ex. så att man dansar endast turerna 1, 2, 3, 8, 13 och 18” (1922:15). Man skulle dansa sig svensk i Finland och tidskriften bidrog genom att publicera både toner och beskrivningen till den komplicerade, ålderdomliga dansen Stora själen. Något som hade varit otänkbart tio år tidigare.

Avslutande reflektion

Hur mobiliserade *Budkavlen* ett intresse för tidskriften och i förlängningen ett engagemang för det svenska i Finland? Författarna, Wikman, Sjöberg, Allardt och Heikel, var alla kända namn i den samtida svenska rörelsen, vilket sannolikt var betydelsefullt när en ny tidskrift skulle lanseras. Men innehållet i sig var förstås minst lika viktigt. Den inledande programförklaringen knöt an till starka känslor som cirkulerade i samhället, såsom behovet att värna ett hotat svenskt kulturarv och brådskan som krävdes i detta arbete. Programförklaringen var i detta avseende en emotionell praktik, men också en ideologisk kompass och ett vetenskapligt ställningstagande. Både professionella folklivsforskare och mer amatöraktiga hembygdsforskare hade en uppgift att fylla: Kulturen skulle dokumenteras, utforskas och fästas i territoriet. Vissa platser lyftes därvidlag fram som särskilt betydelsebärande. Flera bidrag

fokuserade på Österbotten eftersom detta område sedan tidigare hade en särställning i den svenska väckelsen. Här fanns fortfarande en levande, ursprunglig och äkta svensk folkkultur. Genom att dessutom framställa det förflutnas landskap som magiskt, annorlunda, spelade möjligtvis *Budkavlen* ytterligare på den tänkta läsekretsens känslor. I ett samhälle som präglades av modernitetens framåtriktade, rationella hållning utgjorde det förflutnas annorlundahet en lockande kontrast.

Det känslomässiga anslaget träder också fram i människosynen: De som bar den svenska kulturen på sina axlar visade prov på flera eftersträvansvärda egenskaper såsom hälsa, fysisk styrka, disciplin, moral och skötsamhet. Beskrivningen av, eller (re)produktionen av ett särskilt finlandssvenskt subjekt, hade skönlitterära kvalitéer, vilket sannolikt också var signifikant i syfte att mobilisera för det svenska i Finland. I relation till denna målsättning var folkdansens närvaro i *Budkavlen* också betydelsefull. Folkdans uppfattades som ett viktigt inslag i kulturarvet och dansens ålderdomliga autenticitet betonades. Samtidigt representerade Stora själen en banbrytande metod genom att dansstegen återgavs. Endast några år tidigare hade så detaljerade dansbeskrivningar inte varit möjliga att göra. Genom att beskriva dansen (och inkludera noterna) uppmanades dessutom läsaren själv att lära sig dansen och på så sätt bidra till en revitalisering av det svenska kulturarvet i Finland.

I efterhand tycks möjligtvis bidragen i det första numret av tidskriften uddlösa, men det var en politisk budkavle som sändes till läsare, gynnare och vänner. Det svenska i Finland var hotat och nu manades till samling. *Budkavlen* mobiliserade genom att glänta på dörren till ett autentiskt, annorlunda och fantasieggande landskap samtidigt som tidskriften manade till mer forskning kring en högexplosiv politisk fråga.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

- Allardt, Anders 1922. ”Talkoarbetet i Ö. Nyland”. *Budkavlen*.
Meddelanden utgivna av Brages sektion för folklivsforskning. Årgång 1.
- Heikel, Yngvar 1922. ”Stora själen”. *Budkavlen*. *Meddelanden utgivna av Brages sektion för folklivsforskning*. Årgång 1.
- Pedersöre. *Tidning för Jakobstad med omnejd* 7.6.1922.
- Sjöberg, Wilhelm 1922. ”Seder och bruk vid slakt i Replot”. *Budkavlen*.
Meddelanden utgivna av Brages sektion för folklivsforskning. Årgång 1.
- Sjöberg, Wilhelm 1922. ”Ortstraditioner”. *Budkavlen*. *Meddelanden utgivna av Brages sektion för folklivsforskning*. Årgång 1.
- Wikman K.Rob.V. 1922. ”Till läsaren”. *Budkavlen*. *Meddelanden utgivna av Brages sektion för folklivsforskning*. Årgång 1.
- Wikman K.Rob.V. 1922. ”Trädet – människan”. *Budkavlen*. *Meddelanden utgivna av Brages sektion för folklivsforskning*. Årgång 1.

Litteratur

- Ahmed, Sara 2004. “Affective Economies”. *Social Text*, Vol. 22, Nr 2.
- Ahmed, Sara 2014. “Not In the Mood”. *New Formations: A Journal of culture/theory/politics*, Vol. 82.
- Allardt, Anders 1885: *Byberättelser. Bilder ur svenskt allmogelif i Nyland*. 1 samlingen. Åbo: Adolf Allardt.
- Allardt, Anders 1886: *Byberättelser. Bilder ur svenskt allmogelif i Nyland*. 2 samlingen. Björneborg: Adolf Allardt.
- Allardt, Anders 1888. *En framtidsman: Teckning ur språkstridernas tidevarf*. Kotka: Bärlund.
- Allardt, Anders 1890. *Byberättelser. Bilder ur svenskt allmogelif i Nyland*. 3 samlingen. Borgå: Werner Söderströms förlag.
- Allardt, Anders 1908. *Byberättelser. Bilder ur svenskt allmogelif i Nyland*. 4 samlingen. Helsingfors: Helios.
- Biskop, Gunnel 2007. *Dans i lag. Den organiserade folkdansens framväxt samt bruk och liv inom Finlands Svenska Folkdansring rf under 75 år*. Helsingfors: Finlands Svenska Folkdansring.

- Biskop, Gunnel 2012. *Dansen för åskådare. Intresset för folkdansen som estradprodukt och insamlingsobjekt hos den svenskspråkiga befolkningen i Finland under senare delen av 1800-talet*. Diss. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Ekrem, Carola 2014. ”Belysandet af vår allmoges andliga lif. Traditionsinsamlingen inom Svenska litteratursällskapet”. I: Ekrem, Carola, Gustavsson, Pamela, Hakala, Petra & Korhonen, Mikael: *Arkiv, minne, glömska: arkiven vid Svenska litteratursällskapet i Finland 1885-2010*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Engman, Max 2016. *Språkfrågan. Finlandssvenskhetens uppkomst 1812–1922*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Forsblom, Walter F. 1917. ”Sydösterbottniska plog- och budkavlar”. *Folkloristiska och etnografiska studier. II*. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland. Helsingfors.
- Frykman, Jonas 2012. *Berörd. Plats, kropp och ting i fenomenologisk kulturanalys*. Stockholm: Carlssons bokförlag.
- Gardberg, John 1963. ”Den Unge Gabriel Nikander”. *Budkavlen*, årgång 40–41.
- Gustavsson, Karin 2014. *Expeditioner i det förflutna: etnologiska fältarbeten och försvinnande allmogekultur under 1900-talets början*. Diss. Stockholm: Nordiska museet.
- Heikel, Yngvar (red.) 1915. *36 danser utgivna av Brages sektion för folkdans*. Helsingfors: Brage.
- Heikel, Yngvar 1938. *Finlands svenska folkdiktning, VI Folkdans, B, Dansbeskrivningar*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Heikel, Yngvar 1986. *På forskningsresor i svenskbygden*. Helsingfors. Brages årsskrift 1974–1986.
- Latour, Bruno 1998. *Artefaktens återkomst. Ett möte mellan organisationsteori och tingens sociologi*, Stockholm.
- Lundin, Johan A. & Nilsson, Fredrik. ”En gränslöst god svensk moral? Invalidertransporter, känslor och moralisk positionering”. I: Nyzell, Stefan & Lindholm, Susan (red.): *Människor, mening och motstånd. En vänbok till professor Mars Greiff*. Skrifter med historiska perspektiv, 24. Malmö Universitet.
- Lönnqvist, Bo 1983. ”Folkkulturen i svenskhetens tjänst”. I: Engman, Max & Stenius, Henrik (red.): *Svenskt i Finland 1. Studier i språk*

- och nationalitet efter 1860*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Lönnqvist, Bo 1986. ”Yngvar Heikel som fältforskare”. I: *På forskningsresor i svenskbygden*. Helsingfors. Brages årsskrift 1974–1986.
- Meinander, Henrik 2015. ”Språkfrågan sedan 1863”. I: Sjöblom, Stefan & Sandberg, Siv (red.): *Makten Att Kombinera: Utmaningar, vägval och handlingskraft i Svenskfinland*. Helsingfors: Svenska kulturfonden.
- Nikander, Gabriel 1919. ”Byar och gårdar”. I: *Det svenska Finland. Bygden*. Volym 1. Helsingfors: Holger Schildts Förlagsaktiebolag.
- Nilsson, Fredrik 2000. *I rörelse: politisk handling under 1800-talets första hälft*. Lund: Nordic Academic Press.
- Nilsson, Fredrik 2011. *I ett bolster av fett. En kulturhistoria om övervikt, manlighet och klass*. Lund: Sekel.
- Nilsson, Fredrik 2021. ”Gabriel Nikander. Banbrytare i spänningsfältet mellan politik och vetenskap”. I: Nilsson, Fredrik & Åström, Anna-Maria (red.): *Nordisk etnologi vid Åbo Akademi: Metamorfoser och kontinuitet*. (under utgivning)
- Persson, Bengt-Arne 1961. *Studier i skånskt byväsen med särskild hänsyn till byordningarna och deras funktion efter 1742*. En djupundersökning i nordvästra Skåne. Luggude, Rönneberga, Onsjo och Harjagers härader. Licentiatavhandling, Etnologiska institutionen. Lund.
- Rask, Henry 2006. ”Brage i tiden”. I: Lönnqvist, Bo, Bergman, Anne & Lindqvist, Yrsa (red.): *Brage 100 år. Arv – Förmedling – Förvandling*. Brage årsskrift 1991–2006.
- Scheer Monique 2012. “Are Emotions a Kind of Practice (and Is That What Makes Them Have a History)? A Bourdieuan Approach to Understanding Emotion”, *History and Theory* 51, 193–220.
- Storå, Nils 1992. “Five ethnologies. The rise of Finnish ethnology from a Finland-Swedish point of view”. I: Räsänen, Matti (red.): *Pioneers. The History of Finnish Ethnology*. Studia Fennica. Ethnologica. Helsingfors: SKS
- Sørensen, Jørgen Würtz 1988. ”Budstikken går. Bønders oprørspraksis i nordisk middelalder”. I: Bøgh, Anders, Sørensen, Jørgen Würtz & Tvede-Jensen, Lars (red.): *Til kamp for friheden. Sociale Oprør i Nordisk Middelalder*. Ålborg: Bogsmøden.

- Villstrand, Nils-Erik 2018. *Åbo Akademi i sin början. 1918–1945*. Åbo: Åbo Akademi Förlag.
- Wickström, Mats 2020. ”Holger Schildt och den svenska jordens moraliska pris våren 1921”. *Finsk Tidskrift*, (6), 7–30.
- Wikman K.Rob.V. 1914. ”Österbottens svenskar”. *Svenskt i Finland. Ställning och strävanden*. Helsingfors: Söderström & Co.
- Wikman, K.Rob.V. 1955. ”Finlandssvensk folkminnesforskning. Historia och idéer under ett sekel”. *Budkavlen. Organ för Brages sektion för folklivsforskning och Institutet för Nordisk etnologi vid Åbo Akademi*, nr 1–4.
- Wikman, K.Rob.V. 1968. ”Institutet för nordisk etnologi vid Åbo Akademi 1927–1968. Återblick, målsättning och eftermäle”. *Budkavlen. Organ för Brages sektion för folklivsforskning och Institutet för Nordisk etnologi vid Åbo Akademi*
- Åström 2006. ”Budkavlar och Laboratorier. Brages gamla och nya sektion för folklivsforskning”. I: Lönnqvist, Bo, Bergman, Anne & Lindqvist, Yrsa (red.): *Brage 100 år. Arv – Förmedling – Förvandling*. Brage årsskrift 1991–2006.

Noter

- 1 Artiklarna är författade av män, vilket gäller hela numret. Det saknades dock inte kvinnliga insamlare under denna tid och här kan det nämnas att Edit Lindblom blev Svenska litteratursällskapets första kvinnliga stipendiat redan 1902 (Ekrem 2014:62). Trots det dröjde det innan kvinnor såsom Ragna Ahlbäck fick en mer framträdande plats som folklivs- och folkminnesforskare.
- 2 När tankarna om ett svenskt lärosäte viss oro i finskspråkiga miljöer; det uppfattades som ett uttryck för separatism (Villstrand 2018:60–62).
- 3 Under denna fas finns det till viss del konkurrerande finlandssvenska rörelser. Bygdesvenskheten, med framträdande personligheter som Freudenthal, hade som huvudmål att bevara det folkliga svenska kulturarvet. Kultursvenskheten, däremot, verkade primärt för att bevara vad som ansågs vara den högre svenska bildningskulturen (Biskop 2012:37).
- 4 Några dagar efter partiets konstituerande möte, på Johan Vilhelm Snellmans 100-årsdag 12 maj, grundades också Finskhetsförbundet. Snellman hade sedan 1800-talets mitt verkat för att finskan skulle vara det enda officiella språket i Finland. Under det kommande året avsåg sig 100 000 finnar samordnat sitt svenska namn och ersatte detta med ett finskt (Meinander 2015:11).

5 I artikeln återkommer begreppet kulturarv. Begreppet syftar genomgående på de samtida folklivs- och folkminnesforskarnas definition; den folkliga materiella och immateriella kulturen i Finlands svenskspråkiga bygder.

6 I Sverige kodifierades 1742 en gammal sedvanerätt i den så kallade mönsterbyordningen som var ett uttryck för centraldirigering och kom att påverka byorganisationen långt fram under 1800-talet. Mönsterbyordningen var statligt initierad och målet var att skapa ordning i ett allt mer socialt differentierat samhälle (Persson 1961:9–11). Det är oklart om budkavlen följde samma ordning i Finland, men det är inte osannolikt.

7 Wikman och Nikander hade båda varit aktiva i arbetet med tidskriften (Wikman 1955:21).

8 Hembygdsrörelsen hade tagit form under 1890-talet och 1908 startade Robert Boldt Centralutskottet för hembygdsforskning i Finland, vilket gav upphov till allt fler hembygds museer och -föreningar. Utskottet startade även tidskriften *Hembygden* (Storå 1992:93, Engman 2016:215–217).

9 När Wikman 1918 tog över posten som föreståndare för SLS arkiv och bibliotek (samt som huvudredaktör för *Finland svenska folkdiktning* respektive folkloristiska och etnografiska studier) betonade han på ett snarlikt sätt bandet mellan arkivet, vetenskapen och bygdeforskningen (Ekrem 2014:93).

10 Detta kommer även till uttryck i Wikmans (1914) skildringar av folklynnnet i Österbotten.

11 Det pågår en bitvis uppjagad debatt vid denna tid om förfinsknings av marken till följd av att svenskspråkiga av olika anledningar sålde gårdar eller mark till finsktalande (t.ex. Wickström 2020, Engman 2016:384–386). Nikander manade exempelvis till återköp av ”svenska” lantegendomar (Gardberg 1963:59).

12 Utöver folktro och seder upptecknade Wilhelm Sjöberg såväl dansmelodier som danser. Han var bland de första som kunde uppteckna både dansens melodi och till viss del dessutom beskriva utförandet (Biskop 2012:283, 317).

13 Allardt tycks här uttrycka en romantisk idé om ett starkt, friskt förr innan moderniteten försvagade civilisationen, vilket var en vanligt förekommande tankefigur under 1800-talet och det inledande 1900-talet (jfr Nilsson 2011).

14 En litterär ambition var inte alldeles ovanlig bland tidiga folklivsskildrare och förekom även i Sverige (Nilsson 2011:52–53).

15 För en utförlig redogörelse för folkdansens kulturhistoria och samlingsarbete hänvisas till Gunnel Biskop (2007, 2012).

16 Heikel publicerade flera alster om danser. En av de tidigaste är 36 danser (1915). I *Finlands svenska folkdiktning, VI Folkdans, B, Dansbeskrivningar*, betonar Heikel folkdansens betydelse i folktraditionen: ”Våra svenskbygders gamla danser äro i sin mån ett uttryck för allmogens lynne och särdrag och därigenom väl värda att tillvaratagas. Även om många av dessa dansers ursprung kan härledas

från äldre salongs-danser och äro av främmande härstamning, har vår allmoged dock omformat och tryckt sin prägel på dem i många detaljer, som vittna om de olika bygdernas typiska danssätt” (Heikel 1938:9). Heikel var djupt involverad i Brages arbete och utöver detta hade han ett engagemang inom Svenska folkpartiet (Lönnqvist 1986:9).

17 Allardt anses vara en pionjär på området och hade redan i slutet av 1880-talet gjort uppteckningar av danser i Lapträsk (Biskop 2012:175), men utan att beskriva dessa i detalj. Vid sidan om Viktor Allardt lämnade även, som nämnts, Wilhelm Sjöberg in dansuppteckningar till SLS (Biskop 2012:317).

18 Karin Gustavsson har i sin avhandling om etnografiska expeditioner i Sverige vid samma tid betonat just hur insamlandet skedde med utgångspunkt i en blick som sökte efter det unika, det säregna (2014).

19 Danslagets metod tycks dock redan användas inom Finska Folkdansens Vänner (Biskop 2012:317).

SONJA HAGELSTAM

Samtal om *Budkavlen* – hågkomster från 1970–1990-talen

Med anledning av *Budkavlens* 100-årsjubileum fick jag i uppdrag att intervjua två av tidskriftens tidigare medarbetare – professor emeritus Nils Storå och intendent John Hackman – om deras erfarenheter av utgivningen av tidskriften under 1970–1990-talen. Nils Storå (f. 1933) var professor i nordisk etnologi under åren 1972–1997 och John Hackman (f. 1942) var amanuens vid Sjöhistoriska museet 1972–1975 och därefter intendent vid Etnologiska institutionen fram till sin pensionering 2005.¹

Texten nedan ger en bild av hur det var att driva en humanistisk vetenskaplig tidskrift under 1900-talets sista decennier. Samtalet som återges är fiktivt i den meningen att jag valt att placera mina frågor och informanternas svar som om vi skulle ha suttit i samma rum under samma tid och fört samtalet tillsammans. På grund av den rådande pandemisituationen under hösten 2020 var det emellertid inte möjligt att göra intervjuerna annat än per telefon. Inför intervjuerna formulerade jag ett antal frågor som jag ställde till båda informanterna. I texten nedan har jag delvis förenat och omformu-

Nyckelord: redaktionellt arbete, redaktörskap, vetenskaplig tidskrift, *Budkavlen*

lerat mina frågor samt försett dem med en del förklarande information så att de på ett mera strukturerat sätt för texten framåt. Jag har redigerat de utskrivna intervjuerna med relativt hård hand för att undvika upprepningar och för att göra texten mera läsvänlig. Samtidigt ville jag inte helt tappa informanternas ton, särskilda ordval och sätt att formulera sig och därför kan texten betraktas som en mellanform mellan talspråk och skriftspråk.

Det har redan förflutit ganska många år sedan Nils Storå och John Hackman arbetade med *Budkavlen*. Båda beklagade flera gånger under intervjun att de inte längre hade så noggranna minnen av arbetet med tidskriften. Det är inte förvånande, särskilt som det redaktionella arbetet består av en hel del rutinartade uppgifter – uppgifter som inte nödvändigtvis lämnar starka eller långsiktiga spår i minnet. För att ”fylla i minnesluckorna”, uppmanade John Hackman mig flera gånger under telefonsamtalet att gå tillbaka till tidskriften för att få uppgifter om redaktörer, redaktionssekreterare, tryckerier mm. Det gjorde jag och den information jag fick från tidskriftens titelblad och innehållsförteckningar har jag beaktat i texten nedan. Nils Storå skickade tre dokument till mig – två odaterade skrivelser och ett PM från 1991 som berör *Budkavlen* – och uppmanade mig att från texterna sätta ord i hans mun ifall jag fann något i dem som tillförde relevant information för vårt samtal. Det har jag gjort på några håll i texten och anger detta med en hänvisning till det aktuella dokumentet i en slutnot. I slutnoter har jag även satt in en del tilläggsinformation om exempelvis personer och platser som nämns i samtalet. Ord inom klamrar i informanternas svar är mina korta, förklarande tillägg.

När jag år 1993 började studera etnologi vid Åbo Akademi var Nils Storå professor och John Hackman ansvarade för Etnologiska arkivets insamlingsverksamhet, ledde ämnets fältarbeten och höll vissa kurser. Detta gjorde att man som student snabbt blev bekant med dem båda. Etnologiska institutionen var på 1990-talet (och är än i dag) ett litet ämne där ”alla kände alla” och där umgänget präglades av en hög grad av informalitet och personlighet. Både personal och studenter tilltalade professorn med smeknamnet Nisse medan John

Hackman alltid gick under namnet Joni. För att förmedla denna informellitet och otvungna stämning har jag i framställningen nedan valt att använda smeknamnen.

Att jag sedan 1990-talet på olika sätt varit knuten till etnologiämnet och sedan 2009 varit medlem i *Budkavlens* redaktionsråd, innebär att jag som intervjuare inte stod i en utanförstående position i relation till informanterna eller till ämnet för intervjuerna. Detta satte säkert sitt spår i det samtal vi förde om tidskriften.

Sonja: Vilken var din första kontakt med *Budkavlen*?

Nisse: I bottenvåningen på Humanisticum² fanns gamla årgångar av *Budkavlen*. Det var min allra första kontakt då jag som student kom till Humanisticum. Då hade jag ju ännu inget att göra med *Budkavlen*, men det blev ett begrepp. Och det där var väl någon gång 1952 eller 1953. Men själv kom jag först långt senare in i bilden som direkt kopplad till *Budkavlen*.

Sonja: Ja, du blev ju redaktör efter [intendent] Sven Andersson, som hade haft uppgiften under många, många år. Jag har förstått att han i det närmaste skötte *Budkavlen* ensam.

Nisse: Under Sven Anderssons tid var det en väldigt liten butik. Och det kan sägas att det satsades varken så mycket tid eller pengar på *Budkavlen* – i synnerhet under den tid då Sven Andersson, beundransvärt nog, ensam skötte både utgivning och redaktion. Han hade tidigare till sin hjälp förlaget Bro³, men efter att det lades ned hade han både redaktion och utgivning om hand. Så det är klart att i slutet av sin tid var han både utgivare och redaktör och det fanns inte många andra som hjälpte överhuvudtaget så han gjorde ett enmansarbete. Och så var det i stort sett sedan när jag trädde till som representant för ämnet och då fick man automatiskt också *Budkavlen* om hand. Man måste komma ihåg att under de första åren var det bara en man där och en kanslist kanske, ja, kanslisten kom senare, och så fanns det en intendent, men...

Sonja: Ulf Vasström?

Nisse: Jo, det var 1972 tror jag. Jag var själv t.f. intendent 1967–1969 och intendent 1969–1972 och då var jag med på ett hörn i *Budkavlens* verksamhet. Och sedan kom Uffe Vasström då 1972–1973 som t.f. och från 1973 som ordinarie intendent och han fungerade några år som redaktionssekreterare för *Budkavlen*.⁴

Sonja: Och sedan kom John Hackman...

Nisse: Sedan kom John Hackman.

Sonja: *Hur kom det sig att du Joni började arbeta med Budkavlen och ungefär när skedde det?*

Joni: Det kan jag inte säga exakt, men kanske det var någon gång mot slutet av 1960-talet. Första arbetet för *Budkavlen* – eller Kalven som vi skämtsamt kallade tidskriften – var då professor Helmer Tegengren bad mig rita rent hans skisser till en artikel om jalorna⁵ som seglade från Estland till Finland. Jag minns inte om just dessa renritade skisser publicerades i Kalven, men detta tangerade arbetet med tidskriften. Senare gav vi ju ut Tegengrens manuskript och då kom nog en artikel som handlade om seglationen från Estland med.

Sonja: *Vilken uppgift hade du när du började arbeta med Budkavlen?*

Joni: Huvudsakligen fungerade jag som redaktionssekreterare men senare också ibland som redaktör. Jag ärvde jobbet som redaktionssekreterare av Uffe Vasström. Nisse Storå var redaktör.

Sonja: *Nu när du talar om Kalven kommer jag plötsligt ihåg att du och kanske också andra brukade tala om Kalven på 1990- och 2000-talet, men nu under de senaste åren tycker jag att benämningen fallit bort. Hur kom det sig att Budkavlen började kallas Kalven?*

Joni: Det var ett internt skämt. Det var väl nog säkert mest för att orden liknar varandra: budkavlen – kalven. Kanske var det Uffe eller Nisse som hittade på att kalla *Budkavlen* för Kalven.

Nisse: Nej, det fanns nog redan före min tid. Den första som jag hörde tala om Kalven var Ville Wikman [professor K.Rob.V. Wikman]. Han talade om Kalven så där humoristiskt. För att det var så... många hade svårt med stavningen: kaveln eller kalven eller kavlen och då... Det var ett smeknamn. Det går tillbaka åtminstone till Ville Wikman, men han var ju ganska humoristisk själv så man förstår att han använde det i humoristiska sammanhang.

Sonja: Hurdant innehåll skulle ingå i *Budkavlen* och hur fick man skribenter?

Nisse: Innehållet i *Budkavlen* varierade periodvis allt sedan tidsskriften grundades, men artiklarna höll sig nog främst inom ramen för den traditionella inriktningen på en brett uppfattad folklivsforskning⁶. *Budkavlens* huvudsyfte var ju att befrämja och utåt sprida information om folklivsforskningen vid Åbo Akademi och därför hade många skribenter en anknytning till Åbo Akademi, men det här utgjorde inget hinder för att även enstaka forskare utanför universitetet inbjöds till att medverka⁷. Men, vi klarade oss nog ganska långt med eget folk. Etnologi och folkloristik var det ju i första hand, men sedan var det också sjöhistoria. I *Budkavlen* har också en del språkvetenskapliga bidrag ingått. Sven Andersson var ju egentligen också filolog och hade språkliga intressen. Och genom att ämnet hette Nordisk kulturhistoria och folklivsforskning ganska länge, så var också kulturhistoria med och historikerna kom också med olika bidrag till *Budkavlen* – inte många, men dock – och de fick gärna synas i *Budkavlen*.

Sonja: Hade ni Call for Papers eller var det mera så att man tog kontakt personligen med potentiella artikelskribenter? Hade personalen och studenter möjlighet att publicera sig eller kom det mycket skribenter utifrån?

Joni: Jag minns inte att vi skulle ha haft något Call for Papers. Och det kom nog både och. Nog kom det ganska mycket utifrån, men också när någon student hade skrivit en seminarieuppsats eller kanske en avhandling som var intressant kunde den ges ut i artikelform.

Nisse: Jo i början var det ju svårt då det var så få studenter men sedan ökade det märkbart och då blev det nog betydligt lättare. Och så fanns det ju studenter inte bara på en institution, utan på etnologi och folkloristik och sjöhistoria. Visserligen hade sjöhistorian ingen personal heller men... – det var skralt lite överallt – men det var ett intresse i varje fall som bevakades. Så det kom nog en hel del sjöhistoria också in i *Budkavlen* på det sättet. Man behövde inte gå ut och efterlysa manuskript utan man såg att de kom... Men där gällde det längre hunna studeranden. Det var nog en slags jakt efter pro gradu-folk som skrev om olika saker. Det kom uppsatser som presenterades och då enades man genast från början om att ”den här måste vi ta in i *Budkavlen*”. Att man ville ha bidrag av längre hunna studenter blev nog faktiskt lite av en linje för *Budkavlen*. Men det var från fall till fall. När du efterlyser en redaktionsplan, så hade vi nog sällan en sådan. Typen av artiklar varierade från nummer till nummer.

Joni: Det var också udda strörförfattare som ibland medverkade. Vi hade ju ett kontaktnät från Lovisa i öster till Karleby i norr längs kusten av folk som antingen var tidigare elever eller kolleger eller annars bekanta som tillfrågades. I Åbo hade vi Jakob Seela, som alltid hade någonting att komma med om man behövde. Han var glasforskare och skrev fina artiklar om glasbrukens historia. Sedan hade vi Wolfgang Rudolf – han var från Öst-Tyskland – det var på den tiden då det ännu var Öst-Tyskland och han bidrog med ett par artiklar om segelsjöfarten på Östersjön och sjöfartskultur. Det var ganska jobbigt med dem för manuskripten kom på tyska. Artiklarna var mycket bra men måste översättas till svenska och det var jag som översatte dem. Det var mycket arbete med dem, men intressanta.

Nisse: Vissa försök gjordes med temanummer med omväxlande etnologiskt och folkloristiskt innehåll.⁸ Och så kom det också skribenter genom symposier som hölls. Det ordnades ibland seminarier tvärs över Bottniska viken med Umeå och Uppsala och vi hade kontakter också med danska etnologer och på det viset dök det nog

upp artiklar i *Budkavlen* som var från Sverige och Danmark av kolleger som fanns där.

Sonja: *Från år 2003 genomgår alla artiklar i Budkavlen en refereerprocedur där två referenter prövar artiklarnas vetenskaplighet och publiceringsvärde. Hur var det tidigare när ett manuskript kom in? Läste redaktören det inskickade manuskriptet och gav förslag till förändringar, tillägg, förbättringar? Hade redaktionssekreteraren en roll i detta?*

Joni: Man hade inte refereerpersoner, och redaktören kunde ge förslag på mindre förändringar, men författarna hade huvudansvaret för innehållet i sina artiklar, så i allmänhet bad man inte om större förändringar i innehållet.

Nisse: Principen var att uppsatserna och artiklarna skulle hålla en ”god populärvetenskaplig standard” som ett minimikrav. Detta gjorde det också möjligt att publicera utdrag eller sammandrag av avhandlingar pro gradu.⁹ Och så var det ju det att man kände till många av skribenterna redan från seminariet när de höll på med sina uppsatser och kunde där redan lite dirigera innehållet och den kritik som kom fram, kom på seminariet då redan. Och eftersom det var fråga om blivande pro gradu-avhandlingar och längre hunna studenters uppsatser... Alltså, det var då de här man kände till ganska bra med andra ord, allt som kom. Det var inget som kom från noll till *Budkavlens* redaktion, utan man visste att de hade varit presenterade där och där tidigare. Det var nog det vanliga. Det här gör ju också att det inte fanns en praxis som kan gälla i alla sammanhang. Det var en så liten butik att det gick att ändra när som helst på inriktningarna.

Sonja: *Om vi tänker på själva utgivandet, då man skulle göra ett nytt nummer, hurdan var arbetsfördelningen mellan redaktör och redaktionssekreterare på 1970–1980-talet?*

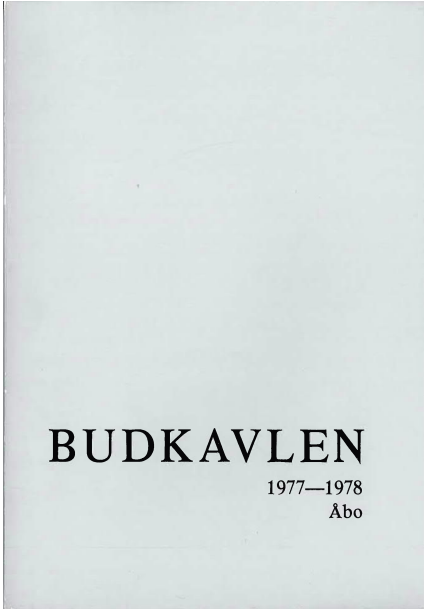
Joni: Redaktören stod för innehållsidéerna. Redaktionssekreteraren var sedan den som fick ringa till föreslagna författare och hålla den fortsatta kontakten med dem. Det varierade dock lite, ibland

kontaktade redaktören tilltänkta författare. Det berodde lite på tema, men nu var det ju mycket redaktören som dikterade vad som skulle komma med i numret.

Nisse: Genom att man satt i samma rum... Det var inga utstakade möten, utan det var mera informellt hela arbetet. Det fanns alltså ingen formell arbetsfördelning. Man kan inte riktigt dra några gränser. Alla hade ett kollektivt ansvar för *Budkavlen*, beroende på vem som fanns till hands. Det bytte ju folk. Folk var en kort tid på sina poster och därför ändrade det då och då. Mera kan jag inte riktigt säga där så där allmänt. Det är nog väldigt flytande kan man säga. Det fanns inte pengar för någon speciellt utsedd redaktör heller utan den som var i ledningen för institutet var också redaktör för tidskriften. Under 1980-talet och kanske också senare försökte vi ha det så att etnologin skötte ett år och folkloristiken ett annat år och därför kom jag att ha mindre att göra med folkloristikens nummer fastän jag var redaktör, men det var institutionerna som skötte om det där. Jag var ju redaktör för *Budkavlen* från 1971 till 1997, men hade nog allt mindre att göra med tidskriften ju mer tiden gick. År 1971 var det mycket, men 1997 var jag nog mera formell utgivare än redaktör.

Sonja: *Nu har vi ju stått inför en stor förändring eftersom årets nummer av Budkavlen första gången enbart givits ut enbart digitalt. Men hur var det att sköta det praktiska arbetet kring utgivningen förr?*

Joni: Trycktekniken har ju ändrat under åren, på 1980-talet fick vi datorer och då ändrade också trycktekniken, men före det berodde mycket på var tryckningen gjordes. I slutet på 1960-talet är det möjligt att *Budkavlen* trycktes på Slottsgatan i Åbo Tidnings- och Tryckeri Ab och dit gick man med korrektur och hämtade dem därifrån. Men därefter sköttes tryckningen under ganska många år av Ekenäs tryckeri och det var ju långt borta. Faktor Ferm¹⁰, som Nisse kände bra, skötte arbetet med *Budkavlen* på Ekenäs tryckeri. Senare blev det Åbo Akademis tryckeri som fick uppdraget.¹¹

Budkavlen 1977-78. Redaktör Nils Storå.

Joni: Korrektoren kom normalt med posten från tryckeriet [Ekenäs tryckeri] och de skickades sedan vidare till författarna per post. Först var det ju spaltkorrektur, sådana där långa ramsor med text och det kom kanske två spaltkorrektur först och efter det bröts tidskriften om och så fick man ett ombrutet korrektur som i stort sett såg ut som tidskriften skulle se ut och där väl också bilderna var insatta. Om det var något kritiskt med det sista ombrutna korrekturet som snabbt måste åtgärdas fick man faktiskt åka till Ekenäs och göra de sista rättelserna där. Det har jag nog många gånger varit och gjort. Det blev lättare sedan när tryckningen sköttes i Åbo.

Sonja: Jag antar att alla korrektur skickades till författarna för läsning.

Joni: Jo, författarna läste alla korrektur själva.

Nisse: Författarna skötte mycket själva, det är sant.

Joni: Jag har ett minne av att redaktionssekreteraren brukade läsa spaltkorrekturen och att det slutgiltiga ombrutna korrekturet lästes av huvudredaktören och att Nisse ibland anlätade sin fru Siv för korrekturläsningen. Hon var duktig på sådant.

Sonja: *Det är ju alltid ganska mycket jobb när man ska ge ut en tidskrift. Och när man tänker på tiden före datorer och e-post då manuskript och korrektur måste skickas per post kan jag nog tänka mig att det var en hel del arbete. Måste man ibland påminna skribenterna strängt om att skicka in texterna snabbt?*

Joni: Det varierade från skribent till skribent. Jag vill minnas att arbetet med numren för det mesta löpte smidigt, men ibland fick man ta kontakt med skribenterna om texten inte kom in inom avtalad tid. Svårast var att få in den första versionen inom utsatt tidtabell, men därefter brukade arbetet löpa galant. Och när datorerna kom så skedde det lite på annat sätt.

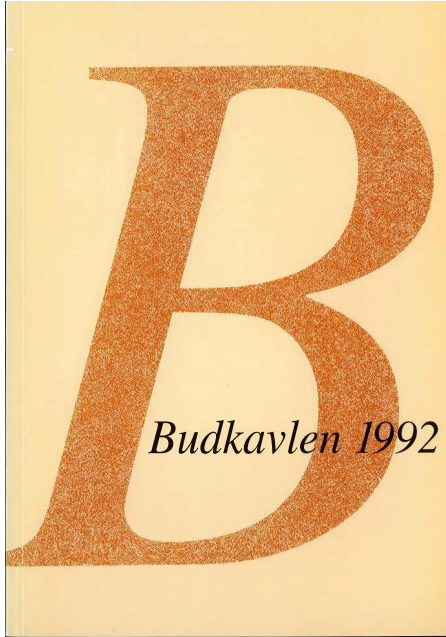
Sonja: *Brukade numren komma ut lite före jul, liksom de gjort under de senaste åren?*

Joni: Man strävade väl till att få ut tidskriften under samma år. I början minns jag att årsföljden hängde efter ganska mycket och för att komma i kapp gjordes några gånger dubbelnummer, som då blev lite tjockare volymer.

Nisse: Ja, och också senare var det ibland svårt att få ut årgångarna inom berörda år då tryckningen ibland blev en alltför långt utdragen process. Andra arbeten gick ofta före *Budkavlens* tryckning på Åbo Akademis kopieringscentral.¹² Ja, och utgivningen förenades också med finansiella svårigheter.

Joni: SLS [Svenska litteratursällskapet i Finland rf.] bidrog med finansieringen av tidskriften och varje år var det ett viktigt arbete att ansöka om finansiering.

Sonja: *I Budkavlén publicerades också anmälningar och recensioner. Hade man någon person som ansvarade för anmälnings- eller recensonsavdelningen?*

Budkavlen 1992. Redaktör Nils Storå. Layout Henry Forssell.

Joni: Inte då tidigare på 70–80–90-talen. Det kom väl sen senare, kanske under de sista åren jag var med. Nu låg det mycket på mig som redaktionssekreterare.

Nisse: Ja, och till exempel längre hunna studenter kunde anlitas som recensenter.¹³

Sonja: Fanns det någon princip om vilken typ av böcker som skulle anmälas?

Joni: Det där kan jag inte riktigt svara på. *Budkavlen* var ju en skrift som gav en väldig mängd bytesskrifter till Åbo Akademis bibliotek och det var nog av dem som man valde böcker att anmäla.

Sonja: Nu vet jag att man gärna ska recensera avhandlingar och böcker som kommit ut i Finland – finlandssvenskt men också finskt. Nog avhandlingar i Sverige också, men ändå mest finländska

publikationer, så att läsare i de andra nordiska länderna kan ta del av vad som givits ut här.

Joni: Jo, det var nog säkert en riktlinje tidigare också. I *Budkavlen* recenserades och anmäldes också vetenskapliga publikationer som skrivits på finskt håll, så att man i Norden kunde läsa om dem. Det minns jag att på ett möte i Helsingfors – året kan jag inte säga – där var professorerna Kustaa Vilkuna och Matti Kuusi vid Helsingfors universitet och de applåderade nog *Budkavlen* just för det här att *Budkavlen* var ett fönster ut mot Norden.

Sonja: *Vilken betydelse tycker du att Budkavlen har haft?*

Nisse: Den har funnits både inåt och utåt och jag skulle säga att också den där nordiska [aspekten var viktig]. Vi hade ju kontakter förutom med Umeå och Uppsala också Lund och kunde utbyta skrifter. *Budkavlen* fungerade alltså som en bytesskrift, som tillförde både etnologiska och folkloristiska institutionen betydelsefulla tillskott av nordiska tidskriftsserier och årsböcker. Efter att *Budkavlen* fick engelskspråkiga sammandrag, uppstod ett antal bytesförbindelser också utanför Norden¹⁴. Det var nog värdefullt. *Budkavlen* var ett kontaktorgan för våra små institutioner vid Åbo Akademi som vidgade samarbetet och därför blev det också när man samlade in artiklar till *Budkavlen* – man hade det ständigt i huvudet – att när man såg på seminariet att det här kan gå dit. Det var inga avstånd fysiskt mellan *Budkavlen* och undervisningen – de gick in i varandra. Och där blev också en del artiklar i *Budkavlen* använda som kurslitteratur vid övriga universitets etnologiska institutioner i Norden. Jag skulle säga att det var framför allt ett kontaktorgan mellan en liten institution – eller små institutioner vid Åbo Akademi – och andra betydligt större institutioner vid andra universitet i Sverige och Norge nog också.

Joni: Ja, och med *Budkavlen* höll man ju också kontakt med museer i Svenskfinland och den svenska bygden i Finland.

Sonja: Som tidigare student tycker jag nog att det varit fint att få ut sin avhandling i artikelform och att senare som doktorand och forskare få ut artiklar i *Budkavlen*. Det har jag nog uppskattat mycket.

Nisse: Jo, nu var det ju så att det ofta var det första synliga beviset på att man var etnolog eller folklorist när man publicerade sig i *Budkavlen*. Det första man åstadkom i tryck var just en artikel i *Budkavlen*.

Sonja: Just det. Och det var fint!

Avslutande reflexion

Vetenskapliga tidskrifter har en viktig uppgift i att kommunicera forskningresultat inom men också utanför vetenskapssamhället. *Budkavlen*, liksom vetenskapliga tidskrifter överlag, kan betraktas som *arenor* för vetenskapligt samarbete – som territorium där vetenskaplig kunskapsproduktion materialiseras och förmedlas (jfr Ehn & Löfgren 2004:93–95). Som bytesskrift utgjorde den tryckta *Budkavlen* en materialisering av de nätverk som knutits och upprätthölls med andra vetenskapliga institutioner i Finland och i Norden.

Att arbeta med vetenskapliga tidskrifter hör till det akademiska vardagslivet för många som är verksamma vid eller affilierade till ett universitet. Nils Storå och John Hackman var båda involverade i *Budkavlens* verksamhet i ungefär trettio år då de skötte utgivningsarbetet vid sidan av sina övriga arbetsuppgifter. Dessa trettio år karaktäriserades både av kontinuitet och förändring när det gäller det redaktionella arbetet. Förändringarna berodde bland annat på den tekniska utvecklingen och på att ett större antal personer småningom involverades i utgivningsarbetet¹⁵.

Samtalet ovan berättar om den i hög grad informella arbetsprocess som präglade utgivningen av *Budkavlen* under många år. Då endast enstaka personer var involverade i utgivningen var det möjligt att sköta det redaktionella arbetet utan formella möten och utan en

starkt formaliserad arbetsgång och arbetsfördelning. Att *Budkavlen* skämtsamt kallades Kalven kan ses som ett konkret uttryck för denna informalitet och ”litenhet”. Kanske kan smeknamnet också betraktas som en intimisering av *Budkavlen* – som ett sätt att göra en tidskrift med krav på vetenskaplighet och professionalitet till något mera alldagligt, nära och bekant.

Även om tidskriften numera har ett redaktionsråd och regelbundna redaktionsmöten, har den informella karaktären som präglade utgivningen under Nils Storås och John Hackmans tid inte gått förlorad. Medlemmarna i redaktionsrådet utgörs av personal och forskare vid ämnena etnologi, folkloristik och kulturanalys som känner varandra väl. Det redaktionella arbetet kan därför fortfarande skötas smidigt och i ett nära samarbete.

Källor och litteratur

Intervjuer

Telefonintervju med John Hackman 6.11.2020 (kompletterad per telefon 16.11.2020, efter att John Hackman fått läsa utskriften av intervjun)
Telefonintervju med Nils Storå 23.11.2020 och 26.11.2020

Dokument i Nils Storås ägo

Skrivelse [1] som berör *Budkavlen*, odaterad, skriven av Nils Storå
Skrivelse [2] som berör *Budkavlen*, odaterad, skriven av Nils Storå
PM rörande *Budkavlen*, 17.2.1991, skriven av Nils Storå

Litteratur

Ehn, Billy & Löfgren, Orvar 2004. *Hur blir man klok på universitet*. Lund: Studentlitteratur.
Spring, Olle 2013. *När ordet vägde tungt: berättelser från blytiden i den grafiska industrin*. Ekenäs: Olle Spring.
Storå, Nils 1975. Folklivsforskning vid Åbo Akademi. *Budkavlen* 1974, s. 54–59.

Wikström-Holländer, Erica 1984. *Förlaget Bro och folksmaken*.
Meddelanden nr 8. Litteraturvetenskapliga institutionen, Åbo: Åbo
Akademi.

Internet

Altinget. <https://www.altinget.dk/navnenyt/mindeord-tidl-fuldmaegtig-i-nordisk-ministerraad-ulf-vasstrom-69>, hämtad 16.2.2021
Sjöhistoriska institutet. <https://www.abo.fi/sjohistoriska-institutet/sjohistoriska-institutets-historia/>, hämtad 5.11.2020
Stiftelsen för Åbo Akademi. <https://stiftelsenabo.fi/utbildningsfastigheter/>, hämtad 14.1.2021
Uppslagsverket Finland. <https://uppslagsverket.fi/sv/sok/view-103684-StoraaNils>, hämtad 26.10.2020

Noter

- 1 <https://www.abo.fi/sjohistoriska-institutet/sjohistoriska-institutets-historia/>, hämtad 5.11.2020; <https://uppslagsverket.fi/sv/sok/view-103684-StoraaNils>, hämtad 26.10.2020
- 2 Humanisticum på Biskopsgatan 13 i Åbo byggdes åren 1894–1896 för kommerserådet Ernst Dahlström enligt ritningar av Gustaf Nyström. Fastigheten testamentarades till Stiftelsen för Åbo Akademi 1924 och överläts till akademins användning 1930. Till en början inrymde Humanisticum Humanistiska fakulteten vid Åbo Akademi. Etnologiska institutionen, Historiska institutionen och Filosofiska institutionen inklusive institutionsbiblioteken fanns i huset fram till 2004. Idag inrymmer huset Donnerska institutet, Steinerbiblioteket och Åbo Akademis rektor (<https://stiftelsenabo.fi/utbildningsfastigheter/>, hämtad 14.1.2021).
- 3 Förlaget Bro grundades i Åbo år 1939 av Otto Andersson, som var professor i Musikvetenskap och folkdiktsforskning vid Åbo Akademi. Förlaget utgav främst skönlitteratur, men också vetenskaplig/populärvetenskaplig litteratur. Förlagets verksamhet upphörde år 1956. Förlaget var nära anknutet till Åbo Akademi genom att många lärare vid Åbo Akademi gav ut sina verk vid förlaget och genom att Åbo Akademiens publikationer distribuerades via förlaget (Wikström-Holländer 1984:1, 8).
- 4 Fil.lic. Ulf Vasström var t.f. intendent för Kulturhistoriska institutionen 1972–1973 och intendent från 1973 (Storå 1975:56). Vasström hade tagit sin licentiatexamen 1973. År 1975 flyttade han till Danmark där han arbetade på Nordiska ministerrådet. Han avled år 2012 (<https://www.altinget.dk/navnenyt/>

mindeord-tidl-fuldmaegtig-i-nordisk-ministerraad-ulf-vasstrom-69, hämtad 16.2.2021)

5 Jalorna är estniska allmogeskutor.

6 Nils Storå, PM 17.2.1991.

7 Nils Storå, PM 17.2.1991.

8 Nils Storå, PM 17.2.1991.

9 Nils Storå, PM 17.2.1991.

10 Faktor Runar Ferm började arbeta på Ekenäs tryckeri som springpojke år 1929 och pensionerades som överfaktor och teknisk ledare i december 1979 (Spring 2013:124–125).

11 Volym 1968 till volym 1975–1976 samt volymerna 1982 och 1983 (sammanlagt 8 volymer) trycktes i Ekenäs Tryckeri Aktiebolag. Volymerna 1977 till 1981 trycktes i Painotalo Gillot i Åbo. Från och med volym 1984 anlätades tryckeriet vid Åbo Akademi. Tryckeriet hette till en början Åbo Akademis kopieringscentral, men bytte i början av 1990-talet namn till Åbo Akademis tryckeri. För volymerna 1922–1927 hade F.W. Unggrens Boktryckeri i Vasa anlåtats. Volymerna 1928–1933 trycktes i Åbo Tryckeri och Tidningsaktiebolag och under perioden 1934–1965 anlätades Åbo Tidning- och Tryckeri AB. Volym 1966–1967 trycktes vid AB Sydvästkusten.

12 Nils Storå, PM 17.2.1991.

13 Nils Storå, PM 17.2.1991.

14 Nils Storå, skrivelse som berör *Budkavlen* [1 & 2], odat.

15 Bland annat har *Budkavlen* sedan 1993 haft ett redaktionsråd med ca. 6–8 medlemmar.

ANNA-MARIA ÅSTRÖM

Budkavlen i början av 2000-talet – förnyelsens decennier

Etnologin och folkloristiken i det svenska Finland omhuldas av tre institutioner, lärosätena vid Åbo Akademi, Svenska litteratursällskapet och dess folkkultursarkiv i Helsingfors samt Föreningen Brage. De är också alla på något sätt involverade i utgivningen av tidskriften *Budkavlen*. Åbo Akademi och dess institut för folklivsforskning har varit den aktiva utgivaren redan sedan 1928, men Föreningen Brage var dess grundare 1922 och utgivare tills man i Åbo tog huvudansvaret. Intill 1968 stod Brage med som utgivare av tidskriften. Svenska litteratursällskapet har hela tiden verkat som dess ekonomiska gynnare samtidigt som arkivarierna vid Folkkultursarkivet fungerat som aktiva skribenter i tidskriften.

Under *Budkavlens* första år, var det den tidens framstående etnologer och folklorister som stod för utgivningsidéerna i Brages sektion för folklivsforskning. Med i den var bl.a. socialantropologen Gunnar Landtmann, folkloristen Otto Andersson, etnologen K.Rob.V. Wikman, folklivsforskaren Fritz Burjam och folklivsforskaren Yngvar Heikel. En genomgång av *Budkavlens* innehåll under

Nyckelord: redaktionsarbete, paradigmskifte, refereeprocess, nordisk etnologi

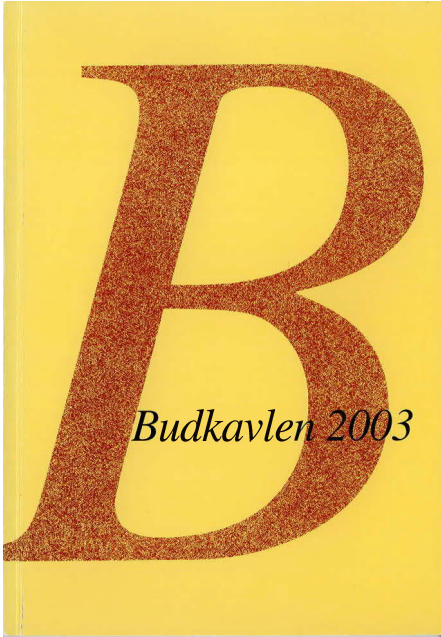
de första tjugo åren visar inte på en särdeles stor bredd (Åström 1996). Tidskriften utkom då fyra gånger om året och innehöll förutom vetenskapliga uppsatser också materialpresentationer och redigerade uppteckningar om folkliga fenomen i Svenskfinland. Det var främst folktro, byggnadsskick och textilier som behandlades i artiklarna. Föreningen Brages syfte var och är att ”bevara och skapa samt genom utövande verksamhet göra den finlandssvenska folkliga kulturen i vid bemärkelse känd såväl i hemlandet som utomlands.” Den utövande verksamheten och forskningen skulle gå hand i hand.

I tidskriften trycktes alla föredrag från de månadsmöten man höll och också föredragen av inbjudna gäster. Dessutom förekom recensioner, i allmänhet signerade av sekreteraren K. Rob. V. Wikman. Från det att Brage i samråd med Institutet för nordisk etnologi i Åbo stod för utgivningen fortsatte man på samma linjer och en blandning av kulturhistoria, etnologi och folkloristik var varumärket. Orsaken till att ett nytt institut blev utgivare var att *Budkavlens* eldsjäl, Wikman, hade flyttat till Åbo och blivit föreståndare för institutet.

På ett tidskriftsseminarium i anledning av Folkkultursarkivets femtioårsjubileum 1987, där alla i inledningen nämnda tre institutitioner medverkade, höll professor Nils Storå ett föredrag om *Budkavlen* medan undertecknad med ungdomligt mod stod för ett kritiskt inlägg om vår tidskriftsflora. Med bakgrund i både Brage och Folkkultursarkivet hoppades jag att *Budkavlen* skulle följa med sin tid och att det borde finnas flera moderna publikationer som värnade om våra ämnen.¹

På 1970-talet hade intendent John Hackman utsetts till redaktör för *Budkavlen* av den dåtida föreståndaren för institutet, professor Storå. John Hackmans insats för utgivningen var stor och man kan med full rätt hävda att det var han som verkade som huvudredaktör.

Då jag tillträdde som professor i etnologi i Åbo och fick utgivaransvaret, tyckte jag mig med min bakgrund i de två övriga instituttionerna, kunna förstå vad en livlig utgivning av *Budkavlen* kunde be-

Budkavlen 2003. Redaktionssekreterare John Hackman.

tyda. Den redaktionella utvecklingen skulle fortsättningsvis anslå en mycket seriös väg, men med en nygrundad tidskrift, *Laboratorium för folk och kultur*, hade ämnena etnologi och folkloristik redan fått en ökad synlighet. I den inhemska tidskriftsfloran var *Budkavlen* en pendang till både den etnologiska tidskriften *Ethnologia Fennica* som utkom på engelska och den folkloristiska *Elore*, som tidigt startat enbart som en nättidskrift.²

Budkavlens redaktionella förnyelse fr.o.m. början av 2000-talet är lätt presenterad och blev inte helt så varaktig som vi trodde. Fortsättningsvis har redaktionen verkat som en garant för ämnesval och kvalitet i innehållet, som ska bli huvudintresset i denna översikt. Den text som följer utgör reflektioner över min tid som ansvarig utgivare av *Budkavlen* 2000–2017. När jag ser tillbaka på den här tiden är det framför allt sökandet efter attraktiva teman för de olika åren som framstår som intressant. Hur en liten tidskrift redigeras rent praktiskt är också av intresse. Texten nedan är personligt hål-

len, emedan ett annat tonfall skulle verka missvisande och för objektiverande för en verksamhet som jag, liksom rådets övriga medlemmar, varit starkt engagerad i.

Redaktionella förnyelser

Ännu under början av 2000-talet fungerade Institutet för folklivsforskning, men närmast som ett mötesforum och en styrelse som verkade som tidskriftens redaktionsråd. Institutet lades ner 2010, men redaktionsrådet fortsatte och i det satt representanter för både etnologi och folkloristik. Redaktionsrådet verkade i samma banor under hela perioden 2000–2017 som det här ska handla om. Rådet bestod i början av 2000-talet av John Hackman, Lena Marander-Eklund, Kim Montin, Maria Schulman, Ulrika Wolf-Knuts och artikelförfattaren som ordförande. Vi beslutade årligen om häftenas innehåll, medan John Hackman som nämnt utförde det arbetsdryga hantverket med utgivningen av artiklarna. Lena Marander-Eklund fungerade som ansvarig för ”anmälningsavdelningen”.

Det viktiga i rådet var att se till att artiklar flöt in och där nyttjade vi våra kontakter åt olika håll. Förord, skrivna av ordföranden infördes för varje häfte, vilket inte tidigare hört till kutymerna. Motiveringen var att ett djuplodande förord skulle öppna upp häftena och utgöra ett reflekterande ramverk som sammanknöt de artiklar som valts för utgivningen. Dessutom översattes förordet nu till engelska, vilket redan tidigare gjorts med artikelsammandragen.

Den främsta nyheten var att vi övergick till att starkt stöda tematiska häften. Avsikten var att sammanhållet peka på att också vi i Åbo hade ett så brett register att vi kunde samla uppsatser som knöt ihop till varandra och som kunde ge en mångsidig bild av något fält istället för att varje häfte skulle samla artiklar över spridda teman. Det här innebar att vi vidtalade olika personer som arbetade med liknande tematik att lämna in artiklar. Som lärare i ämnena etnologi och folkloristik hade vi också insikt i vad nyblivna kandidater och magistrar hade åstadkommit och om någon av dem kunde tänkas kunna publicera sig. Man kan säga att rådet var aktivt med

förslag på artikelskribenter och också vid val av teman. Efter något år kom vi överens om att det vore bra med en långtidsplanering, så att vi funderade över teman ca tre till fem år framåt. Under perioden var häftet 2010 det enda som vi utgav som ett blandat nummer. Utöver teman var de böcker som skulle recenseras uppe i rådet, men Lena Marander-Eklund fick fria tyglar att sköta avdelningen för recensioner.

Utseendemässigt hade *Budkavlen* en snygg lay out i olika skiftande pastellfärger med ett stort B som signatur. Denna lay out hade gällt sedan decennieskiftet 1990. Med den sobra lay outen ville man peka på det seriösa i utgivningen, hylla det gamla namnet men samtidigt vara modern. Intill sin pensionering 2005 verkade John Hackman som garant för utgivningen genom att hålla i trådarna för artikelsamlingen. När häftet väl var samlat fick jag läsa alla artiklar för att författa förordet. Det var Sanna Lillbroända-Annala som tog över utgivningen efter John Hackman.

Också marknadsföringen av tidskriften upptog vårt intresse. Från år 2007 fick tidskriften undertiteln *Tidskrift för etnologi och folkloristik*, för vi antog alla att namnet *Budkavlen* inte var tillräckligt upplysande för en större publik. Vi såg till att tidskriften upptogs i den finlandssvenska årligen utkommande *Bokkatalogen* och att *Budkavlen* också deltog på tidskriftsavdelningen vid Helsingfors bokmessa, där redan *Laboratorium för folk och kultur* varit med sedan länge. Och där syntes ju också Litteratursällskapets serie *Folklivsstudier*. Alla tre institutioner ”hängde med” i och med sina publikationer.

2008 beslöt redaktionsrådet att *Budkavlens* lay out skulle förnyas – men på ett mycket hovsamt sätt. För både den äldre lay outen och den nya var vår anlitade expert grafikern Henry Forssell. B:et och texten *Budkavlen* i en något antikverande stil blev kvar men flyttades uppåt pärmen och färgen byttes till att genomgående förbli vackert duvblå. Pärmen försågs nu med en tematisk färgbild mitt på. I arbetet att hitta lämpliga bilder visade sig redaktionssekretären Lotta Wessberg mycket skicklig. Dessutom blev signaleringen av innehållet stramare genom att temahäftena nu också oftast

fick temat präntat på pärmen. Beslutet att medta en tematisk bild kopierade vi nog från andra etnologiska tidskrifter, *Etnologia Fenica* hade till exempel försett sin pärm med bild redan i början av 1990-talet. Avsikten var att bilden skulle understryka temat. Bilder inne i artiklarna var redan sedan länge en beprövad metod att ge ytterligare dimensioner åt det ämne som avhandlades. Baksidestext infördes 2009.

Dessutom infördes 2008 ett *Call for Articles* med följande års tema och en uppmaning att även följa *Vägledning för författarna* som tryckts sist i häftet redan sedan 2004. Redaktionsrådet hade nu krympt till enbart Sanna Lillbroända, Lena Marander-Eklund, Lotta Wessberg och undertecknad. Att vi ville rikta oss också utåt hade att göra med att vi insåg att en vetenskaplig öppenhet krävde en större genomskinlighet i artikelvalet. Det fick inte förbli så att vi enbart var självproducerande, utan också utomstående forskare borde klart informeras om att det här var en tidskrift man väl kunde publicera sig i.

Till ett refereesystem övergick vi 2010. Alla vetenskapligt ansedda tidskrifter omfattade refereeprocesser i dessa tider och i vissa fall – inte i vårt – var refereeprocessen ett krav för att få finansiering. Här ville vi följa med utvecklingen utan att vi var direkt tvungna till det. Tidskriften skulle då vara i samma klass som andra, resonerade vi. Det betydde dock mycket mera arbete.

Ett nordiskt anslag och refereeprocess

Det verkligt nya i samband med lay out-förnyelsen 2008 var att breddningen från ett finlandssvenskt anslag till ett nordiskt skedde över en natt. Med ett sådant val kunde vi peka på en vetenskaplig internationalisering som då var aktuell genom att nationella publikationsfora med deras klassificering började utvecklas i alla länder. I dem krävdes nya mera vidgade inriktningar för att få höga poäng. Här resonerade vi också att en ren finlandssvensk ”etnisk” tidskrift inte mera passade in på tidskriftsfältet. Det fanns inte plats för något reservat. Överlag började tidigare ”nationella” tidskrifter i

dessas tider att frånga det nationella uppdraget. Jag minns att beslutet gjordes något motvilligt från min sida, eftersom jag såg en fördel också i en egen budkavle och att vi från vår lilla horisont kunde bidra också med högintressanta bidrag, bara vi gjorde det bra. Men: Det första nya temanumret fick symptomatiskt heta *Norden och Europa* som signatur på den nya inriktningen.

Genom refereeprocessen kunde tidskriften med gott samvete bibehålla sin strikt vetenskapliga karaktär. Efter Sanna Lillbroända-Annala tog jag själv över den praktiska utgivningen, vilket jag är synnerligen glad över. Själva arbetet med refereeprocessen beredde mig – underligt nog – stor glädje. Den var ytterst lärorik. För det första breddades med ens hela tidskriftens kontaktfält och för det andra blev inte artikelförfattarnas bidrag de enda i en dialog om innehållet, vare sig det gällde frågeställningen, den teoretiska ansatsen eller behandlingen av ämnet. Dialogen via granskningsutlåtandena och överväganden om dem alla bidrog för mig som redaktör till fördjupade insikter. För *Budkavlens* del betydde det en ytterligare uppstramning av artiklar som redan var goda. För förorden betydde det att också synpunkter från refereeutlåtanden kunde införas i argumentationen.

Den sista redaktionella förnyelsen var att förutom för de referee-granskade artiklarna, ge utrymme också för *Översikter och granskningar* som inte hade genomgått refereeprocess. Det skedde 2017.

Varthän?

Några reflektioner över den redaktionella utvecklingen behövs innan den tematiska utvecklingen i årgångarna ska analyseras. *Budkavlen* hade alltsedan Åbo Akademi tog över fortsatt att vara en strikt finlandssvensk angelägenhet. Tidskriften var framför allt den svenskspråkiga etnologins och folkloristikens ansikte utåt, mot det övriga Finland och mot Norden. Orsaken till en viss etnologisk övervikt torde ha varit att de ansvariga utgivarna genomgående hade varit etnologer. En stark blandning av kulturhistoria och etnologi hade tidigare varit ledstjärnan. Både forskare inom de tre ovan

nämnda institutionerna, också folklorister, studerande och fria forskare skulle också nu fortsättningsvis fungera som skribenter.

Av de närmare 100 artiklar som publicerades åren 2000–2017 var 36, dvs. över en tredjedel skrivna av studenter eller nyblivna magistrar i ämnena. Det var ett fint forum för dem att ge ut sina första artiklar och också en möjlighet att presentera nya teman, som troligtvis aldrig annars hade nått publicering. I det här skedet kunde vi nästan ”välja och vraka” bland fina magisterstuderandes alster i både etnologi och folkloristik.

Det var stadigt intill 2010-talet bara fenomen inom det svenska Finland som analyserades, låt vara fenomen valda så att de motsvarade den vetenskapliga utvecklingen på annat håll. Vid recensionsavdelningen var förhållandet något annorlunda. Eftersom samtliga studenter och forskare även behärskade finska fanns här en stor möjlighet att presentera inte bara ”finlandssvensk forskning” (finns det något sådant?) utan också finsk nyutkommen litteratur i ämnena. Det var vår ambition att verka som bro mot det övriga Norden på det här sättet, även om vi kanske inte alltid lyckades.

När vi ändrade kurs även allmänt mot Norden var vi medvetna om att förändringen skulle bli stor. Det betydde att Svenskfinland, som region, inte längre allena var analysområdet. Hur vår vardag och vårt ”folkliv” framträder får inte heller mera lika stort utrymme. Samtidigt betydde refereeprocessen att det allt mera blev både etablerade forskare – och nordiska forskare, främst från Sverige – som kom att prioriteras. Efter 2010 har bara tio artiklar av studenter publicerats. Andelen etablerade finlandssvenska forskare från Åbo Akademi och Folkkultursarkivet minskade också som skribenter, från 20 före 2010 till tio efter.

Fastän perioden efter 2010 är mycket kortare var trenden ändå klar. Tillsammans med studenterna utgjorde dessa ”inhemska forskare” över hälften av skribenterna före 2010. Däremot förbyttes magistrarnas artiklar hela tiden mot artiklar av doktorander och post dok-forskare trots att det är svårt att avgöra när nyblivna magistrarska klassas som doktorander utan att gå igenom doktorandavtalen.

För studerandena och doktoranderna utgjorde ett mindre utrymme i *Budkavlen* inte ett så stort problem eftersom tidskriften *Laboratorium för folk och kultur* fanns att tillgå. Efter år 2000 kom den tidskriften att i hög grad bli ett språkrör för studenterna. De kunde utge egna häften och deras seminarieuppsatser kunde se trycket. När *Laboratorium* fr.o.m. år 2015 enbart utges över nätet är det de forna studenterna som helt övertagit den redaktionen.

Ett val att bibehålla svenska och de övriga nordiska språken som utgivningsspråk var inte svårt att göra, för vi ansåg att det i Norden finns en tillräckligt stor läsekrets för nordiska språk. Språkvalet har betytt att tidskriften i det tvåspråkiga Finland fortfarande betraktas som viktig också för inhemsk humaniora. Det som ännu återstår är att försöka höja tidskriftens klassificering på Finlands Publikationsforum. Den tematiska utvecklingen behandlas nedan som tre perioder, *helheter och landvinningar*, 2000–2007, *bredare perspektiv och nya kombinationer*, 2008–2011, och *horisonten vidgas och behandlingen fördjupas*, 2012–2017.

Tematiska helheter och landvinningar från millennieskiftet till 2007

Trots att *Budkavlen* till det yttre höll sig lik intill 2007 skedde gradvis en innehållsmässig förändring. Man kan säga att tidskriften varit vetenskapligt och metodologisk följsam utgående från utvecklingen på annat håll. Norden har ständigt varit en speglingssystem, men också naturligtvis England och Tyskland på grund av den teoretiska litteratur som utgivits, främst inom grannvetenskaperna i den anglosachsiska världen men också inom den tyska etnologin.

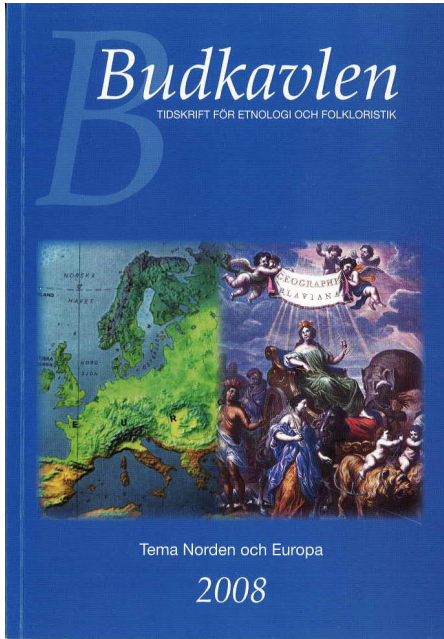
Den översikt av *Budkavlens* innehåll som görs nedan, analyserar dock inte influenserna utifrån. Inte heller artiklarnas innehåll i sig ska ses över. Det som redaktionen kunnat styra är valen av teman och hur kompositionen av varje nummer tagit form. Följaktligen är det den tematiska utvecklingen och kompositionen av häften som här kommer fram i och med att artiklarnas ämnesfält, ofta ”ihop-

klumpade” blir omnämnda. Här ska inte heller varje år genomgå utan avsikten är att peka på förändringar i de stora linjerna.

Genusforskning

Ämnesfälten genusforskning, etnicitetsforskning och kulturarvsdebatten, bland annat, satte sina spår i *Budkavlens* artiklar åren 2000–2007. Redan i häftet 1999 kom också urbanitetsstudier med. Genusforskning hade blivit aktuell vid Åbo Akademi under 1990-talet och år 2000 presenterade *Budkavlen* ett kvinnonummer, medan 2001 ägnades mansproblematik. Det intressanta i de ämnen som belystes 2000 var att den kvinnliga tematiken var starkt traditionell med mat, barnafödande och trasmattor som teman, men också hur parrelationer syntes i brevväxling under krigsförhållanden och som representationer i bröllopsfoton. Bara en student stod för en tematisk förnyelse genom att analysera ungdomars mobiltelefonanvändning, vilket var helt utanför temat. Samtidigt var behandlingen i kvinnoartiklarna inte traditionell utan fokus låg på kropp, praxis och dialog. Skribenterna har analyserat detta att vara kvinna genom olika praktiker, förhållningssätt i vardagen och genom att man både minns och fört vidare sina erfarenheter. Själv- och samhällmedvetenhet fokuseras i artiklarna.

Numret som fokuserade på mansfrågor, år 2021, var kanske det nummer som tydligast bröt mot äldre förhållningssätt, både genom ämnesvalen och behandlingen. Olika ämnen gick tillbaka på vad som presenterats i proseminarier där könskonstruktion, könsidentitet och manlig företagsamhet varit aktuellt. Tre artiklar, om mansroller och ideal i nya ”hem- och personfokuserade” manstidningar, teknologisk sportighet i Formel1-tävlingar och etniska butiker i Åbo förde in åtminstone etnologin till helt nya plan. Med student-skribenterna kom också nutidsetnologin att få ett betydligt starkare fäste. Genomgående har dock också den forna kulturhistoriska inriktningen lyckats komma med, i mansnumret med en artikel om tidiga järnbruk i Finland.

Budkavlen 2008. Redaktör Sanna Lillbroända-Annala. Layout Henry Forssell.

Metoder, den nya kulturhistorien och museologi

Den stora förändringen kommer mera fram i behandlingen av de olika fenomen som analyseras, som redan förberedades i kvinno-numret. De undersökta fenomenen är ofta traditionella de följande åren också, som t.ex. hantverk, hemprydnader och fastlags seder, men ambitionen har varit att ge nya synvinklar genom nya metoder. År 2003 var uttryckligen de etnologiskt-folkloristiska metoderna fokus i artiklarna som behandlade både intervjuarnas roll och hur man tacklat det som känts främmande i både intervju- och frågelistmaterial samt i brevdokumentation. Här trycktes föredrag som hållits på initiativ av Svenska litteratursällskapets traditionsvetenskapliga nämnd. Avsikten var bl.a. att via fokusering på materialslagens tillkomstsätt och främliggöranden komma olika slags livsformer och vardagsliv på spåren.

Det kulturhistoriska/museologiska arvet har ständigt syns och medvetet uppmärksammats i *Budkavlen*, men också här med nya

metodologiska synvinklar, som t.ex. genom en åtskillnad mellan vad som *finns* och vad som *görs* på museer. Under början av 2000-talet ägnades mycket intresse i undervisningen och forskningen åt historiebbruks- och kulturarvsdebatten. Också i Åbo var många engagerade genom sina doktorsavhandlingar och det gav också spår i artiklar i *Budkavlen*. Här belystes i senmodernitetens och globaliseringens kölvatten hur traditioner och förhållningsätt till historien fick nya uttrycksformer och betydelser. Nya musei- och historiebbruk som dramatiseringar och iscensättningar med spektakulära metoder analyserades. Med fokus på nya roller i sådana tillämpningar synades identitet, gemenskap med det lokala och hur släktband och traditioner kunde knyta an till något som redan känts förlorat. I evenemangen betonades nu också historiska personer och verkliga enskilda människooöden. Detta ingick i den informalisering av kulturen som lyftes fram av teoretikerna.

Som exempel kan nämnas att när skeppargården Pellas på Åland presenterades som ett museum ägnades mycket utrymme åt ägarläkten och enskilda personer anknutna till gården och när olika historiebbruk analyserades, kunde man upptäcka också existentiella historiebbruk, av vilka en del kopplas till individuella identiteter och minnen. Lokala bemärkta personer kunde plockas fram och deras liv presenteras t.ex. via utklädning och skådespeleri, vilket förekommit t.ex. i Lovisa. Lekfullhet, fantasi och betoning på upplevelser lyftes fram som medel att få historien mera levande. En del skribenter hävdade å andra sidan kraftigt betydelsen av museernas krav på autenticitet med deras materiella evidens i föremålsbestånd och platser som kunskapsbanker. Det innebar också att närheten till det museala fältet ständigt satte sina spår i artikelutbudet.

Den etnologiska tiden

Det kulturhistoriska har således behandlats dels genom museologisk tematik men också genom regelrätta historiska analyser. Här hade den Nya kulturhistorien en viss betydelse som inspiration.³ Ett temanummer (2006) ägnades följaktligen *Tiden*. Här uppfattades tiden som en utdragen process som svept över Europa och Finland

och i häftet följde artiklar som i kronologisk följd tog upp antika fenomen (folklore), medeltida dimensioner (bildproduktion), 1700-talet (representationer på Sveaborg), sekelskiftet 1900 (borgerlig villa), kriget 1939–1945 (avbrott i normalitet) och slutligen 1950-talet (kvinnlighet/bröllop). Numret utgick från att tiden historiskt sett uppfattas antingen som en kronologi, där händelser och perioder avlöser varandra, eller som skedena själva i form av perioder som avlöser varandra. I etnologisk-folkloristisk belysning blev sätet att belysa tiden nyanserat på helt andra sätt. Då det var möjligt, som i analyser av 1900-talet, kunde bearbetningen av materialet, det må ha gällt brev, frågelistsvar eller fotografier, förankras i de medagerandes uppfattningar. För äldre tider gällde mera hur tidsperioderna sedermera förankrats, materialiserats och t.o.m. återupptäckts, men också hur de kunde förstås som minnen. Då var inte tidsuppfattningarna i sig i fokus, utan snarare vad som skiljer perioder från varandra och vad som blir typiskt eller uppfattas som typiskt för en viss historisk period. Tematiken fördjupades genom en strävan att hitta dolda innebörder och/eller korrespondenser mellan nutida och tidigare tolkningar. Nutidens representationer av tidigare epoker är i sig värda att studeras. Det sker i nya kontexter och då är det redan historiebruk som analyseras. I artiklarna blir man varse att både etnologin och folkloristiken är angelägna om att syna de agerande individernas egna tolkningar. Det historiska, det tidsliga och det tidsmässigt utdragna, museala frågor och historiebruk har naturligtvis inte behandlats bara i detta nummer, men här var de medvetet i fokus.

Det visuella

Under perioden 2000–2007 ägnades ytterligare en plats i artiklarna. Bildbruk, nyttjande av bilder, är viktigt inom traditionsvetenskaperna. Redan i den etnologiska dokumentationen ingår såväl tecknandet som fotograferandet (Gustavsson 2015). Denna aspekt blir viktigt framförallt i de etnologiska arkiven, som har som en av sina uppgifter att tillvarata fotografier och numera även presentera dem i bildbanker. Inom konstvetenskapen är visuella studier en egen genre medan visuell antropologi ägnar sig åt vi-

suellt betraktande och främst användningen av film. Inom etnologin har fotografiet ställts i fokus då främst byggnadskick men även föremål och folkseder fotograferats. Periodens sista temahäfte 2007 ägnades *Bilder och fotografier* för att utvidga vår syn också på andra bilder och de kontexter bilder uppträder i. Utöver presentationer av bildsamlingarna i Svenska litteratursällskapets Folkkultursarkiv och det kulturvetenskapliga arkivet Cultura vid Åbo Akademi, innehåller numret två artiklar om album, dels poesialbum, som ofta också innehåller glansbilder och dels regelrätta fotoalbum. Återigen är fenomenet synliggjort genom intressanta infallsvinklar, poesialbumen genom olika ingångar från det triviala till skönlitterära och fotoalbumen som tydliga visuella levnadsberättelser.

* * *

Här har pekats på hur de olika häftena genom tematiska helheter strävat att belysa större problemkomplex än vad enskilda artiklar förmår göra. En seghet i strukturerna har varit att tematiken ofta inte lyft från de traditionella etnologisk-folkloristiska ämnesfälten och genrerna. Däremot har påpekats att artiklarna i de flesta fall utgjort landvinningar i metodologiskt och också teoretiskt hänseende.⁴

Det tidigare nämnda mansnumret innehöll också en artikel om Elvis Presley som ikon. Som en pendang till denna artikel finns i 2007 års häfte samma skribents artikel om bilder i reklam för ansiktskrämer mot åldrandet, där han paradoxalt finner element av döden i modellernas vita anleten. Vilket inte framkommit, är att också några relevanta artiklar om etnicitet presenterats, bl.a. om åländskhet, om finnar på Åland och om emigranternas bruk av musik. Andra separata tematiska landvinningar vore i sin tur en artikel om musik och tre om sport, både den om teknologisk sport i Formell1, som redan omnämnts, men också två artiklar om fotboll. Musikartikeln behandlade musikgenren Black metal. Här har folkloristiken visat på nya vägar.

Temanumren som ovan lyfts fram kan snarast ses som försök att hålla i kapp med tiden. Och ”i tiden” hade legat att intressera sig för det historiska, för metoder, för genus och för bildsamhället.

Bredare perspektiv och nya kombinationer 2008–2011

Med ett fastare grepp om redigeringen efter 2008 eftersträvades en ny inriktning som skulle spegla det faktum att allt flera etnologiska institutioner valt ett mera alleuropeiskt fokus och t.o.m. bytt namnet till Europeisk etnologi. De vetenskapliga disciplinerna vid Åbo Akademi hade bestämningen nordisk i sina namn och den saken hade vi inte för avsikt att frångå. Tvärtom diskuterades det mycket i den humanistiska fakulteten hur vi kunde erbjuda både inhemska och utländska studerande mera kurser som tillsammans kunde täcka hela fältet nordisk kultur. *Budkavlens* svar på de europeiska trenderna var också att utvidga sig geografiskt, men att hålla sig till de närmare områdena, dvs. Norden. En eftergift för det europeiska var främst att det första temanumret efter lay out-reformen fick rubriken *Norden och Europa*. Genom refereeprocessens införande kom det nordiska deltagandet i form av nya artikelskribenter succesivt att öka och då blev den nordiska inriktningen ett faktum. Som en intressant fotnot kan nämnas att också *Ethnologia Fennica* preciserade sin geografiska inriktning, som mera ”mellaneuropeisk” eftersom *Budkavlen* riktade sig mot Norden. Det innebar att den förra inriktade sig mot de forna socialistiska länderna.

Vad som karaktäriserade tiden 2008–2017, dvs. tio år till in på det nya millenniet, var inte bara den geografiska spridningen utan en ännu större teoretisk medvetenhet och fokusering på nya infallsvinklar som kommit upp. Nu ville redaktionen uppmärksamma också det konfliktfyllda, det problematiska i det etniska, den ständigt ökande rörligheten, både rent faktiskt, men också kulturellt. Dessutom eftersträvades mera fokuseringar på uppenbara fenomen som konsumtion, de dialektiska eller triadiska förhållandena rum/kropp/det virtuella, ja, även det digitala i alla dess nya introduce-

ringar i vardagslivet.⁵ Visserligen hade dessa fenomen redan varit påtagliga i början av millenniet, men *Budkavlen* hade inte riktigt ”hängt med i svängarna” som det heter, vad gällde analyser om de fenomenen.

Fortfarande Svenskfinland och Finland

De tre första tre åren efter 2008, när vi faktiskt tyckte oss vara inne i en ny fas – kanske för att häftena såg så vackra ut? – blev dock samtidigt fortfarande tillbakablickande. Norden och Europa-häftet blev ett sätt att syna hur den nordiska etnologin löpt i parallella banor i de olika länderna med etnologiska gestalter som K.Rob.V. Wikman och Börje Hanssen, musik- och folkloristikprofessorn Otto Andersson och paradigmskiften inom etnologin i Sverige och Finland. I artikeln om paradigmskiften påpekar skribenten att länderna gått skilda vägar därför att den finländska etnologin också varit influerad av den ryska med rötter i 1800-talets etnografi. Den tidiga ryska etnografen betonade etniska grupper och regioner, snarare än kulturområden och klasskulturer, som den svenska etnologin varit inne på. Att syssla med kulturen inom Svenskfinland som region hade därför inte betraktats som något underligt. Andra fokuseringar vad gällde kulturen på 1900-talet var etnologiskt sett en stor förändring via industrialisering, urbanisering och modernisering i den finländska etnologin, jämfört med kulturutveckling, klassmedvetenhet, teknologi och masskultur som bakgrundsfaktorer inom etnologin i Sverige. Här kan man konstatera att etnologin vid Åbo Akademi, som svensk till undervisningsspråket på sätt och vis legat mellan den rent finska etnologin och den ”rikssvenska” och det är *Budkavlen* också ett bevis på. Det tyska inflytande på den finska och den finlandssvenska etnologin ska också poängteras, vilket märks i referenserna i artiklarna, liksom det europeiska inflytande överlag.

Att de studerande också intresserade sig för det globala och att bryta sig ut märktes 2008 i två artiklar om turism och resande, den ena om äldre resenärers resor till fjärran länder, den andra om Erasmus-utbytet.

Det nära och det svåra

Under de sista åren med finlandssvensk fokusering visade *Budkavlen* hur en djupdykning i vår egen kultur kunde vara berikande för förståelsen av vår vardag. 2009 var fokus på *Familj, hem och släkt* och här presenterade sig en student och fyra vid institutet etablerade forskare. Familjejulen på Åland, familjen som begrepp, höghusboende i Helsingfors på 1950-talet, familjerelationerna i brevväxlingen under kriget och bikulturella familjer i Åbo, Nystad och Mariehamn fick sina analyser. Häftet var samtidigt en översyn på vad som pågick inom åboetnologin – och folkloristiken. Det visar sig i efterskott vara en inriktning på nära relationer i helt all dagliga förhållanden. Hem och familj problematiserades enligt boende, dialoger och kulturmöten inom familjer.

Ännu 2010, det första året med refereeprocess, var *Budkavlen* återigen trots all förnyelseiver mycket traditionell. Det var ett blandat nummer och igen var det en student som stod för aktuellt ämnesval, om filmtittande hemma och på bio. Ett folkloristiskt och rikssvenskt inlägg var en uppsats om botare i Norrland och Svealand under 1600-talet, vilken visade att *Budkavlen* var trogen sitt kulturhistoriska uppdrag; de inhemska bidragen handlade om finnar på Åland och kriget i frågelistsvar.

I följande nummer 2011 med utomstående sakgranskare, var innehållet fortfarande klart inriktat på särfall av vardagen i det finländska samhället. Här eftersträvades förståelse för det traumatiska och svåra som de finska krigen inneburit också för de svenskspråkiga i landet. Med temat *Konflikter* var det krigen som var fokus i fyra av de fem artiklarna medan en behandlade det säregna mötet mellan Alaska-indianerna och de finländska tjänstemän som var stationerade i Alaska under dess ryska tid. Här utmärker sig också de folkloristiska bidragen av nyblivna magistrar med lika imponerande listor av internationell och teoretisk litteratur som de mera etablerade forskarnas.

Brytningstiden 2008–2011 var givande men det märktes tydligt att det inte gick att omorientera sig snabbt på det innehållsmässiga pla-

net. Det behövdes något år för att göra den omställning som hade planerats eller som vi trots automatiskt skulle infalla som resultat av de ändrade utgivningsprinciperna.

Horisonten vidgas och behandlingen fördjupas 2012–2017

Från 2012 då jag skötte refereeprocessen började de svenska bidragen öka. *Budkavlens* nya inriktning mot det nordiska började ge frukt. Nu accelererade samgången med den svenska etnologin inte minst på grund av att refereeprocessupplägget hade blivit inkört. Arbetet blev nu ett tvåmansjobb eller tvåkvinnosamarbete mellan Lotta Wessberg och mig. Redaktionen var stadigt med och välsignade teman, skribenter och refereepersoner. Redaktionen hade utökats med Sonja Hagelstam och Blanka Henriksson. Det var be tryggande med en redaktion, vars medlemmar hade olika kontaktnät som också underlättade processen att hitta sakgranskare. De följande sex årens teman var *Fritid och vardag*, *Rumslighet och rörlighet*, *Kulturarv och konsumtion*, *Ålder och generation*, *Arbete och engagemang* samt *Den virtuella världen*, mitt sista år 2017. Dessa teman speglade intresseinriktningen inom den nordiska etnologin och folkloristiken, tyckte vi, och mycket riktigt började våra *Call for Articles* också nå t.ex. etnologer i Lund, Göteborg och Umeå! Vid dessa tider gjorde också Svenska litteratursällskapet traditionsvetenskapliga nämnd, dit vi alla hörde, riktade besök till de nordiska kulturvetenskapliga institutionerna i Köpenhamn, Oslo och Stockholm/Uppsala. Besöken innebar att våra etnologiska institutioner visade sig för varandra och vi som artikelskribenter också kunde mötas och inspireras av t.ex. varandras bokutgivning.

De sex åren 2012–2017 motsvarade mycket det som jag i mitt ungdomliga övermod hade efterlyst redan 1987: Det var engagerande artiklar om nutidsfenomen skrivna på ett mera ledigt språk än tidigare. Men det var också djuplodande och fokuserade på hur materialet kommit till och hur det kunde användas. Blicken vändes både inåt och utåt, mot funderingar t.o.m. kring existentiella frågor och

frågor som utmanade gängse värderingar i samhället. Också plats och rum problematiserades och kollisioner mellan traditioner och senmodern tid togs upp. Det intressanta var att presentationen i artiklarna inte alltid följde gängse bruk med problemställning och problemlösning, utan texterna tenderade att följa sin egen logik. Det gällde att fördjupa det redan utforskade, att komma med nya synvinklar på förhållandet mellan kultur och individ och kanske på ett mera direkt sätt än man vanligen gjort. Forskarens egen erfarenhet av världen fanns med på ett påtagligt sätt än tidigare. Analyser av kulturarv och nya kulturella fenomen samsades med varandra. De sex sista årens tematik ska synas enligt två huvudfåror: Artiklar med fokus på det *rumsligt-kroppsliga* respektive *plats- och tidsöverskridande*. I båda riktningar spelar det materiella en viss roll.

Det kroppsliga, det rumsliga och det autoetnografiska

Under åren publicerades tre artiklar som var essäistiska till sina upplägg och en artikel som behandlade rumsproblematiken hos en känd finlandssvensk essäist. Här uppstod problem i refereeprocessen som jag ska återkomma till. Med det kulturanalytiska anslaget med en mera essäistisk form inföll en förskjutning i det som kunde kallas vetenskapligt. De tre artiklarna jag avser är en om Marthaförbundets hushållsrådgivning på svenska i Finland i häftet *Vardag och fritid*, en annan som hade titeln *Mellanrummets poesi. Om väntan, platser och tid* i häftet *Rumslighet och rörlighet*. Den tredje behandlade vandrande och spatial tillhörighet och analyserade vad hem och hemlöshet kunde stå för och vad vandrande betydde i sådan belysning. Rörande artikeln *Mellanrummets poesi* kan man säga att skribenten eftersträvar en närmast poetisk text, redan rubriken antyder det. Skribenten är ute efter att söka något hon kallar mellanrummet, som framförallt är mentalt, men som kräver vissa platser för att infinna sig. Samtidigt är texten autoetnografisk, ett begrepp som låg i tiden. Det existentiella utgörs här av ett sökande av en plats där man kommer i kontakt ”med sin äkta subjektivitet, vad vi är bortom modernitetens pockande krav.” Marthaförbundets råd hade att göra med en ”mera med mindre”-filosofi och hur den

kunde praktiseras i vardagen. Det var fråga om materialiseringar och praktisering av hushållande, dvs. hur filosofin kunde omsät-
tas i praktiken. Vardera artikeln handlar också om kroppen, hur
den försätts i vissa rum och vad som då händer, och hur man med
kroppsrörelser kan åstadkomma något ”mera med mindre”. I arti-
keln om vandrandet låg kroppens rörelser i fokus. Med en analys av
förhållandet mellan rörelse och platstillhörighet strävar författaren
här att via flanörens perspektiv – associativt och reflekterande och
iakttagande – öppna för olika tolkningar av vandrandet, gästandet
och det rumsskapande gåendet. I samtliga artiklar-essäer är det au-
toetnografiska tilltalet tydligt.

Överlag var också fenomen som att frigöra sig från vardagen
på många sätt studieobjektet. Det finns artiklar t.ex. om hur
vardagsveckan bryts (fredagsmys), hur lekfull inställning till
vardagliga fenomen blomstrar (fantasifull fankultur), hur upple-
velsebaserade återgångar till äldre tiders kulturfenomen fånglar
idag (butiker på gatuplan, deltagande i hantverksaktiviteter,
trästaden som miljö), och hur nationella identiteter framläggs i
studentsammanhang (Erasmuskulturen). Här blandas analyser av
traditionella fenomen och senmoderna inställningar, återigen ett
bevis på att etnologin och folkloristiken genomgående har strävat
att förnya sig, samtidigt som man förhållit sig skapande till sin
egen historia och de intresseinriktningar som förekommit också
tidigare. Att *Budkavlen* här har upprepat sig, kan också ses som att
man varit sin egen tradition trogen.

Tiden, metoden och det virtuella

Numret om *Ålder och generationer* (2015) kom att få ett parallellt
upplägg till det som hade utgjort den röda tråden i *Budkavlen* 2006
om *Tiden och det förflutna*. Också här var det kronologin, i livscykel,
som strukturerade ordningen av artiklarna, där ämnena fokuserade
på faser i människans ålder: barn och ungdomar (deltagande ob-
servation och jeans), gifta kvinnor och hemmafruar, åldrande och
kvinnlighet samt slutligen om släktföremålets övergenerationella
vandring och betydelse i hemmen. Artiklarna återgick också på

teman i det första numret 2000 där kvinnoaspekten var utgångspunkten. Artiklarna om ungdomskulturen tog fram – liksom artikeln om mobiltelefoner 2000 – hur föremål och materialiseringar, som t.ex. jeans, kan strukturera kroppskänslan men också ungdomarnas inbördes förhållanden.

I många artiklar hade både intervjumaterial och frågelistmaterial problematiserats under åren. Både de autoetnografiska artiklarna och de kulturhistoriska artiklarna hade tagit sig an materialiseringar och nyttjat personliga anteckningar. Brev och dagböcker hade nyttjats för analyser av fenomen också i nutidsstudier. I jämförelse med de autoetnografiska ansatserna, som kräver mycket analys, självanalys och tankearbete är metoden deltagande observation sällsynt arbetskrävande och utmanande för forskaren. Därför är det fint att också en sådan artikel publicerats, just om ungdomarnas inbördes förhållanden och hur sambandet utvecklas mellan den undersökande forskaren och de undersökta. I synnerhet när olikheter som ålder och kön blir avgörande för hur samarbetet växer fram, blir också här den autoetnografiska aspekten viktig att tillgripa vid analysen.

Att det materiellas betydelse för identiteten kommer fram i så olika föremål som ungdomars jeans och medelålders förhållande till sina släktföremål går tillbaka på vad som inskrivs i föremålen. Informanterna måste känna till – i dessa fall – antingen märken eller föremålens proveniens för att kunna ge dem viktiga dimensioner för dem själva som upplevande individer. Och forskaren måste försöka frilägga dessa betydelser och dimensioner. Här var vi inne på hur föremålsforskningen fördjupats genom nya kunskaper i förhållandet människa- materia.⁶ Dyliga nya inkörsportar ger en möjlighet att analysera kulturella artefakter på mera spännande sätt än via deskriptiva analyser eller fokus på regelrätta betydelser för innehavarna. Här har den teoretiska medvetenheten om materialisering i studierna varit avgörande för resultatet.

Det konkreta och det virtuella, arbete-fritid

Under åren 2016–2017 blev refereeprocessen på olika sätt viktig för utformningen av artiklarna. Tematiskt var de två sista numren varandras motsats, det *konkreta* via arbete och kropp – mot det *virtuella*, också här både i förhållande till arbete och utkomst men också till fritidsnyttjande. Nu hade upproppen nått både finska och svenska etnologer och belysningen kunde gälla sjukskötare i Skåne, sjöbevakare längs Finlands kuster samt jordbrukarhustrur i Norra Sverige och modebloggerskor, där orten i sig inte var avgörande. Med de utvalda experterna på motsvarande fenomen bland sakgranskarna kunde skribenterna få upplysande förbättringsförslag och ingående respons som säkert betydde mycket för skribenterna. För mig som redaktör betydde det också djupdykningar i helt ny problematik, som jag fann mycket fascinerande.

Vad gällde det konkreta arbetet var det fråga om både rutiner och en plikttrogenhet, som kunde vara tidsbunden, men som samtidigt speglade också nutida förhållanden i arbetslivet. Påfrestning och stress som hanterats olika var också teman som kom upp. Dessutom kom återigen människans kropp på omärkliga sätt att nästan inta huvudrollen i många artiklar. Kroppen som utsatt och objekt för fara, kroppen i gemensamt arbete belyst genom kinestetiska dispositioner och kulturellt vetande, som nästan finns nedlagt i kroppen (t.ex. hos sjöbevakarna). Å ena sidan fanns också en frigörelse från det kroppsliga eller materiella, exempelvis i hur de virtuella inslagen i sjuksköterskornas arbetsliv nästan inkräktade på deras fria beslutanderätt och i hur jordbrukar- eller glesbygdskvinnor å andra sidan kunde skapa gemenskap över nätet. Analyserna av de nya kutymerna i artiklarna var fascinerande läsning, som jag hoppades att också *Budkavlens* läsare skulle gripa sig an med iver.

Reflektioner – *Budkavlen* blir internationell

Här har jag tagit upp innehållet i de aderton häften som jag haft förmånen att medverka i inom olika roller. Det har jag gjort utan att nämna skribenterna vid namn, och i stället velat föra fram det

intressanta innehåll de alla lyckats skapa tillsammans. Indelningen i tre perioder, före 2007, övergångsperioden 2008–2011 samt konsolideringen 2012–2017, har gjort det möjligt att upptäcka skillnaderna eller ”utvecklingen” under åren som gått.⁷ Kulturellt arv, kulturarv och fenomenologi tycks i mycket vara nyckelorden. Samtidigt har det genom detta varit möjligt att peka på vilket sätt *Budkavlen* kunnat spegla den etnologiska och folkloristiska utvecklingen just inom den krets jag inledningsvis nämnde. Ofta, vilket jag upprepade gånger påpekat, har föresatserna varit något större än vad förverkligandet givit vid handen. Intressant tematik har trots allt resulterat i traditionella ämnesval. Å andra sidan har artiklarna oftast varit metodologiskt och teoretiskt mycket relevanta.

Budkavlen har ju också följt med sin tid genom att tillgodogöra sig nya intryck genom att på olika sätt uppmärksamma den internationella vetenskapliga omgivningen. 2005 utgavs ett engelskspråkigt häfte med både äldre och nyare översatta artiklar. Något senkommet, först 2013, grundade vi också ett utländskt redaktionsråd, *International Advisory Board*, till vilket vi kallade professorerna Silke Götttsch från Kiel, Thomas A. DuBois från University of Wisconsin-Madison, Tove Ingebjørg Fjell från Bergen, Docent Kirsti Salmi-Niklander från Helsingfors, och professorerna Lars-Eric Jönsson från Lund och Kristin Kuutma från Tartu. Våra ambitioner har varit att ständigt förse dem med våra alster och i mån av möjlighet be dem avge refereutlåtanden. Vi hoppas att det varit dem till glädje och nytta.

För min del kan jag meddela att jag ju har läst alla artiklar mycket noggrant, inte nu inför denna översikt, men vid redigeringen och inför skrivandet av de olika förorden under de olika åren. Varje år har det varit mig en nöjesläsning och också ett nöje att skriva förordet. Att det varit ett nöje att översätta det och alla abstract som vi också bett av artikelförfattarna, vet jag också via kontakterna till vår eminenta översättare till engelska, Elizabeth Nyman. Många samtal har gällt ord och uttryck, fenomen och deras tolkning. Recensionsavdelningen sköttes många år av Lena Marander-Eklund och så Camilla Asplund Ingemark, något år var vi utan ansvarsperson, och så

tog Sonja Hagelstam i trådarna. Det har borgat för en mångsidighet och förhoppningsvis har vi kunnat verka som förmedlare också av innehållet i många finska verk.

Inga problem?

Det kan tyckas att *Budkavlens* historia varit en solskenshistoria från början till slut under hela perioden. Så har inte varit fallet, men alla problem har med god vilja kunnat lösas. De problem som vi haft, gäller alla andra tidskrifter, ekonomin, som till sist bara för oss kunnat tillgodoses av Svenska litteratursällskapet, tidsbristen, som alltid infinner sig, och ibland delade meningar i redaktionsrådet.⁸ Ibland har det varit problem med att få tillräckligt många bra artiklar att tryckas och framför allt har det ofta varit svårt att hitta lämpliga refereevilliga bland kollegerna på fältet. Men när det väl har lyckats har resten gått smärtfritt. Det som också gått smärtfritt har varit artikelskribenternas respons. Alla har villigt försökt förbättra sina artiklar enligt givna direktiv och påpekanden. Ett litet problem stötte vi på 2017 vid utgivningen av temanumret *Den virtuella världen*. Samtliga inlägg var skrivna av etnologer från Sverige. Inte kunde väl *Budkavlen* vara ett forum bra för dem? Det löstes fint med att införa en avdelning, *Nätverk och tidskrifter*, och där presentera det finländska virtuella nätverket Artefacta – nätverket för konkret föremålsforskning, *Laboratoriums för folk och kulturs* övergång till det digitala formatet samt i avdelningen *Översikter och granskningar* trycka en färsk lectio praecursoria om döden, samt två artiklar av etablerade finländska forskare.

Det enda större dilemma jag som redaktör har hamnat i, har varit responsen på de artiklar av essänatur som jag redan nämnt. Och här inställer sig en fråga som avslutningsvis bör ställas till alla som redigerar liknande tidskrifter som *Budkavlen*. Hur ska man förhålla sig till refereutlåtanden som man som redaktör egentligen inte ställer sig bakom? När kan en redaktör gå emot refereutlåtandena? Är det alls tillåtet? Det är tydligt fråga om olika vetenskapsideal. Här har det gällt att fria eller fälla artiklar som inte till sin form

uppfyllt kraven på vetenskapligt hantverk, men som enligt min mening varit så givande innehållsmässigt att jag fallit för att fria snarare än att fälla. Ett annat sätt hade varit att uppmana skribenterna att helt skriva om sina bidrag enligt gängse kutymer. Här har det aldrig gällt att ens refereeutlåtandet varit negativt till innehållet, bara till formen. Att uppmana skribenterna att skriva om alltsamman, hade enligt mig varit att förhålla sig negativt till skribenternas integritet. Ett förfarande som säkert hade godkänts av alla hade varit att förpassa artiklarna till avdelningen *Översikter och granskningar*, som inte genomgår refereeprocessen, men en sådan förelåg inte då det begav sig. Hur det vetenskapliga presentationssätten utvecklar sig är därför viktig att uppmärksamma också i framtiden. Under den tyska etnologiska kongressen i Hamburg 2019 märktes många sätt som avvek från de traditionella. Det var fråga om unga etnologer och deras iver att förnya etnologin med mera expressiva medel. Frågan har därför säkert att göra med en vetenskaplig generationsväxling. Hur det går med den saken är frågor som framtiden får avgöra. Hur tidskriftens nuläge förflyter presenteras också på annat håll i detta nummer.

Med insyn också i redigeringen av *Ethnologia Fennica*, *Ethnologia Scandinavia* och *Laboratorium för folk och kultur* kan jag konstatera att alla tidskrifter liknar varandra i det att det funnits en engagerad arbetsgemenskap bakom varje nummer. *Budkavlen* utgör inte något särfall i det att den gruppen varit liten. Inte heller utgör *Budkavlen* någon unik utgivare i det att redaktionsrådet har hållits tämligen konstant genom åren. När någon åtar sig uppdraget att sitta i en tidskriftsredaktion, brukar intresset hålla i. Tidskriften blir som en present som man tillverkar för läsarna varje år – oberoende om man vet vem läsarna är och om de alls finns.

Men jag tror att *Budkavlen* är ganska unik i det att vi har en rätt liten befolkningsgrupp bakom oss. Här finns likheter till Föreningen Brage som värnar om den folkliga kulturen bland svenskarna i Finland och Svenska litteratursällskapet som värnar om all kultur på svenska i Finland.

För att återkomma till dessa tre institutionerna som verkar som garant för Budkavlen, är det av vikt att de är så pass många som tre. När någon av dem genomgår förändringar, kan de andra träda till och erbjuda nya forum. Den ekonomiska uppbackningen är livsviktig för tidskrifterna och liksom på 1920-talet har Svenska litteratursällskapet understött utgivningen under hela den här behandlade perioden. Det verkar dessutom finnas en vilja att garantera utgivningens fortbestånd och därmed det arbete som görs av enskilda etnologer och folklorister. Det kan vi vara glada över, för inget arbete – inte heller redigeringsarbete – kan ju göras enbart på fritiden, hur roligt det än är!

Källor och litteratur

Källor

Budkavlen, Tidskrift för etnologi och folkloristik .Årgångarna 78–96 (2000–2017)

Litteratur

Bauman, Zygmunt 2007. *Consuming Life*. London: Oxford Polity press.

Berger, Arthur Asa 2009. *What Objects Mean. An Introduction to Material Culture*. Walnut Creek: Left Coast Press.

Burke, Peter 2006. *Annalesskolan – en introduktion*. Göteborg: Daidalos.

Burke, Peter 2004. *What is Cultural History*. Cambridge, Polity Press.

Chartier, Roger 1988. *Cultural History*. Ithaka: Cornell Univ. Press.

Dant, Tim 1999. *Material Culture in the Social World*. Buckingham: Open Univ. Press.

Dant, Tim 2005. *Materiality and Society*. Maidenhead: Open Univ. Press.

Giddens, Anthony 1991. *Modernity and Self-identity*. Cambridge: Polity Press.

Gustavsson, Karin 2015. Returning to the archive in search of everyday practices in fieldwork. I: *Ethnologia Europaea* 44, 2015:2, 61–75.

Hahn, Hans Peter 2014. *Materielle Kultur. Eine Einführung*. Frankfurt am Main: Remer.

- Miller, Daniel 2012. *Consumption and its Consequences*. Cambridge: Polity Press.
- Mäenpää, Pasi 2001. Mobile communication as a Way of Urban Life. I: Gronow, Jukka & Warde, Alan (red) *Ordinary consumption*. Berkshire: Harwood Academic Publ.
- Shove, Elizabeth 2010. *The Design of Everyday Life*. Oxford: Berg.
- Stier, Jonas 2003. *Identitet. Människans gåtfulla porträtt*. Lund: Studentlitteratur.
- Svenningsson Elm, M & Sundén, J. 2007. *Cyberfeminism in Northern Lights. Gender and digital media in a Nordic context*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- Winch, Peter 1994. *Samhällsvetenskapens idé och dess relation till filosofin*. Stockholm: Thales.
- Åström, Anna-Maria 1996. Budkavlar och laboratorier. I: *Laboratorium för folk och kultur* 1/1996, s. 20–23.

Förteckning över Budkavlens teman 2000–2017

2000 *Kvinnonummer*

(förlossningar, kvinnokroppen, trasmattan, mat, bröllopsfotografier, brev mellan hemmafront och front, mobiltelefoner)

2001 *Mansummer*

(järnbruksliv, ägare/företagare till etniska butiker, moderna mans-tidningar, formell, Elviss och maskulinitet)

2002 *Estetik och hembygd, folktro och sport*

(prydnadsföremål, hantverk, gårdsgrupper, hembygd, fastlag, döden, fotboll)

2003 *Forskningsmaterial och metod*

(frågelistsvar, intervjuarens roll, att förstå det främmande, äkthet, livsberättelser och hantverkarbouppteckningar)

2004 *Historiebruk, globalisering/emigrantkultur, musik*

(museer, historiebruk, etnicitetsmarkörer, folkmusik, blackmetal)

2005 *Budkavlen Special Issue*

(engelskspråkigt nummer: urban kultur, berättande och manlig kultur)

2006 *Den historiska tiden*

(antik folklöre, medeltidsevenemang, 1700-tals miljö, sekelskiftets villamiljö, II världskriget, 1950-talets bröllop)

2007 *Bilder och fotografier*

(poesialbum, ansiktskrämreklam, fotoalbum, etnologiska bildarkiv, byfotograf, skeppsporträtt och kaptenstavlor) *Temautlysning för följande nummer.*

2008 *Norden och Europa*

(mötet mellan öst och väst inom etnologin, K.Rob.V. Wikman och Börje Hanssen, Otto Anderssons finlandssvenska och nordiska betydelse, nordiska julseder, svensk och finländsk etnologi, pensionärens turistkarriärer, Erasmusutbyte)

2009 *Hem och familj*

(rituell familjejul, familjens förändring, hem och familj under 1950-talet, söner och föräldrar i krigstid, bikulturella familjer)

2010 *Blandat nummer*

(filmtittandets praktiker, minnen om efterkrigstiden, finskhet på Åland, 1600-tals botare i Norrland och Svealand, herrgårdsting)

2011 *Krig och konflikter*

(coping med krigsminnen, krigsskildringar i brev, ”ryssen” i finländsk identitet, krigets typfigurer och berättelser, konflikthantering mellan kolonister och koloniserade)

2012 *Fritid och vardag*

(fredagsmys, fandom och fankultur, ”mera med mindre”-praktiker, hemmafruliv och efterkrigsliv i frågelistsvar och intervjuer)

2013 Rumslighet och rörlighet

(tidsrum i skönlitteratur, väntan, platser och tid, hem och hemlöshet, brukskultur som kulturarv/varumärke, beroende/distansering på herrgårdar)

2014 Kulturarv och konsumtion

(kulturarvsbegreppet i lokalt hänseende, hemslöjdsarbete, nationellt i Ersamuskulturen, upplevelsebaserade butiker, branding av trästad)

2015 Ålder och generation

(Genus och ålder i fältarbete, jeans som ålders- och könsmarkör, kvinnligt arbete och hemmafruliv, prästfruar, ”gör om mig”-genren och åldrande, släktföremål och identitet)

2016 Arbete och engagemang

(yrkesengagemang, kroppslig och kulturellt vetande i yrkeslivet, traditionell kunskap i kulturarvsammanhang, engagemang om väder, festkultur)

2017 Den virtuella världen

(digitalisering av sjukskötaryrket, modebloggare, Facebookgruppen Glesbygdgirls, Artefacta,- nätverk för föremålsforskning, från papperstidskrift till nättidskrift, tvillingstad i den ”reella” världen)

Noter

- 1 Vid den tiden utgav Brage en årsbok och Folkkultursarkivet SLS-Arkiv, *Meddelanden från Folkkultursarkivet och Folklivsstudier*.
- 2 Brage hade i sin tur återupplivat sin sektion för folklivsforskning 1989 och upprepat sitt intresse för tidskriftsutgivning med grundandet av en helt ny tidskrift, *Laboratorium för Folk och kultur*, som undertecknad också aktivt medverkade i. Insyn även i *Ethnologia Scandinavica* och sedan länge i *Ethnologia Fennica* gav mig också via medlemskap i deras redaktioner en färdighet för redaktionsarbetet.
- 3 Till exempel Peter Burke, *Annalesskolan – en introduktion* (2006), Peter Burke, *What is Cultural History* (2004). Också Roger Chartiers *Cultural History* (1988) presenterades på kurser i Historisk antropologi.
- 4 Som inspiration här till t.ex. Peter Winch, *Samhällsvetenskapens idé och dess relation till filosofin*, Stockholm 1994 och Jonas Stier, *Identitet*, Lund 2003, Anthony Giddens, *Modernity and Self-identity*, Cambridge 1991, plockade ur artiklarnas litteraturförteckningar.
- 5 Paralleller till detta i undervisningen var litteratur som E. Shove, *The Design of Everyday Life* (2007), D. Miller, *Consumption and its Consequences* (2012), Z. Bauman, *Consuming Life* (2007), M. Svenningsson Elm & J. Sundén, *Cyberfeminism in Northern Lights* (2007), P. Mäenpää, *Mobile communication as a Way of Urban Life* (2001).
- 6 Paralleller till kursfordringar kan åter göras: Arthur Asa Berger, *What Objects Mean. An Introduction to Material Culture* (2009), Tim Dant, *Material Culture in the Social World* (1999) samt *Materiality and Society* (2005), Hans Peter Hahn, *Materielle Kultur. Eine Einführung* (2014).
- 7 En repetition av de olika trenderna ger följande lista på fokusområden: det genusbaserade, det kulturhistoriska, historiebruk, det musologiska, det vetenskaps-historiska, det rumsliga, det kroppsliga, det autoetnografiska, det tidliga, det materiella, det virtuella.
- 8 Tidigare var också Humanistiska fakulteten vid Åbo akademi och Stiftelsen för Åbo Akademi viktiga bidragsgivare.

LARS-ERIC JÖNSSON

Tidskriftslandskap i rörelse

Om förändrade villkor för tidskriftspublicering

På några års sikt skulle jag tro att 2010- och 20-talen kommer att framstå som årtionden när de kulturvetenskapliga tidskrifterna, åtminstone i vår del av världen, förändrades radikalt. Jag tänker inte så mycket på innehållet som på distributionskanalerna och publiceringsmönstren. Digitalisering, open access, internationalisering och uppvärderingen av artikeln som vetenskaplig genre är tre inslag i förändringen som inte bara påverkar våra sätt att kommunicera resultat, utan också hur vi förhåller oss till varandra i vårt vetenskapsområde respektive det omgivande samhället. Att förändringar i tidskriftslandskapet skulle få effekter på våra ämnen, etnologi och folkloristik, är knappast en omtumlande insikt. En uppenbar parallell kan hämtas ett sekel bakåt i tiden. Det är ingen tillfällighet att tidskrifter som *Budkavlen* och *Rig* startades under 1910- och 20-talen. Under dessa decennier inrättades bland annat Hallwylska professuren i Stockholm (1918), professuren i Nordisk kulturhistoria och folklivsforskning i Åbo (1920), professuren i Musikve-

Nyckelord: open access, tidskrift, publiceringsmönster, crowdsourcing

tenskap och folkdiktsforskning vid samma universitet (1926) samt Folklivsarkivet i Lund (1913). Alla är exempel på infrastrukturella och institutionella händelser av stor betydelse för ämnets etablering och utveckling till en modern, vetenskaplig folklivsforskning (se t.ex. Gustavsson 2014, Ehn & Löfgren 1996).

Den här artikeln ska emellertid ta sin utgångspunkt i en något kortare period, det vill säga från mina egna knappt 20 års erfarenheter som redaktör för vetenskapliga tidskrifter. Syftet är att beskriva och reflektera över villkoren för utskriftsutgivning, hur de har förändrats över tid, vad vi eventuellt kan förvänta oss av den närmsta framtiden samt några av de konsekvenser vi kan ana runt hörnet.

Redaktionellt fotarbete

Som läsare av artiklar tar vi del av ett slags slutprodukt som vilar på dels ett intellektuellt arbete från författare, granskare, redaktionsråd och redaktör, dels en uppsättning konkreta handpålägganden i form av kommunikationer mellan dessa fyra aktörer, typografisk formgivning, sättning, tryckning och distribution. Till detta kommer administration av tidskriften. Bidrag ska sökas, ekonomi ska sammanställas och redovisas, eventuella hemsidor ska skötas och planer ska utvecklas som sträcker sig över såväl kortare som längre tid. Alla dessa moment passerar i högre eller lägre grad redaktörens bord.

Mina erfarenheter av redaktörskap är att en väsentlig del av uppgiften är att hålla utgivningstakten, att se till att tidskriften kommer ut enligt planen. Under mina år som redaktör för både *Rig* (fyra nummer per år) och *Ethnologia Scandinavica* (ett nummer per år) har jag haft Margareta Tellenbach vid min sida. Hon har en viktig del i att båda tidskrifterna överhuvudtaget har kommit ut. Förutom att ge henne ett erkännande för hennes arbete vill jag särskilt peka på två ofta förbisedda men likafullt grundläggande inslag som hon har arbetat med och som borde ges mer uppmärksamhet. Det ena handlar om språkvård. För oss som arbetar med texter på engelska är problematiken förstas uppenbar, även med tillgång till professi-

onell språkgranskning. Men också om man publicerar på sitt modersmål är vården av språket centralt. Noggrann korrekturläsning och språklig kvalitet kan aldrig överskattas. Språkvården är en påfallande och vital aspekt av en tidskrifts vetenskapliga kvalitet. Det andra inslaget är recensionsavdelningen. I både *Rig* och *Ethnologia Scandinavica* är de vitala delar. Varje nummer brukar till hälften bestå av recensioner. Min uppfattning är att det ges tämligen få arenor för vetenskaplig diskussion och dialog. Seminarier och disputationer är uppenbara situationer där dialog och viss mån vetenskapliga konflikter kan komma till uttryck. Till dessa arenor hör också tidskrifternas recensionsavdelningar. Att bli läst och kommenterad är, som jag ser det, ett av de mest eftersträvansvärda och produktiva momenten i akademien. Jag ser det hos våra studenter som alltid tycks efterfråga mer feedback. Jag ser det hos våra doktorander men också hos mina kollegor. Denna långsamma och utförliga dialog bidrar starkt till att driva våra ämnen framåt, en långsamhet och utförlighet som delvis står i motsättning till en hel del annat i den akademiska världen såsom ytliga utvärderingar och revisioner.

I detta avseende har kraven på peer reviews varit mycket välkomna. Jag vill hävda att det är det moment som har betytt mest för de kulturvetenskapliga tidskrifternas kvalitetsnivå. Det är ju inte så att tillämpningen av peer reviews är en nyhet för oss men det är först under de senaste tio, femton åren som systematiska krav på oberoende manusgranskning har ställts, bland annat från externa finansierare. Det kräver påfallande mycket arbete för alla inblandade parter, för skribenten, granskarna – de brukar vara två till antalet – och redaktören. Det är i allt väsentligt obetalt arbete men alla som har del i det inser snart betydelsen av den kollegiala handlingen som bygger på solidaritet med och viljan att utveckla sitt ämne och forskningsfält.

Tidskriften i forskarutbildningen

Denna utveckling har fått särskild betydelse för forskarutbildningen och villkoren för att publicera avhandlingar. Att skriva artiklar är

en kompetens som de flesta doktorander skaffar sig. Allt fler väljer dessutom att skriva på engelska och i form av sammanläggningsavhandlingar. Det har fått konsekvenser. Inte minst arbetsprocessen mot en färdig avhandling måste planeras annorlunda jämfört med om målet är en monografi. För det redaktionella arbetet på tidskrifterna är det min erfarenhet att man som redaktör lätt hamnar i något som påminner om en handledarroll. Jag har inget emot det men inser att om vi vill värna avhandlingen, tidskriften och ämnet så ställs delvis nya krav på redaktören. Jag refuserar ogärna en doktorands manus, utan arbetar hellre vidare med det för att bidra till färdigställandet av avhandlingen. Jag är inte helt säker på att min hållning är rimlig eller ens korrekt, men det känns rätt. Jag vill mena att detta är en aspekt på sammanläggningsavhandlingar som i högre grad borde diskuteras och i någon mån ges gemensamma ramar och rutiner i våra ämnen. Det finns flera tangerande frågor att lyfta, till exempel hur vi hanterar artiklar med fler än en författare avsedda för sammanläggningsavhandlingar. Hur ska sådana artiklar bedömas av betygsnämnden när det inte står klart vem som har ansvarat för vad?

Sammanläggningsavhandlingen gör å ena sidan doktoranden mer redo för en postdoktoral tillvaro där internationellt publicerade artiklar, relativt sett, värderas högre än monografier. Å andra sidan riskerar doktoranden att aldrig lära sig skriva och hantera en stor textmängd, att få en monografi att hänga ihop. En artikel är i monografiperspektiv ett kort och begränsat format som kräver sin speciella kompetens avseende omfång, effektivitet och begränsade frågeställningar. I den bästa av världar borde forskarutbildningen ge doktoranden förmågan att hantera både det kortare formatet och det längre, monografiska.

Samverkan och kommunikation

Om artikelformatet får det ökade framtida genomslaget som vi kan misstänka så ligger det förstås ytterligare flera konsekvenser och väntar runt hörnet. Samtidigt med kraven på att publicera sig i ve-

tenskapliga tidskrifter, helst på engelska, finns en pågående diskussion om det som för några år sedan kallades för tredje uppgiften och som numera benämns samverkan med det omgivande samhället, det vill säga myndigheter, näringsliv och andra delar av samhället, inte minst föreningslivet. I sådan samverkan ingår bland annat att sprida och informera om forskningsresultat till allmänheten. Om svenskspråkiga etnologer tidigare mestadels skrev på svenska och gärna publicerade sina forskningsresultat i monografier som gavs ut på kommersiella förlag, befinner vi oss nu alltså i ett läge där meritering bäst sker genom publicering av artiklar i internationella vetenskapliga tidskrifter. Många oss skriver fortfarande monografier på svenska men i allt fler sammanhang där forskargärningar mäts mot varandra – till exempel tjänstetillsättningar – värderas engelskspråkiga, anonymt granskade artiklar allt högre medan ställningen för de svenskspråkiga monografierna och förstås populärvetenskapliga artiklar i dags- och fackpressen vacklar. Åtminstone om vi befinner oss i början av karriären, vill bygga ett gångbart CV och hävda oss i de poängräknande bibliometriska systemen. Samtidigt har det utvecklats ett slags motstånd mot denna rörelse. Syftet med det svenska projektet *Kriterium* är att stärka bokens status och kvalitetsmärka svenska forskningsresultat publicerade open access i bokform. Sakkunniggranskning, fri tillgång på nätet och samarbete med vetenskapsförlag är tre centrala inslag i detta projekt.

Om man ser det så, det vill säga att vi lägger allt större vikt vid att kommunicera i riktning inåt vetenskapssamhället, finns det en viss risk att vi gör oss irrelevanta i relation till omvärlden utanför akademien. Samtidigt vill jag mena att det finns goda möjligheter att hålla båda bollarna i luften. Under de senaste åren har vi sett allt fler samverkansinitiativ med och från etnologer. Många initiativ har samlats under benämningen tillämpad etnologi eller kulturanalys. Sådan samverkan för emellertid inte per automatik med sig kommunikation av forskningsresultat. Vill man se utvecklingen i svart och bortse från lysande undantag skulle man med en lätt överdrift kunna påstå att vi ser en ökad samverkan på utbildningsnivån medan forskningen tenderar att kommunicera inåt.

Slutet akademiskt kretslopp?

Det är inte den enda förändringen som riskerar driva vårt sätt att kommunicera mot ett allt mer slutet akademiskt kretslopp. Vid sidan av, och parallellt med, den stigande värderingen av artiklar publicerade i internationella tidskrifter har open access bidragit mest till att förändra tidskrifterna liksom våra publiceringsmönster. Tillgänglighetsfrågan har delvis följt de utvecklade möjligheterna att digitalisera text och distribuera den via internet. Samtidigt har nya affärs- och betalmodeller utformats. När betalande prenumeranter minskar kommer delar av tidskrifternas och förlagens inkomster istället från författarna, så kallad article processing charge (APC) (jfr Eve & Gray 2020:3). I andra vetenskapsområden är det vanligt att författarna finansierar publiceringen av sina artiklar liksom att biblioteken till tidskriftsförlagen betalar stora pengar för licenser. Denna förskjutning innebär en stor förändring i den ekonomi som omger de vetenskapliga tidskrifterna. I vår del världen, den kulturvetenskapliga, ser det delvis annorlunda ut. De nordiska kulturvetenskapliga tidskrifterna har i viss mån gjort motstånd och hållit denna förskjutning på avstånd. I Sverige måste man tillägga att detta motstånd har skett trots vår största forskningsfinansiärs beslut och aktiviteter i det nya tidskriftslandskapet. I Sverige var Vetenskapsrådet kanske inte uppseendeväckande sen på open access-bollen men visste uppenbarligen inte vad man skulle göra med den när man väl hade den på foten, en valhänthet som 2013 fick ett av sina mer anmärkningsvärda uttryck när styrelsen för myndigheten gav generaldirektören i uppdrag att avveckla bidraget till tidskrifter inom området för humaniora och samhällsvetenskap. Till skillnad från inte minst sin norska motsvarighet har Vetenskapsrådet varit påtagligt oklar om vad open access och digitalisering kan och bör innebära. Myndigheten har dessutom visat påfallande okänslighet inför de villkor som de flesta tidskrifterna verkar under. Om man är verksam i Sverige och intresserad av frågor kring open access är det snarare Kungliga biblioteket man bör höra av sig till. I skrivande stund har KB ett särskilt regeringsuppdrag att bygga upp en plattform för tidskrifter fritt tillgängliga på nätet (Öppen tillgång. Kungliga biblioteket).

Utvecklingen mot open access och nya publiceringsmönster skulle kunna beskrivas som en akademisering av tidskrifterna. Sett över litet längre tid är det ett nytt fenomen i vår fakultet. Inom naturvetenskaperna och även om inom samhällsvetenskaperna är denna utveckling sedan länge välbekant (Borgman 2007:203ff.). Men ännu för 15, 20 år sedan kunde man i Sverige se flera av våra tidskrifter på folkbibliotekens tidskriftshyllor. Nu är de sällsynta. Det har ju att göra med populärpressens utveckling och bibliotekens inköspolicies. Men det har också att göra med det som alltså skulle kunna kallas en akademisering av våra discipliners publiceringsvanor. Liksom många andra ämnen kommunicerar vi allt mer med varandra jämfört med det omgivande samhället. Open access borde på ett sätt öka tillgängligheten till en intresserad allmänhet. Och så är det ju förstås. Men det faktum att vi ofta kommunicerar på engelska och att vi vänder oss till våra likar och kollegor får som effekt att en stor del av den läsekrets och mottagare som vi kan kalla allmänheten ställs utanför. Man kan beskriva utvecklingen som ett slags mimetisk process där naturvetenskapernas publiceringsmönster är modellen och där den läsande allmänheten riskerar att hamna utanför. I informationsvetaren Christine L. Borgmans standardverk *Scholarship in the Digital Age* från 2007 är det signifikativt att denna kommunikationsakt riktad ut från akademien i stort sett står okommenterad och att tillgänglighetsfrågan i huvudsak handlar om tillgänglighet för forskarsamhället (Borgman 2007:77). I denna mening skulle man kunna dra slutsatsen att open access är bra för oss som redan läser tidskrifter utifrån professionella perspektiv men dåligt för spridningen av forskningsresultat utanför akademien. En konsekvens av detta är en ny ekonomisk verklighet för publiceringsverksamhet. När prenumerationsavgifterna minskar och tidskriftsbidragen blir allt osäkrare samtidigt som vi är obenäpna att införa författararvoden (APC) har redan flera tidskrifter i vårt fält hamnat i ekonomiska svårigheter. I farans riktning ligger, att överlevnad är beroende av resursstarka ägare.

Finansiering av våra tidskrifter är en svår fråga som kräver en lösning som inte endast tillgodoser akuta behov, utan som också borde stabilisera det redaktionella arbetet. Redaktionens arbete

borde uppvärderas (påstår en redaktör som skriver i egen sak) och professionaliseras med avseende framförallt på att redaktionsarbetet tydligare och mer systematiskt borde mötas med motsvarande ekonomiska resurser. I takt med tidskrifternas ökade betydelse har också det redaktionella arbetet ökat. Jag tror inte jag är ensam om att ta emot allt fler artikelmanus till ”min” tidskrift. Det är ju i grunden positivt men genererar förstås mer arbete, för redaktionen men också i förlängningen för alla de kollegor som ställer upp som granskare.

Generellt är det min uppfattning att redaktionsråden borde ges ökad betydelse. Jag lyckades aldrig tillräckligt aktivera *Rigs* redaktionsråd under de tio år jag var redaktör. Det berodde nog på bristande erfarenhet men också på utgivningstakten – fyra nummer per år – vilket inte gav några uppenbara eller planerade andrum där vi kunde träffas och diskutera framtida inriktningar. Till detta hör också att jag under flera år ägnade kraft åt att tillsammans med Lunds universitetsbibliotek digitalisera tidskriften, retroaktivt såväl som löpande, och lägga ut den fritt tillgänglig på nätet. *Ethnologia Scandinavica* är en annan sak. Utgivningstakten är ett nummer per år. Men framförallt är redaktionsrådet annorlunda konstruerat. Vi har så kallade landsredaktörer som träffas en gång varje vår för att planera och diskutera såväl omedelbara som mer långsiktiga strategiska frågor. Detta redaktionsråd hade, när jag tillträdde, redan väl utvecklade samarbetsrutiner, vilket jag tacksamt noterade och arbetade vidare med. Redaktionsrådet har flera uppgifter. Respektive landsredaktör förväntas använda sitt nätverk för att fånga upp och föreslå möjliga skribenter samt initialt läsa och bedöma insända manuskript. Via landsredaktörerna kan jag som redaktör dessutom få hjälp med att hitta lämpliga externa manusgranskare. Utan full insyn i andra redaktioner misstänker jag att många nordiska tidskrifter lider av inaktiva redaktionskommittéer som borde ges större och mer systematiskt inflytande.

Crowdsourcing 1922 och nu

När K. Rob. V. Wikman 1922 skrev en första editorial i *Budkavlen* menade han att tidskriften bland annat hade i uppgift att förena forskningen med den folklivs- och bygdeintresserade allmänheten (Wikman 1922). Han uppmanade också denna allmänhet att ta vara på folkminnen i ”dikt och sed” och såväl andliga som materiella alster av svensk folkkultur i Finland. Med nutida språkbruk skulle man kunna beskriva det som medborgarforskning eller crowdsourcing (jfr Howe 2006), det vill säga en metod som involverar, i vårt fall, läsarna i utveckling av kunskap, tekniker, problemlösning och eller idéer. Relationen mellan allmänheten och forskningen var för Wikman en metod som byggde på idén om att tidskriften skulle erbjuda en länk mellan forskningen och allmänheten och att denna länk inte endast skulle vara en kommunikationsakt från forskning till läsare, utan också att läsarna, allmänheten, skulle bidra till forskningen genom att samla och bevara minnen och föremål från svensk folkkultur. Det är en vacker tanke som i dag är avlägsen om vi ser till de traditionella vetenskapliga tidskrifternas funktioner och inte minst den ovan nämnda akademiseringen av dem.

Å andra sidan bär digitalisering och internet på andra löften om framtiden. Den fria tillgången på publikationer är ett sådant löfte. Möjligheten till internationell vetenskaplig kommunikation är större än någonsin även om vi tar med de reserestriktioner som vi för tillfället, 2020/21, lever under. Utifrån Wikmans önskemål om kommunikation med allmänheten betyder dock dessa inomvetenskapliga möjligheter mindre. Fri tillgång på vetenskap betyder mindre ur denna synvinkel om det inte samtidigt finns en vilja att kommunicera med omvärlden utanför akademien. Och lösningen ligger inte längre i våra vetenskapliga tidskrifter. Akademiseringen av dem är i det närmaste oundviklig och till förmån för vetenskaplig utveckling och kvalitet. Det som Wikman efterfrågade och såg som en av tidskriftens uppgifter måste i dag lösas på annat sätt. Exempel på hur en sådan kommunikativ relation med allmänheten kan se ut finner vi hos folklivsarkiven och deras sätt att använda sociala medier för att samla in information

och källmaterial till bland annat frågelistor. Om fri tillgång till vetenskapliga tidskrifter i praktiken riskerar minska deras betydelser för den intresserade allmänheten har internet i allmänhet och sociala medier i synnerhet ökad möjligheterna för crowdsourcing i form av till exempel frågelistor.

Avslutning

Den omställningsprocess som våra tidskrifter nu är inne i har onekligen rört om i publiceringslandskapet. Ovan har jag pekat på några risker och möjligheter. Internationaliseringen och artikelfieringen av våra publiceringsmönster har både för- och nackdelar. Digitaliseringen har starkt bidragit till dessa förändringar. Tekniskt är det lätt att kommunicera vetenskaplig kunskap. Det underlättar med viss självklarhet våra internationella samtal och kontakter och kan också bidra till högre vetenskaplig kvalitet. Samtidigt har jag alltså velat hävda risken för en tilltagande inåtvändhet eller akademisering av våra publiceringsmönster som står i konflikt med kravet på samverkan med det omgivande samhället. Få kulturvetenskapliga ämnen har i likhet med etnologin och folkloristiken haft bättre fotfäste hos allmänheten. Tillgången till människors vardagsliv är centralt för oss. Meddelare, informanter och medforskare är bara några benämningar på denna tillgång. Jag tror inte att den bara finns där ute, per automatik, utan också vilar på att alla dessa människor som är villiga att ställa erfarenheterna av sina dagliga liv till vårt förfogande förväntar sig någon form av reciprocitet, ett ömsesidigt utbyte av erfarenheter. Deras vardagliga mot våra vetenskapliga.

Källor och litteratur

Internet

Kriterium. <https://www.kriterium.se/site/> (Hämtad 2021 01 24)

- Kungliga biblioteket. Öppen tillgång. <https://www.kb.se/samverkan-och-utveckling/oppen-tillgang-och-bibsamkonsortiet/oppen-tillgang.html> (Hämtad 2021 01 25)
- Larhammar, Dan 2018. Vetenskaplig publicering i kris. I: *Curie. En tidning från Vetenskapsrådet*. <https://www.tidningencurie.se>. (Hämtad 2020 12 22)
- Rig, kulturhistorisk tidskrift*. <https://journals.lub.lu.se/rig> (Hämtad 2021 01 25)

Litteratur

- Borgman, Christine L. 2007. *Scholarship in the Digital Age: Information, Infrastructure, and the Internet*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Ehn, Billy & Löfgren, Orvar 1996. *Vardagslivets etnologi. Reflektioner kring en kulturvetenskap*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Eve, Martin Paul & Gray, Jonathan 2020 (red.). *Reassembling Scholarly Communications: Histories, Infrastructures, and Global Politics of Open Access*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Forskningspolitik. Slutbetänkande av Kommittén för översyn av den svenska forskningspolitiken*. 1998. Statens offentliga utredningar. SOU 1998:128. Stockholm: Norstedts.
- Gustavsson, Karin 2014. *Expeditioner i det förflutna. Etnologiska fältarbeten och försvinnande allmogekultur under 1900-talets början*. Stockholm: Nordiska museets förlag.
- Hellspong, Mats 2018. Reflexioner över ett sekel med *Rig*. *Rig* 4/2018.
- Howe, Jeff 2006. The Rise of Crowdsourcing. *The Wire*, 1 June 2006.
- Wikman, K. Rob. V. 1922. Till läsaren. *Budkavlen* 1, 1922.

Tabell 1: *Budkavlens* redaktion 1922–1992

Sonja Hagelstam

Volym/År	Redaktör/Ansvarig utgivare	Redaktionssekreterare
1/1922 – 4/1927	K. Rob. V. Wikman	
1/1928 – 4/1929	K. Rob. V. Wikman	
1/1930 – 4/1931	Gabriel Nikander	
1/1932 – 4/1933	Gabriel Nikander	Sven Andersson
1/1934 – 4/1936	Gabriel Nikander	Sven Andersson
1/1937 – 2/1941	Sven Andersson	
3/1941, 4/1941	K. Rob. V. Wikman	
1/1942, 2/1942	K. Rob. V. Wikman	
3/1942 – 4/1946	Sven Andersson	
1/1947 – 1-4/1958	Sven Andersson	
1-4/1959	Sven Andersson & Helmer Tegengren	
1-4/1960	Sven Andersson	
1961–1962	Sven Andersson	
1963	Sven Andersson	
1964–1965	Sven Andersson	
1966–1967	Sven Andersson	
1968	Sven Andersson	
1969–1970	Sven Andersson	
1971–1972	Nils Storå	Ulf Vasström, Gun Herranen
1973	Nils Storå	Ulf Vasström
1974	Nils Storå	Ulf Vasström
1975–1976	Nils Storå	John Hackman
1977–1978	Nils Storå	John Hackman
1979	Nils Storå	John Hackman
1980	Nils Storå	Ulrika Wolf-Knuts
1981	Nils Storå	John Hackman
1982	Nils Storå	John Hackman
1983	Nils Storå	John Hackman

Volym/År	Redaktör/Ansvarig utgivare	Redaktionssekreterare
1984	Nils Storå	Ulrika Wolf-Knuts
1985	Nils Storå	John Hackman
1986	Nils Storå	John Hackman
1987	Nils Storå	Ulrika Wolf-Knuts
1988	Nils Storå	John Hackman
1989	Nils Storå	Ulrika Wolf-Knuts, Tua Henriksson
1990	Nils Storå	John Hackman
1991	Nils Storå	John Hackman
1992	Nils Storå	John Hackman

Tabell 2: *Budkavlens* redaktion 1993–2022

Sonja Hagelstam

Volym/År	Redaktionråd	Redaktör för volymen	Redaktör för recensionsavdelningen	Ansvarig utgivare
1993	John Hackman, Carl-Erik Kniivilä, Kim Montin, Monica Nerdrum, Nils Storå, Ulrika Wolf-Knuts	John Hackman		
1994	John Hackman, Carl-Erik Kniivilä, Kim Montin, Monica Nerdrum, Nils Storå, Ulrika Wolf-Knuts	Monica Nerdrum		
1995	John Hackman, Carl-Erik Kniivilä, Kim Montin, Monica Nerdrum, Nils Storå, Ulrika Wolf-Knuts	Monica Nerdrum, John Hackman, Anna-Liisa Kuczynski		
1996	John Hackman, Carl-Erik Kniivilä, Kim Montin, Nils Storå, Ulrika Wolf-Knuts	Anna-Liisa Kuczynski		
1997	John Hackman, Carl-Erik Kniivilä, Kim Montin, Nils Storå, Ulrika Wolf-Knuts	John Hackman		
1998	John Hackman, Ing-Mari Loman, Lena Marander-Eklund, Kim Montin	John Hackman	Lena Marander-Eklund	
1999	John Hackman, Ing-Mari Loman, Lena Marander-Eklund, Kim Montin	John Hackman	Lena Marander-Eklund	
2000	John Hackman, Lena Marander-Eklund, Kim Montin, Maria Schulman, Ulrika Wolf-Knuts, Anna-Maria Åström	John Hackman	Lena Marander-Eklund	
2001	John Hackman, Lena Marander-Eklund, Kim Montin, Maria Schulman, Ulrika Wolf-Knuts, Anna-Maria Åström	John Hackman	Lena Marander-Eklund	

Volym/År	Redaktionråd	Redaktör för volymen	Redaktör för recensionsavdelningen	Ansvarig utgivare
2002	John Hackman, Lena Marander-Eklund, Kim Montin, Maria Schulman, Ulrika Wolf-Knuts, Anna-Maria Åström	John Hackman	Lena Marander-Eklund	
2003	John Hackman, Lena Marander-Eklund, Kim Montin, Maria Schulman, Ulrika Wolf-Knuts, Anna-Maria Åström	John Hackman	Lena Marander-Eklund	
2004	John Hackman, Lena Marander-Eklund, Maria Schulman, Ulrika Wolf-Knuts, Anna-Maria Åström	John Hackman	Lena Marander-Eklund	
2005	John Hackman, Lena Marander-Eklund, Maria Schulman, Ulrika Wolf-Knuts, Anna-Maria Åström	John Hackman	Lena Marander-Eklund	
2005 Spec. Iss. (på engelska)	John Hackman, Lena Marander-Eklund, Maria Schulman, Ulrika Wolf-Knuts, Anna-Maria Åström	Ann-Charlotte Palmgren		
2006	Sanna Lillbroända-Annala, Lena Marander-Eklund, Lotta Wessberg, Anna-Maria Åström	Sanna Lillbroända-Annala, Lotta Wessberg	Lena Marander-Eklund	
2007	Sanna Lillbroända-Annala, Lena Marander-Eklund, Lotta Wessberg, Anna-Maria Åström	Sanna Lillbroända-Annala, Lotta Wessberg	Lena Marander-Eklund	Anna-Maria Åström
2008 Norden och Europa	Sanna Lillbroända-Annala, Lena Marander-Eklund, Lotta Wessberg, Anna-Maria Åström	Sanna Lillbroända-Annala, Lotta Wessberg	Lena Marander-Eklund	Anna-Maria Åström
2009 Hem och familj	Sonja Hagelstam, Sanna Lillbroända-Annala, Lena Marander-Eklund, Lotta Wessberg, Anna-Maria Åström	Sanna Lillbroända-Annala, Lotta Wessberg	Lena Marander-Eklund	Anna-Maria Åström

Volym/År	Redaktionråd	Redaktör för volymen	Redaktör för recensionsavdelningen	Ansvarig utgivare
2010	Sonja Hagelstam, Sanna Lillbroända-Annala, Lena Marander-Eklund, Lotta Wessberg, Anna-Maria Åström	Sanna Lillbroända-Annala, Lotta Wessberg	Lena Marander-Eklund	Anna-Maria Åström
2011	Sonja Hagelstam, Sanna Lillbroända-Annala, Lena Marander-Eklund, Lotta Wessberg, Anna-Maria Åström	Sanna Lillbroända-Annala, Lotta Wessberg	Lena Marander-Eklund	Anna-Maria Åström
2012	Sonja Hagelstam, Blanka Henriksson, Sanna Lillbroända-Annala, Lena Marander-Eklund, Lotta Wessberg, Anna-Maria Åström	Anna-Maria Åström, Sanna Lillbroända-Annala, Lotta Wessberg	Camilla Asplund-Ingemark	Anna-Maria Åström
2013 Rumslighet och rörlighet	Sonja Hagelstam, Blanka Henriksson, Sanna Lillbroända-Annala, Lena Marander-Eklund, Lotta Wessberg, Anna-Maria Åström	Anna-Maria Åström, Lotta Wessberg	Camilla Asplund-Ingemark	Anna-Maria Åström
2014 Kulturarv och konsumtion	Sonja Hagelstam, Blanka Henriksson, Sanna Lillbroända-Annala, Lena Marander-Eklund, Lotta Wessberg, Anna-Maria Åström	Anna-Maria Åström, Lotta Wessberg	Camilla Asplund-Ingemark	Anna-Maria Åström
2015 Ålder och generation	Sonja Hagelstam, Blanka Henriksson, Sanna Lillbroända-Annala, Lena Marander-Eklund, Lotta Wessberg, Anna-Maria Åström	Anna-Maria Åström (artiklar), Lotta Wessberg (bilder)	Camilla Asplund-Ingemark	Anna-Maria Åström
2016 Arbete och engagemang	Sonja Hagelstam, Blanka Henriksson, Sanna Lillbroända-Annala, Lena Marander-Eklund, Lotta Wessberg, Anna-Maria Åström	Anna-Maria Åström (artiklar och recensioner), Lotta Wessberg (bilder och layout)	Anna-Maria Åström	Anna-Maria Åström
2017 Den virtuella världen	Sonja Hagelstam, Blanka Henriksson, Sanna Lillbroända-Annala, Lena Marander-Eklund, Lotta Wessberg, Anna-Maria Åström	Anna-Maria Åström, Lotta Wessberg	Sonja Hagelstam	Anna-Maria Åström

Volym/År	Redaktionråd	Redaktör för volymen	Redaktör för recensionsavdelningen	Ansvarig utgivare
2018 Under ytan	Fredrik Nilsson, Lena Marander-Eklund, Blanka Henriksson, Niklas Huldén, Maria Holmberg, Sonja Hagelstam, Jakob Löfgren, Lotta Wessberg	Lena Marander-Eklund, Fredrik Nilsson	ingen recensionsavdelning	Lena Marander-Eklund
2019 Den problematiserade kroppen	Sonja Hagelstam, Blanka Henriksson, Maria Holmberg, Niklas Huldén, Lena Marander-Eklund, Fredrik Nilsson, Lotta Wessberg (redaktionsassistent)	Blanka Henriksson, Jakob Löfgren	Sonja Hagelstam	Lena Marander-Eklund
2020 Människor och andra djur	Sonja Hagelstam, Blanka Henriksson, Maria Holmberg, Niklas Huldén, Lena Marander-Eklund, Fredrik Nilsson, Ann-Helen Sund, Lotta Wessberg (redaktionsassistent)	Sonja Hagelstam, Sanna Lillbroända-Annala	Ann-Helen Sund	Lena Marander-Eklund
2021 Budkavlens 100-års jubileumsnummer	Lena Marander-Eklund, Fredrik Nilsson, Blanka Henriksson, Sonja Hagelstam, Niklas Huldén, Sonja Hukantaival, Ann-Helen Sund	Lena Marander-Eklund, Fredrik Nilsson	ingen recensionsavd.	Lena Marander-Eklund
2022 Äckligt	Lena Marander-Eklund, Fredrik Nilsson, Blanka Henriksson, Sonja Hagelstam, Niklas Huldén, Sonja Hukantaival, Ann-Helen Sund	Blanka Henriksson, Ann-Helen Sund	Sonja Hagelstam	Lena Marander-Eklund